

VERZUIM

EEN KWESTIE VAN FACTOREN

Sprengen college

Debbie van Duijn | Diana van de Werfhorst
Marije Timmerman | Jan Pieter Baarssen

Hogeschool Viaa te Zwolle
Opdrachtgever: VSO het Sprengen College te Wapenveld
Onderzoeksbegeleiders: mw. Slood en dhr. Pruim

Inhoud

Voorwoord	3
Samenvatting.....	4
1.1 Aanleiding onderzoek.....	6
1.1.1 Opdrachtgever.....	6
1.1.2 Verzuim.....	6
1.1.3 Consequenties	8
1.1.4 Voorwaardelijke probleemstelling	8
1.2 Theoretische analyse.....	9
1.2.1 Inleiding	9
1.2.2 Aanleiding	9
1.2.3 Theoretische verdieping op verzuim	10
1.2.4 Theoretische verdieping op kindfactoren en gezinsfactoren.....	11
1.2.5 Theoretische verdieping op gezinsfactoren en schoolfactoren	13
1.2.6 Theoretische verdieping op omgevingsfactoren.....	14
1.2.7 Samenvatting.....	20
1.3 Probleemomschrijving.....	22
1.3.1 Doelstelling.....	22
1.3.2 Probleemstelling.....	22
1.4 Begripsafbakening	23
1.4.1 Verzuim.....	23
1.4.2 Beschermende kindfactoren	23
1.4.3 Ouderbetrokkenheid	23
1.4.4 Schoolklimaat en schoolbeleving	23
1.5 Conceptueel model	24
2.1 Onderzoek ontwerp.....	25
2.1.1 Opzet en betrouwbaarheid	25
2.1.2 Onderzoeksgroep	25
2.1.3 Deelvragen.....	26
2.1.4 Enquête	28
2.1.5 Focusgroepinterview	29
2.1.6 Analysemethoden	30
2.1.7 Conceptuele bruikbaarheid	32
2.2 Planning	33
2.3 Presentatie	33
3.1 Resultaten enquête	34
3.1.1 Inleiding	34

3.1.2 Respons	34
3.1.3 Resultaten.....	35
3.2 Resultaten focusgroepinterview	40
3.2.1 Inleiding	40
3.2.2 Respons	40
3.2.3 Resultaten.....	40
4.1 Conclusies.....	46
4.1.1 Deelvraag 1.....	46
4.1.2 Deelvraag 2.....	46
4.1.3 Deelvraag 3.....	46
4.1.4 Deelvraag 4.....	47
4.1.5 Deelvraag 5.....	47
4.1.6 Deelvraag 6.....	47
4.1.7 Eindconclusie centrale probleemstelling	49
4.2 Aanbevelingen.....	50
4.2.1 Aanbevelingen op microniveau.....	50
4.2.2 Aanbevelingen op mesoniveau	50
4.3 Discussie en reflectie	52
4.3.1 Discussie	52
4.3.2 Reflectie.....	52
Literatuurlijst	55
Bijlage 1: Brief leerlingen en ouders/verzorgers enquête leerlingen	59
Bijlage 2: Antwoordcategorieën enquêtevragen	60
Bijlage 3: Uitnodiging docenten voor focusgroepinterview.....	65
Bijlage 4: Vragenlijst focusgroepinterview	66
Bijlage 5: Data analyse enquête	67
Bijlage 6: Bedankbrief voor docenten	77
Bijlage 7: Overzicht codering en labels.....	78
Bijlage 8: Diagrammen thema's in dimensies	84

Voorwoord

Voor u ligt het onderzoek 'Verzuim, een kwestie van factoren'. Dit onderzoek is geschreven in het kader van een onderzoeksproject aan Viaa te Zwolle en geldt tevens als afstudeeropdracht. De opdrachtgever is VSO het Sprengen College te Wapenveld. De opdracht is uitgevoerd gedurende de periode december 2017 tot en met april 2018.

Verzuim is een groot probleem, niet alleen bij het Sprengen College. Alle scholen krijgen hier in meer of mindere mate mee te maken. Op verschillende manieren zijn wij allemaal beroepsmatig betrokken bij jongeren en wij komen dit thema dan ook in de praktijk tegen.

De vraag hoe verzuim kan ontstaan heeft ons de afgelopen maanden bezig gehouden. Want wat zorgt ervoor dat leerlingen verzuimen? Alle mogelijkheden die leerlingen krijgen aangeboden (bijvoorbeeld: persoonlijke aandacht, begeleidingsplannen en maatwerk) voorkomen niet dat een heel aantal leerlingen ongeoorloofd verzuimt. Vanuit de literatuur wordt er veel geschreven over risico- en beschermende factoren bij schoolverzuim, maar de vraag waarom het verzuimpercentage op het Sprengen College zo hoog is werd daarmee nog niet beantwoord.

De titel van dit onderzoek 'Verzuim, een kwestie van factoren' klinkt als een eenvoudige optelsom, maar is verzuim wel een kwestie van factoren? In het resultaat van dit onderzoek willen wij als onderzoekers meer inzicht geven in de oorsprong van verzuim.

Graag willen wij het Sprengen College bedanken. Er was altijd tijd voor een overleg of afstemming. Ook was er de mogelijkheid tot het opvragen van extra informatie. Kenmerkend in de samenwerking was de openheid. Hierdoor werden wij als onderzoekers in de gelegenheid gesteld alle facetten van verzuim op het Sprengen College te onderzoeken.

Ook een woord van dank aan onze begeleiders mw. Sloot en dhr. Pruim, die ons begeleid en beoordeeld hebben bij het schrijven van dit onderzoeksverslag. Tot slot willen wij alle studenten en docenten van het Sprengen College, die meegewerkt hebben aan dit onderzoek, bedanken.

Wij wensen u veel leesplezier toe.

Jan Pieter Baarssen, Debbie van Duijn, Marije Timmerman en Diana van de Werfhorst

Samenvatting

Met de invoering van de wet Passend Onderwijs in 2012 is het onderwijs zo ingericht dat alle leerlingen een plek op school hebben, die past bij hun mogelijkheden en kwaliteiten. Het doel van deze wet is het terugdringen van vroegtijdige schoolverlaters. Vroegtijdige schoolverlaters zijn leerlingen die vanwege teveel verzuim hun startkwalificatie niet behalen.

Dit praktijkgerichte onderzoek heeft plaatsgevonden op VSO het Sprengen College in Wapenveld. Cijfers van de leerplichtambtenaar tonen aan dat het Sprengen College meer verzuimende leerlingen heeft dan andere scholen in de regio. Om deze reden wil het management van het Sprengen College meer inzicht krijgen in de factoren die bijdragen aan het ontstaan van signaalverzuim. Het management is van mening dat dit inzicht bij kan dragen aan de preventie van verzuim. Het doel van dit onderzoek is het verkrijgen van inzicht in de factoren, die bijdragen aan het ontstaan van signaalverzuim van leerlingen op het Sprengen College.

Het literatuuronderzoek toont aan dat het moeilijk te bepalen is welke factoren resulteren in signaalverzuim. Eén van de redenen hiervoor is dat er volgens de literatuur sprake is van een cumulatie en eveneens unieke samenstelling van factoren, verschillend per individu. Deze factoren kunnen zich afspelen op micro-, meso- en macroniveau. Omdat de factoren op macroniveau buiten de onderzoeksdoelstelling liggen, wordt in dit onderzoek alleen ingegaan op het micro- en mesoniveau. In dit onderzoek worden er drie factoren onderscheiden. Op microniveau is sprake van kindfactoren en gezinsfactoren. Op mesoniveau gelden de schoolfactoren, onderverdeeld in schoolklimaat en schoolbeleving. De genoemde factoren bevatten zowel risico- als beschermende elementen. Uit het literatuuronderzoek blijkt dat signaalverzuim ontstaat door een disbalans tussen risico- en beschermende factoren. De centrale probleemstelling van dit onderzoek luidt dan ook: **Wat draagt vanuit micro- en mesoniveau bij aan het ontstaan van signaalverzuim bij leerlingen van het Sprengen College?**

De onderzoeksresultaten zijn verkregen door het afnemen van een enquête bij 62 leerlingen. Daarnaast is er een focusgroepinterview gehouden met twaalf docenten. Er is voor deze twee manieren van dataverwerving gekozen, om inzicht te krijgen in zowel het perspectief van de leerling als dat van de docent.

Op kindniveau blijkt dat vier op de tien leerlingen soms tot regelmatig alcohol en/of drugs gebruiken. Daarnaast zijn (digitaal) pesten en persoonlijke problemen, zoals angstproblematiek, factoren die als risicofactor aangemerkt worden. Hiertegenover staat dat leerlingen het hebben van goede sociale vaardigheden en een toekomstperspectief als beschermende factor ervaren. De mate van ouderbetrokkenheid wordt door de leerlingen als hoog ervaren, dit is een beschermende factor. Docenten geven aan dat de invloed van ouders zowel een risico- als een beschermende factor is. Ook noemen docenten dat de invloed van ouders vrijwel altijd bepalend is voor het schooltraject van de leerling, zowel positief (beschermend) als negatief (risico). Op het gebied van het schoolklimaat blijkt dat leerlingen een goede band ervaren met hun mentor en dat deze als beschermend kan worden gezien. Ook komen uit de resultaten enkele risicofactoren ten aanzien van het schoolklimaat. Voorbeelden hiervan zijn een negatieve sfeer en onrust in de klas, het grote leeftijdsverschil tussen klasgenoten en twijfels over het niveau van onderwijs.

Uit de literatuur wordt opgemaakt dat signaalverzuim ontstaat door een cumulatie van factoren, met een unieke samenstelling en verschillend per individu. Daaruit voortvloeiend kan als antwoord op de centrale probleemstelling het volgende gezegd worden:

Uit de resultaten van het onderzoek blijken verschillende factoren bij te dragen aan het ontstaan van signaalverzuim bij leerlingen. Deze factoren verschillen per leerling en per moment. Op het gebied van schoolklimaat bijvoorbeeld kan een sportdag voor de ene leerling een risicofactor zijn en voor de andere leerling juist een beschermende factor.

De resultaten van het onderzoek geven inzicht in de cumulatie van factoren. Hiervoor geldt dat er per leerling sprake is van een individuele balans tussen risico- en beschermende factoren. Het is daardoor een complexe opgave om de eerder genoemde disbalans op generiek niveau inzichtelijk te maken.

Het Sprengen College kan de in dit onderzoek inzichtelijk gemaakte factoren en resultaten gebruiken voor het verder optimaliseren van het maatwerkaanbod voor leerlingen. Hierbij zijn de verkregen inzichten op de factor schoolklimaat het meest praktisch toepasbaar, omdat hieruit een aantal concrete aanbevelingen naar voren komen. Een voorbeeld hiervan is dat naar de klassensamenstelling gekeken kan worden, om het door leerlingen ervaren leeftijdsverschil zo mogelijk te verkleinen.

1.1 Aanleiding onderzoek

1.1.1 Opdrachtgever

Het Sprengen College in Wapenveld is een VSO school die Passend Onderwijs biedt op neutrale grondslag. Het Sprengen College is gespecialiseerd in onderwijs aan leerlingen met ernstige gedragsproblematiek. In een veilige leeromgeving stimuleren en motiveren ze de leerlingen zodat ze zich optimaal kunnen ontwikkelen. Het Sprengen College is gericht op het realiseren van een optimaal toekomstperspectief en biedt algemeen vormend onderwijs (branche certificering en entree opleiding), VMBO basis / kader/ theoretische leerweg en onderwijs op HAVO en VWO niveau. Er wordt dan ook gesproken van een doorlopende leerlijn op maat voor elke leerling.

Het onderwijs binnen het Sprengen College is individueel gericht. Iedere leerling heeft daarom een individueel ontwikkelingsperspectiefplan (OPP). In dit OPP staan de concrete richtlijnen voor het onderwijs van de leerling en het plan geeft richting aan de uitstroombestemming van de leerling.

Het Sprengen College heeft de ambitie om alle leerlingen zorg en onderwijs te bieden, ongeacht de grootte van de problematiek en de complexiteit van de situatie. Deze ambitie vertaalt zich naar een missie. De missie van het Sprengen College is het bieden van goed onderwijs waarop iedere jongere recht heeft. Daarom wil het Sprengen College zijn leerlingen gepaste scholing bieden.

Het Sprengen College biedt in een kleinschalige setting (78 leerlingen) onderwijs en ondersteuning aan leerlingen van twaalf tot twintig jaar. Het Sprengen College werkt samen met specialisten zoals: gedragsdeskundigen, maatschappelijk werkers, didactisch specialisten en medisch specialisten.

1.1.2 Verzuim

Ondanks het feit dat het onderwijs binnen het Sprengen College individueel gericht is en aansluit bij de kracht van de leerling, blijkt er sprake te zijn van verzuim door de leerling. Kort gezegd wordt onder verzuim verstaan: die leerling die niet op school is zonder dat daarvoor een geldige reden is gegeven. In paragraaf 1.2.3 zal het begrip verzuim worden toegelicht.

Het Sprengen College ervaart elke verzuimende leerling als problematisch. Ten eerste omdat dat in strijd is met de missie van het bieden van goed onderwijs waarop elke jongere recht heeft en ten tweede omdat dit in strijd is met de overtuiging dat goed onderwijs de basis vormt voor een betere toekomst.

Leerplichtambtenaar

Vanuit data van de leerplichtambtenaar van de regio IJssel-Vecht wordt duidelijk dat het verzuim op het Sprengen College opvalt. In vergelijking met andere regionale scholen kan worden geconstateerd dat het verzuim op het Sprengen College hoog is. In afbeelding 1.1 worden de werkprocessen over de periode 2015 tot en met 2017 van een aantal SO-VSO scholen in de regio getoond. Bij deze werkprocessen is er meer dan zestien uur verzuim gepleegd en heeft de leerplichtambtenaar een dossier aangemaakt.

Per jaar worden de cijfers van het absoluut-, luxe- en signaalverzuim aangegeven. Bij absoluut verzuim is de leerling niet ingeschreven bij een school. Bij luxe- en signaalverzuim is een leerling wel ingeschreven maar gaat de leerling zonder toestemming op vakantie (luxeverzuim) of hangt het verzuim samen met de sociaal-emotionele problemen van de leerling (signaalverzuim). In paragraaf 1.2.3 zal worden ingegaan op de verschillende vormen van verzuim.

De cijfers in de afbeelding 1.1 geven het aantal leerlingen weer, waarbij één van bovengenoemde vormen verzuim is geregistreerd door de leerplichtambtenaar. De cijfers zijn afkomstig uit de regio

IJssel-Vecht en daarom alleen van toepassing op de leerlingen uit deze regio. Deze tabel geeft een beeld van de mate van verzuim die op het Sprengen College wordt geconstateerd door de docenten en de leerplichtambtenaar. Op verzoek van de leerplichtambtenaar zijn de namen van de scholen weggelaten.

School Type verzuim	2015			2016			2017		
	Absoluut	Luxe	Signaal	Absoluut	Luxe	Signaal	Absoluut	Luxe	Signaal
SO-VSO Zwolle	10	1	38	18	1	65	19	-	79
VSO de Sprengen	5	1	23	4	1	22	3	-	21
VSO Zwolle	7	-	4	2	-	-	-	-	4
SO Zwolle	3	-	-	4	-	-	5	-	-
SO-VSO Hoogeveen	-	-	3	-	-	2	-	-	6
SO-VSO Zwolle	-	-	2	-	-	5	1	-	1
SO-VSO Kampen	-	-	2	3	-	3	3	-	1
SO-VSO Ommen	2	-	-	4	-	-	2	-	1
SO-VSO Ommen	2	-	-	4	-	-	2	-	1
SO-VSO Rijssen	2	-	-	-	-	2	3	-	-
SO-VSO Emmeloord	-	-	1	-	-	1	-	-	3
SO-VSO Haren	1	-	-	1	-	-	1	-	-

Afbeelding 1.1 Data verzuim 2015-2017 (eigen ontwerp)

Acties

Om verzuim terug te dringen heeft de school een aantal acties uitgezet. Zo is er elke schooldag een interventiemedewerker aanwezig op het Sprengen College. Deze richt zich voornamelijk op het monitoren en registreren van verzuim. Ook legt de interventiemedewerker contact met ouders en leerlingen als er sprake is van verzuim. Daarnaast is er een digitaal systeem ontwikkeld, waarin verzuim wordt geregistreerd. Per dag, per leerling en per vak wordt bijgehouden of een leerling verzuimt. Ook heeft het Sprengen College een nauwe samenwerking met de leerplichtambtenaar. Wanneer er vanaf vijftien uur verzuim geconstateerd wordt in een periode van zes weken wordt de leerplichtambtenaar benaderd. Tevens bespreekt de leerplichtambtenaar elke vier weken het verzuim met het management van de school

Het Sprengen College heeft elke zes weken een portfolio bespreking met de leerling, diens ouders en de betrokken mentor. Hierin wordt onder andere het thema verzuim besproken. Andere onderwerpen zijn schoolprestaties en toekomstperspectief. De mentor heeft wekelijks contact met zijn mentorklas en heeft daarnaast individuele gesprekken met de leerlingen. Zo kan hij de ontwikkelingen van de leerling monitoren.

Locatie

Door de locatie van het Sprengen College kwamen in het verleden veel leerlingen met taxivervoer naar school. Door de veranderingen in het sociale domein wordt leerlingenvervoer niet meer bekostigd vanuit de gemeente. Het alternatief voor leerlingen is: zelfstandig naar school komen met de fiets, gebracht worden door ouders of reizen met het openbaar vervoer.

In de praktijk is gebleken dat leerlingen moeite hebben met het openbaar vervoer wat ervoor zorgt dat leerlingen niet naar school komen. In samenwerking met de gemeente krijgt het Sprengen College daarom tegenwoordig een vergoeding voor vervoerskosten. Leerlingen zijn hierdoor niet meer genoodzaakt om met het openbaar vervoer naar school te komen, maar worden thuis opgehaald.

Samenvatting

Wat betreft de redenen van verzuim door leerlingen kan de opdrachtgever slechts aannames doen. Het Sprengen College meent dat de rol van de ouders belangrijk is bij het voorkomen van verzuim. Anders gezegd is de opdrachtgever van mening dat ouderbetrokkenheid een grote rol van betekenis

speelt op de schoolgang van de leerling. Ook is het Sprengen College van mening dat de rol van de mentor erg belangrijk is voor leerlingen. De opdrachtgever geeft aan dat er veel preventief wordt ingezet om verzuim te voorkomen. Deze interventies zijn echter ontstaan uit aannames. Vanuit het Sprengen College is er nog geen onderzoek gedaan naar het thema verzuim en het ontstaan van verzuim. Landelijk zijn er wel verschillende onderzoeken gedaan naar dit thema, waarbij naar verschillende factoren is gekeken rondom verzuim.

1.1.3 Consequenties

Wanneer leerlingen regelmatig verzuimen in het onderwijs, is de kans groot dat ze het jaar over moeten doen of naar een lager schoolniveau zakken. Het wordt daardoor moeilijker om terug te keren naar school, omdat de leerling in een klas zal komen met leerlingen die (veel) jonger zijn. Er is dan wel aansluiting op leergebied, maar niet op sociaal-emotioneel gebied. Dit verstoort het contact met leeftijdsgenoten, dat juist zo belangrijk is voor de sociale ontwikkeling van de leerling (Boon, 2013).

Daarnaast kan het verzuim van leerlingen zorgen voor conflicten met hun ouders, die de leerling juist stimuleren om wél naar school te gaan. Deze ouders maken zich bezorgd over hun kind dat thuis zit als zij aan het werk zijn. Ouders raken ten einde raad of gestrest en hierdoor ontstaan steeds meer spanningen en conflicten, dit gebeurt ook met broertjes en zusjes (Sleeboom, Hermanns, Buysse & Hilhorst, 2009).

Op lange termijn kan verzuim de aanleiding zijn voor vroegtijdig schoolverlaten en dat brengt vanzelfsprekend verdergaande gevolgen met zich mee. Jongeren krijgen te maken met zowel negatieve sociale-, economische- als gezondheidsconsequenties (Junger-Tas, 2002). Uit Junger-Tas (2002) blijkt dat er onder deze jongeren een grotere kans is dat zij delinquent gedrag zullen vertonen en dat er vaker sprake is van middelengebruik. Op economisch gebied is te zien dat jongeren zonder startkwalificatie een kwetsbaardere positie hebben op de arbeidsmarkt. Jongeren zonder startkwalificatie zijn twee keer zo vaak werkloos in vergelijking met jongeren die wel beschikken over een startkwalificatie. Deze jongeren zijn dan ook vaker meer afhankelijk van overheids gelden.

1.1.4 Voorwaardelijke probleemstelling

Op basis van bovenstaande kan gesteld worden dat het verzuim problematisch is op het Sprengen College. Cijfers tonen aan dat het Sprengen College meer verzuimende leerlingen heeft dan andere scholen in de regio. Junger-Tas (2002) onderschrijft het belang van het voorkomen van verzuim, dit omdat verzuim op lange termijn grote gevolgen heeft voor het individu als ook voor de samenleving. Dit onderzoek zal zich daarom richten op het inzichtelijk maken van de factoren, die bijdragen aan het ontstaan van verzuim op het Sprengen College.

Hier is voor gekozen omdat het inzicht hebben in deze factoren bij kan dragen aan de preventie van verzuim. Dit onderzoek zal zich daarom niet richten op het voorkomen van verzuim. De theoretische analyse die volgt in het volgende hoofdstuk zal deze voorwaardelijke probleemstelling meer specificeren. Dit zal uiteindelijk leiden tot de centrale probleemstelling.

1.2 Theoretische analyse

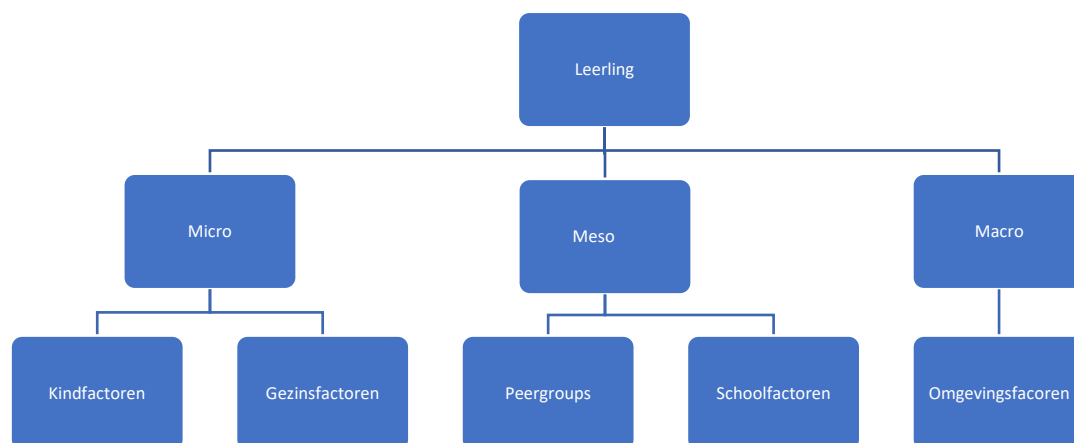
1.2.1 Inleiding

Om de centrale probleemstelling in zijn context te begrijpen zal in de volgende paragrafen worden ingegaan op wat de literatuur beschrijft over verzuim bij leerlingen in het voortgezet (speciaal) onderwijs. In het verlengde van deze literatuur zullen er kernbegrippen worden beschreven en zal er een conceptueel model worden ontworpen. Dit vormt de basis voor de centrale probleemstelling en de deelvragen.

1.2.2 Aanleiding

Vanuit de literatuur (De Baat, 2009; Van Liere, 2011; Jennen, 2015; Fredrick et al., 2003; Rumberger, 2001) wordt duidelijk dat verzuim vaak het gevolg is van zowel een opeenstapeling van risicofactoren als een gebrek aan beschermende factoren. De genoemde bronnen gebruiken verschillende indelingen om de factoren inzichtelijk te maken.

Deze factoren zijn onder te verdelen in drie niveaus volgens het balansmodel van de Mönnink (2012). Het gaat dan om micro-, meso- en macroniveau. Door deze verdeling toe te passen wordt helder dat de factoren afkomstig zijn uit de verschillende systemische lagen van de leerling. Door dit balansmodel kan inzichtelijk worden gemaakt hoe de systemische lagen invloed hebben op het verzuimgedrag van de leerling. In het onderzoek zullen we het balansmodel daarom gaan toepassen en een onderverdeling gaan maken. In afbeelding 1.2 wordt deze onderverdeling schematisch weergegeven.

Afbeelding 1.2. Het balansmodel bij verzuim (eigen ontwerp)

Diverse studies (De Baat, 2009; Van Liere, 2011; Jennen, 2015; Fredrick et al., 2003; Rumberger, 2001) stellen dat het extreem moeilijk te bepalen is welke cumulatie van risicofactoren resulteert in verzuim. Eén van de redenen hiervoor is dat deze cumulatie een unieke samenstelling is en dat deze verschilt per individu (De Baat, 2009). Er wordt verondersteld dat de aanwezigheid van de risicofactoren uit de deelgroepen een grote invloed heeft op de leerling. De schrijvers maken geen onderverdeling waarin waarde wordt toegekend aan de verschillende factoren. Het is daarom onduidelijk welke factoren de meeste invloed hebben op verzuim van de leerling.

Rumberger (2001) stelt dat onderzoek heeft aangetoond dat de meeste invloed komt uit de factoren van ten eerste het gezin, ten tweede de school en ten derde de omgeving. De kijk van Rumberger (2011) op verzuim is richtinggevend voor dit onderzoek en geeft helder weer hoe de verschillende factoren hun invloed kunnen uitoefenen.

Samengevat kan gesteld worden dat er niet één factor kan worden aangewezen als oorzaak van verzuim. Na deze constatering zal er in de volgende paragrafen dieper op de risico- en beschermende

factoren worden ingegaan. Rumberger (2001) stelt dat het nodig is om een beter begrip te krijgen van de verschillende factoren die van invloed kunnen zijn op verzuim. Deze stelling sluit aan bij de voorwaardelijke probleemstelling. Aan de hand van het balansmodel (De Mönnink, 2012) zullen die factoren in de volgende paragrafen worden beschreven.

1.2.3 Theoretische verdieping op verzuim

In deze paragraaf zal een uitleg worden gegeven over leerplicht en over de verschillende vormen van verzuim. Dit is gedaan om het onderzoek te verhelderen en de kaders waarbinnen het onderzoek is uitgevoerd duidelijk te maken.

Leerplicht

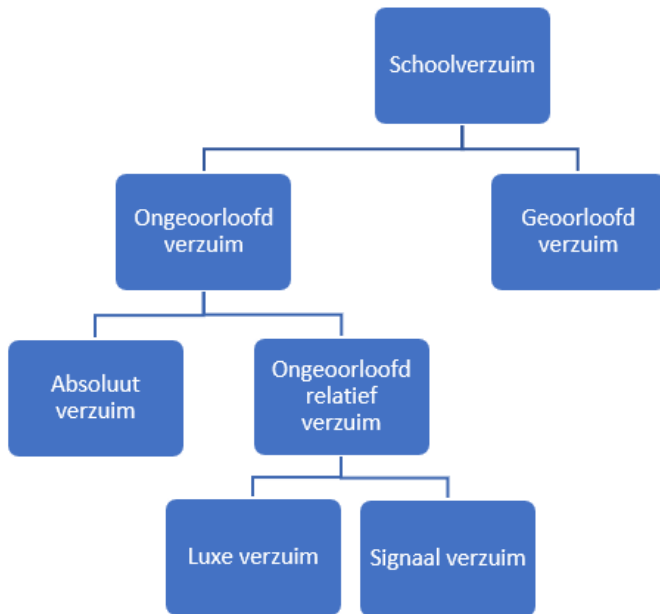
In Nederland is er een wet die verplicht stelt dat kinderen bij een school staan ingeschreven én deze school regelmatig bezoeken. Jongeren tussen de vijf en achttien jaar zijn daarom onderwijs plichtig. Tot zestien jaar zijn kinderen leerplichtig en van zestien tot achttien jaar zijn ze “kwalificatie plichtig”, wat inhoudt dat jongeren naar school moeten totdat zij een startkwalificatie hebben behaald (Rijksoverheid, 2016). De leerplichtambtenaar houdt toezicht op de handhaving van de leerplicht. Het is de taak van de school om schoolverzuim te melden. Bij verzuim van zestien les- of praktijkuren binnen een periode van vier weken gaat er een melding naar de leerplichtambtenaar. De leerplichtambtenaar probeert de leerling te stimuleren weer naar school te gaan (OCO, 2018).

Verzuim

Als een leerling niet naar school gaat kan er sprake zijn van geoorloofd of ongeoorloofd verzuim. Voorbeelden van geoorloofd verzuim zijn: ziekte, huwelijk of begrafenis. Er is daarnaast voldaan aan de voorwaarden die gelden voor geoorloofd verzuim. Als een leerling niet aan de gestelde voorwaarden voldoet of zonder geldige reden van school wegblijft spreken we over ongeoorloofd verzuim. Spijbelen is hier een voorbeeld van. Spijbelen is een vorm van schoolverzuim waarbij de leerling er zelf voor kiest om een lesuur of -dag van school te missen.

Ongeoorloofd verzuim wordt onderverdeeld in twee categorieën. Wanneer een kind of jongere niet staat ingeschreven bij een school terwijl hij geen vrijstelling heeft van onderwijs is er sprake van absoluut verzuim. In dit geval wordt de Leerplichtwet overtreden. Er is sprake van relatief verzuim wanneer een jongere niet naar school gaat terwijl hij wel ingeschreven staat. De school moet hiervan verplicht een melding doen bij het verzuimloket van Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO) zodra een leerling in totaal zestien les- of praktijkuren binnen vier weken afwezig is (Jansen–Van der Kamp, 2017).

Bij relatief verzuim wordt ook nog onderscheid gemaakt tussen luxeverzuim en signaalverzuim. Luxeverzuim treedt op als een leerling zonder toestemming tijdens de schoolperiode met vakantie gaat. Signaalverzuim is verzuim dat samenhangt met sociaal-emotionele problemen van de leerling. Dit onderzoek beperkt zich tot signaalverzuim, omdat dit de meest relevante informatie voor de opdrachtgever oplevert. In afbeelding 1.3 wordt verzuim schematisch weergegeven.

Afbeelding 1.3. Schematische weergave verzuim (eigen ontwerp)

Thuiszitters

Onder thuiszitters worden de absoluut verzuimers samen met de langdurig relatief verzuimers geschaard. (Rijksoverheid, 2016).

Ziekteverzuim

Zoals eerder beschreven is schoolverzuim wegens ziekte geoorloofd. Doorgaans is dit niet problematisch, de achterstand kan vaak vlot weer worden ingehaald. Veel jongeren verzuimen echter langdurig vanwege (onbegrepen) lichamelijke klachten. Een nog grotere groep verzuimt frequent kortdurend. (Jansen–Van der Kamp, 2017)

Samenvattend kan er gesteld worden dat er verschillende vormen van verzuim zijn waarbij een groot onderscheid ligt tussen geoorloofd en ongeoorloofd verzuim. Voor dit onderzoek is er gekeken naar ongeoorloofd verzuim, verder gespecificeerd in signaalverzuim. Deze vorm van verzuim hangt samen met sociaal-emotionele problematiek van een leerling en komt verreweg het meest voor op het Sprengen College. Daarnaast zijn de begrippen thuiszitters en ziekteverzuim kort toegelicht, deze begrippen worden niet verder uitgediept in dit onderzoek.

[1.2.4 Theoretische verdieping op kindfactoren en gezinsfactoren](#)

Op microniveau worden de factoren weergegeven die zich bevinden in de jeugdige zelf en/of in de directe omgeving. Met de directe omgeving worden de ouders, het gezin en de familie bedoeld. Het balansmodel (De Mönnink, 2012) wordt gebruikt om de factoren nader uit te leggen, opgesplitst in risico- en beschermende factoren.

Kindfactoren

In de literatuur (De Baat, 2009; Berends & van Diest, 2014; Jansen-Van der Kamp, 2017; Heegstra, 2017) zijn veel risicofactoren te vinden die mogelijk kunnen leiden tot verzuim. De meest voorkomende risico- en beschermende factoren worden hieronder beschreven.

De individuele kenmerken en eigenschappen van een leerling, bijvoorbeeld: impulsiviteit, gebrekkige sociale vaardigheden, weinig zelfvertrouwen, gebrekkige zelfcontrole of hyperactiviteit kunnen een risicofactor vormen. Daarnaast worden stoornissen genoemd die zich bij een leerling kunnen manifesteren zoals: aandachtstoornissen, angst gerelateerde problemen, faalangst of depressie.

De schoolprestaties van een jongere kunnen een andere risicofactor vormen voor verzuim. Daarbij valt te denken aan: slechte cijfers, zitten blijven, een taalachterstand of leerproblemen. Daarnaast spelen factoren als het niet benutten van capaciteiten, een verkeerde studiekeuze of een lager niveau van cognitieve vaardigheden een rol. Dit alles kan ervoor zorgen dat de motivatie afneemt en het verzuim begint of toeneemt. Delinquent gedrag, overmatig alcoholgebruik en drugsgebruik vormen andere risicofactoren. Ook kan bij meisjes een (ongewenste) zwangerschap een risico vormen. Als laatste risicofactor worden lichamelijke handicaps of verstandelijke/psychische handicaps genoemd, met name de minder zichtbare handicaps zoals autisme.

Hier tegenover staan de beschermende factoren (Jansen-Van der Kamp, 2017; De Baat, 2009; Meeus, 2013; Heegstra, 2017). De jongere zelf heeft vertrouwen in een succesvolle schoolloopbaan en de jongere heeft een concreet toekomstperspectief. Daarvoor heeft het goede schoolprestaties en goede sociale vaardigheden. Daarbij heeft de jongere een hoge schoolbetrokkenheid, dat houdt in dat hij de lessen volgt, actief studeert en participeert in het aanbod van de school.

In dit onderzoek is ervoor gekozen om de focus te leggen op beschermende kindfactoren. De onderbouwing hiervoor is dat het redelijk is om aan te nemen dat, wanneer een leerling een toelaatbaarheidsverklaring heeft voor het voortgezet speciaal onderwijs, er sprake is van één of meerdere risicofactoren bij de leerling. Enkel leerlingen met een (ernstige) zintuiglijke, lichamelijke en/of verstandelijke beperking, langdurige ziekte of leerlingen met gedragsproblemen komen in aanmerking voor een toelaatbaarheidsverklaring voor het voortgezet speciaal onderwijs (Passend onderwijs, 2018). Een toelaatbaarheidsverklaring wordt altijd afgegeven door een of meerdere deskundige(n). De eerste deskundige is een orthopedagoog of psycholoog. Afhankelijk van de leerling geeft tenminste een tweede deskundige advies. Dit is een kinder- of jeugdpsycholoog, een pedagoog, een kinderpsychiater, een maatschappelijk werker of een arts.

Gezinsfactoren

Het gezin van herkomst speelt naast de eerder genoemde kindfactoren ook een belangrijke rol voor een kind (Jimerson, Egeland, Sroufe & Carlson, 2000; Heegstra, 2017). Ook daarin onderscheiden we risico- en beschermende factoren die invloed kunnen hebben op het al dan niet verzuimen. We beginnen met de risicofactoren.

De meest genoemde risicofactor is een lage sociaaleconomische status (SES). Dat kan bijvoorbeeld inhouden dat een gezin minimale financiële middelen heeft, maar ook dat ouders geen hoge verwachtingen van een kind hebben of zelf geen hoge opleiding hebben genoten.

Het kan ook zijn dat een kind opgroeit in een eenoudergezin of meemaakt dat zijn ouders gaan scheiden, er kunnen andere kinderen in het huishouden zijn die voortijdig hun school verlaten of er heerst een toegeeflijke opvoedingsstijl in het gezin. Dit kan allemaal aangemerkt worden als risicofactor. Als een kind tijdens zijn schoolperiode gaat verhuizen en daardoor van school gaat wisselen kan ook dit een risicofactor vormen.

Een etnische minderheidsachtergrond vormt een andere risicofactor. Uit onderzoek (Berends & Van Diest, 2014) blijkt dat er een groot verschil schuilt in of de ouders de Nederlandse taal (redelijk) beheersen of niet. Kinderen van ouders die de Nederlandse taal niet spreken verzuimen vaker dan kinderen van wie de ouders de Nederlandse taal wél spreken. Dit kan ook komen doordat er in deze culturen meer waarde gehecht wordt aan een degelijke opleiding en goede studieresultaten. Als de ouderbetrokkenheid bij school en opleiding laag is kan dat voor het kind een risicofactor vormen. Uit een Amerikaans onderzoek (Jimerson et al., 2000) blijkt dat de mate van zorg en steun in de eerste jaren van een kind een belangrijke voorspeller kan zijn voor later schoolverzuim. Als laatste worden nog enkele grotere probleemsituaties genoemd zoals huiselijk geweld, seksueel misbruik, verslavingsproblematiek of armoede.

De literatuur (De Baat, 2009; Berends & Van Diest, 2014; Heegstra, 2017; Jansen-van der Kamp, 2017; Jimerson et al., 2000) beschrijft ook beschermende gezinsfactoren. Ze geven aan dat de ouders onderwijs hoog in het vaandel hebben staan en hoge verwachtingen van hun kind hebben. Zij voeren een betrokken opvoedingsstijl, dat houdt in het monitoren en reguleren van de opleiding en het kind zelf. Het kind wordt ondersteund en aangemoedigd zelfstandig te worden en de relatie onderling is goed. De ouderbetrokkenheid bij school is hoog en de ouders stimuleren prestatie bij hun kind. Zij voorzien daarbij zelf in een hoge mate van ondersteuning. De ouders hebben daarnaast een stabiele baan.

Kerpel (2014) stelt dat er vier niveaus zijn in ouderbetrokkenheid. Hij zegt hier het volgende over: *“Het eerste niveau is dat ouders zorgen voor een positieve thuissituatie, die de ontwikkeling van het kind stimuleert. Het tweede niveau is dat ouders actief deelnemen aan het huiswerk van de kinderen. Het derde niveau is dat ouders helpen bij activiteiten op school. Het vierde niveau is de formele ouderparticipatie, bijvoorbeeld in de Medezeggenschapsraad”* (Kerpel, 2014) Volgens Kerpel valt of staat de ouderbetrokkenheid met goede contacten tussen de school en de ouders. Ouders en school hebben in principe hetzelfde belang: het welzijn van het kind. Toch gaat het regelmatig mis in het contact met ouders. Dat is jammer want ouderbetrokkenheid heeft een positieve invloed op het kind. Het heeft niet alleen te maken met het welzijn van het kind maar het verhoogt ook de schoolprestaties. Ouderbetrokkenheid zorgt voor een gezamenlijk verantwoordelijkheidsgevoel en daardoor kan passend onderwijs zo goed mogelijk gerealiseerd worden.

Samenvatting

Er wordt op microniveau gekeken naar de kindfactoren en de gezinsfactoren. Deze factoren worden onderverdeeld in risico- en beschermende factoren. De meest voorkomende factoren zijn weergegeven in deze paragraaf. Voor het onderzoek zijn deze factoren belangrijk omdat in het vervolg nader onderzocht gaat worden in hoeverre de risico- en beschermende factoren een rol spelen voor de leerlingen van het Sprengen College. Met deze literatuur is er voldoende informatie beschikbaar om de gegevens van het Sprengen College mee te kunnen vergelijken. Extra aandacht wordt besteed aan de begrippen ‘beschermende kindfactoren’ en ‘ouderbetrokkenheid’. Deze begrippen komen terug als kernbegrippen in de paragrafen 1.4.2 en 1.4.3.

[1.2.5 Theoretische verdieping op gezinsfactoren en schoolfactoren](#)

In deze paragraaf worden de factoren op mesoniveau beschreven. Hiermee worden de risico- en beschermende factoren uit de nabije omgeving bedoeld. Er kan hierbij worden gedacht aan de school, de kerk, de buurt, de sportclub etc. Het is de sociale omgeving van het kind en zijn gezin.

Peergroups

Leeftijdsgenoten, in de literatuur ook wel peergroups genoemd, beïnvloeden het functioneren van een jongere. Met name vanaf de middelbare schoolleeftijd neemt de invloed van vrienden toe (Cook, Buehler & Henson, 2009). Wanneer een jongere vrienden heeft die ongewenst gedrag vertonen zoals het niet deelnemen aan naschoolse activiteiten, vaak verzuimen en in aanraking komen met politie, is de kans groter dat de jongere zelf gaat verzuimen (Van der Laan et al., 2009). Wanneer een jongere juist vrienden heeft die positief gedrag vertonen, zoals het volgen van reguliere lessen en hun school afmaken, kan dit een beschermende factor zijn.

Schoolfactoren

Tussen de factoren die bijdragen aan het mogelijke verzuim én onderdeel zijn van het schoolsysteem, is een tweedeling te maken: schoolklimaat en schoolbeleving. In de volgende paragraaf zal hier uitgebreider op worden ingegaan. Er zal daarbij worden gekeken naar de kenmerken en verschillen. Naast deze indeling zijn er ook algemene risico- en beschermende factoren. Ten eerste hebben leerlingen uit grote klassen een grotere kans om te verzuimen (Brookmeyer, Fanti & Henrich, 2006).

Grote klassen betekenen dat er minder direct contact is tussen de docent en de leerling. De functie die een docent heeft als mentor is hierbij van belang. Mogelijk hangt deze factor samen met het niet hebben van een sluitende monitor voor schoolverzuim. Leerlingen van scholen met hoge percentages zittenblijvers hebben eveneens een hogere kans op verzuim.

Ten tweede blijkt de kwaliteit van het onderwijzend personeel samen te hangen met het verzuimpercentage op school. Slecht opgeleide leerkrachten en slechte kwaliteit van lesgeven zijn gerelateerd aan verzuim (Dowrick & Crespo, 2005). Leerlingen van leerkrachten die geen orde weten te houden of die geen steunende leeromgeving weten te creëren, verzuimen vaker.

Ten derde verkleint goed onderwijs de kans op verzuim van de leerling. Met goed onderwijs wordt een autoritatieve en stimulerende omgeving bedoeld (Claes, Hooghe, & Reeskens, 2009). Een dergelijke omgeving vermindert de kans op verzuim. Een goede ondersteuningsstructuur in school is eveneens gerelateerd aan een kleinere kans op verzuim. Het tijdig signaleren van problemen of ondersteuningsvragen van leerlingen en een gepaste aanpak voorkomt dat eventuele problematiek escaleert, met als gevolg dat de jongere uiteindelijk gaat verzuimen.

Schoolklimaat en schoolbeleving

Bij de factoren die voortkomen uit de verbintenis die de leerling heeft met de school maakt van Liere (2011) een verdeling. Hij geeft aan dat de schoolfactoren betrekking hebben op het schoolklimaat en de schoolbeleving. Onder schoolklimaat worden de kenmerken van de school verstaan. Hierbij kan worden gedacht aan het onderwijsaanbod, de klassensamenstelling, activiteiten in en buiten de klas, de docenten (ondersteuning, werkwijze), de schoolorganisatie en regels voor de leerlingen (De Baat, 2009). Deze kenmerken hebben veelal te maken met datgene dat wordt georganiseerd om het academische aanbod zo optimaal mogelijk in te vullen. Met de schoolbeleving wordt er gedoeld op de mate waarin de leerling zich gesteund voelt met betrekking tot onder andere zijn sociale behoeften en daarnaast zijn wens zich te ontwikkelen. Volgens van Liere (2011) is deze beleving van essentieel belang. Hij geeft aan dat deze beleving bestaat uit de structuur en cultuur van de schoolorganisatie, beleid en regels.

Samenvatting

Er wordt in deze paragraaf gekeken naar leeftijdsgenoten, schoolfactoren en het schoolklimaat en de schoolbeleving. De risico- en beschermende factoren worden benoemd. In deze paragraaf worden de factoren duidelijk die de leerling van buitenaf kunnen beïnvloeden en al dan niet aanzetten tot verzuim. Het begrip 'schoolklimaat en schoolbeleving' zal in paragraaf 1.4.4 terugkomen als kernbegrip.

1.2.6 Theoretische verdieping op omgevingsfactoren

De laatste verdeling van factoren wordt gemaakt op macroniveau. Hierbij wordt gekeken naar de risico- en beschermende factoren voor leerlingen uit de bredere omgeving, zoals de maatschappij in zijn geheel. Deze factoren hebben invloed op het gezin van de leerling en de leerling zelf. Het resultaat van deze beïnvloeding wordt in deze paragraaf beschreven. Daarnaast is er in deze paragraaf aandacht voor ontwikkelingen en trends op macroniveau die invloed hebben op het onderwijs. Ook wordt ingegaan op de actuele transitie in de zorg en worden de daarbij behorende wetten besproken. Tot slot wordt aandacht besteed aan de vijf I's, te weten: individualisering, informatisering, intensivering, informalisering en internationalisering.

Sociaaleconomische gezinsfactoren

In de literatuur (Rumberger, 2001; De Baat, 2009) komt naar voren dat de sociaaleconomische status (SES) een grote invloed heeft op het kind. Met de SES wordt bedoeld: de positie van het gezin (en daarbij voornamelijk die van de ouders) op de maatschappelijke ladder. Die positie ontstaat door een combinatie van materiële omstandigheden, vaardigheden, capaciteiten, kennis, sociaal netwerk en macht van mensen in dat netwerk. Deze elementen worden gemeten aan de hand van de indicatoren: inkomen, opleidingsniveau en beroepsstatus.

De kans op ongeoorloofd schoolverzuim vermindert bij kinderen waarvan de ouders een hoge SES hebben. Uit een Nederlands onderzoek is gebleken dat kinderen uit gezinnen met een lage SES ongeveer 50 procent meer kans hebben op het plegen van verzuim dan kinderen uit gezinnen met een hogere SES (Alexander, Entwisle & Kabbani, 2001). Het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP) berekent regelmatig de SES-score per viertallige postcode. Daarbij worden het inkomen, beroepsstatus en opleidingsniveau als indicatoren gebruikt. De hoogte van de SES binnen een geografisch gebied wordt daarbij bepaald door de mogelijkheden die mensen hebben om maatschappelijk gewaardeerde goederen te creëren of consumeren.

Culturele en maatschappelijke factoren

Naast de sociaaleconomische factoren is er in de literatuur ook te lezen over de zogenoemde etnisch-culturele factoren. Zo schrijft Verhoeven (1999) dat de oorzaken voor verzuim niet alleen te vinden zijn in de relatie met ouders, klasgenoten en docenten, maar ook in de maatschappelijke processen. De focus ligt daarbij op de leefwereld van de leerlingen buiten de school, het gezin en / of de buurt. Wat leerlingen buiten de school meemaken en de mate waarin zij daarbij betrokken zijn kan invloed hebben op hun schoolbeleving en motivatie. De maatschappelijke processen kunnen op deze manier een belangrijke verbintenis hebben met de reden van verzuim.

Verhoeven (1999) maakt binnen de maatschappelijke processen een onderverdeling van vier afzonderlijke processen, namelijk de economische ontwikkeling, technologische ontwikkeling, veranderende gezinssituatie, en veranderende waarden. Bij economische ontwikkeling gaat het om de economische bedrijvigheid. De waarden, processen en veranderingen worden door de tijd bepaald en beïnvloed. Het belang van het volgen van een opleiding ter voorbereiding op het latere economische leven is hierbij een groot element. Een wereld zonder technologische ontwikkelingen is voor de tegenwoordige samenleving niet meer voor te stellen. Bij de invloed van technologische ontwikkeling gaat het om het effect op de informatieverstrekking en de indeling van de vrije tijdswereld van onder andere jongeren in de samenleving.

De factoren op micro- en mesoniveau hebben een grote invloed op de gezinssituatie. Van invloed is ook de maatschappelijke kijk op gezinnen. Zo is het niet meer vanzelfsprekend dat er grote gezinnen zijn. Tot slot veranderen de normen en waarden in de samenleving en deze veranderingen beïnvloeden de visie op de toekomst.

Een samenleving in transitie

De Wet Passend Onderwijs is per oktober 2012 aangenomen en op 1 augustus 2014 is deze wet ingevoerd. De Wet Passend Onderwijs is onderdeel van een grotere transitie in de samenleving.

De Wet Maatschappelijke Ondersteuning, afgekort WMO (2007, 2015), de Jeugdwet (2015) en de Participatiewet (2015) zijn tegelijkertijd ingevoerd met als doel het integraal samenwerken mogelijk te maken. De grootste verandering en de gemeenschappelijke deler is dat rijkstaken naar de gemeente zijn overgeheveld. Dit veranderingsproces wordt de transitie genoemd. De drie wetten zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden en hebben invloed op de samenleving alsmede op leerlingen, jeugdigen en onderwijs.

Jeugdwet

Movisie (2015) beschrijft de verschillende pijlers van de nieuwe Jeugdwet. Deze is als eerste gericht op preventie en uitgaan van eigen verantwoordelijkheid en eigen mogelijkheden van jeugdigen en hun ouders. Daarnaast inzet op normaliseren door het versterken van het opvoedkundig klimaat in gezinnen, scholen en wijken. Vervolgens wordt ingezet op maatwerk vanuit het zo-zo principe. Dus zo snel mogelijk, zo dichtbij mogelijk en zo effectief mogelijk hulp bieden aan leerlingen en jeugdigen. Integrale hulp volgens het uitgangspunt één gezin, één plan, één regisseur is de volgende pijler en de laatste pijler is minder regeldruk voor professionals.

Met de nieuwe Jeugdwet moet voorkómen worden dat ouders en jeugdigen verdwalen in het systeem. Het nieuwe stelsel wordt door één wettelijk kader en één financieringssysteem voor de jeugdzorg veel eenvoudiger en doelmatiger (Movisie, 2015)

De Wet Passend Onderwijs sluit inhoudelijk aan op de nieuwe Jeugdwet. Eigen kracht denken en 'één gezin, één plan, één regisseur' zijn thema's die elkaar overlappen bij beide wetten. Gemeenten, scholen en hulpverlening zijn door deze wetten veel meer met elkaar in gesprek over hoe zij met elkaar kunnen samenwerken.

WMO & Participatiewet

Leerlingen tot achttien jaar die begeleiding of persoonlijke verzorging nodig hebben kunnen een beroep doen op de Jeugdwet. Voor leerlingen vanaf achttien jaar is ook de gemeente aan zet, maar dan via de WMO. De WMO is een wet die gericht is op zorg en ondersteuning. Het doel van deze wet is burgers zo goed mogelijk in staat te stellen om deel te nemen aan de samenleving, dus ook als die burgers nog naar school gaan. De WMO is vooral bedoeld voor burgers die hierin problemen ondervinden, zoals mensen met een beperking. De gemeente is verantwoordelijk voor ondersteuning in alle levensdomeinen aan mensen met een beperking. Een voorbeeld met betrekking tot het thema onderwijs kan zijn dat de gemeente verantwoordelijkheid neemt in de zorg aan leerlingen van achttien jaar en ouder die met extra ondersteuning een opleiding volgen of aan het werk willen gaan. Tevens is dit voorbeeld ook het figuurlijke bruggetje naar de Participatiewet. Door het invoeren van de Participatiewet is de gemeente verantwoordelijk geworden voor mensen met arbeidsvermogen die ondersteuning nodig hebben. Mensen met (beperkt) arbeidsvermogen vallen onder de Participatiewet. Onderwijs, zorg en arbeidsmarkt moeten daarom goed op elkaar aansluiten. Zo krijgen jongeren de beste ondersteuning om hun talenten maximaal te ontwikkelen voor een zelfstandige positie in de samenleving en op de arbeidsmarkt.

Passend Onderwijs

De Wet Passend Onderwijs was een grote verandering in het onderwijs, maar die verandering bleek wel noodzakelijk te zijn. Dit omdat er in het oude systeem steeds meer leerlingen werden verwezen naar het speciaal onderwijs. Ook was de indicatiestelling erg ambtelijk (het zogenaamde rugzakje) en maatwerk was moeilijk te organiseren, waardoor er veel kinderen uitvielen. Deze leerlingen worden ook wel voortijdige schoolverlaters genoemd. Doelstelling van de Wet Passend Onderwijs is als volgt samen te vatten: minder voortijdige schoolverlaters, minder bureaucratie, meer afstemming tussen zorg en onderwijs, een duidelijk ondersteuningsaanbod van de school en goede docenten voor de klas.

Met de invoering van Passend Onderwijs hebben scholen een zogenaamde zorgplicht gekregen. Als blijkt dat een leerling behoefte heeft aan extra ondersteuning, dan is de school verplicht te zorgen voor een passend ondersteuningsaanbod. Het Nederlands Jeugdinstituut (z.d.) beschrijft dat het daarbij gaat om leerlingen die worden aangemeld én leerlingen die al op school zitten. De achterliggende gedachte van de zorgplicht is het terugdringen van voortijdige schoolverlaters. Cijfers tonen aan dat het aantal voortijdige schoolverlaters is afgenomen in de afgelopen vijf jaar (zie afbeelding 1.4). Passend onderwijs is dan ook van belang geweest om alle leerlingen die geen onderwijs genieten in beeld te krijgen en maatwerk te organiseren.

	Schooljaar 2011-2012	Schooljaar 2015-2016
Totaal aantal leerlingen in het onderwijs	1.323.114	1.353.309
Voortijdige schoolverlaters	36250	22948

Afbeelding 1.4 Cijfers voortijdige schoolverlaters. Bron: www.rijksoverheid.nl

Onderwijszorgvragen

De WMO, de Participatiewet en de Jeugdwet verschillen qua onderwerp, maar vertonen voor gemeenten ook allerlei overeenkomsten. De gemeente zorgt dat de ondersteuning, hulp en zorg aan jeugdigen, integraal en op laagdrempelige wijze kan worden aangeboden. Ook stemt de gemeente af met het onderwijs over eventuele ondersteuning op school. Hierdoor is goede afstemming tussen schoolbesturen en gemeenten belangrijk. Samenvattend kan er gesteld worden dat het nodig is dat gemeenten, hulpverlening en scholen regionale en lokale afspraken maken om zo in gezamenlijkheid een antwoord te kunnen geven op meervoudige onderwijszorgvragen als bijvoorbeeld verzuim.

De vijf I's

De trends die zichtbaar zijn binnen onze samenleving hebben hun invloed op het onderwijsaanbod en de leerlingen, diens gezin en de school. Deze trends zijn daarmee onlosmakelijk verbonden met de invulling van het onderwijs. Volgens het Sociaal en Cultureel Rapport (2004) geven trends een verhelderend beeld van de gaande ontwikkelingen binnen het sociaal en cultureel welzijn. Er wordt daarbij ook gekeken naar de ontwikkelingen die verwacht worden. Volgens Schnabel (2004) zijn er gemeenschappelijke processen te herkennen op verschillende terreinen. Op persoonlijk en maatschappelijk niveau zijn er vijf processen: individualisering, informalisering, informatisering, internationalisering en intensivering. In deze paragraaf worden deze processen aan de orde gebracht in algemene termen, met ter aanvulling steeds een korte beschouwing over hun mogelijke werking in het onderwijs.

Individualisering

Individualisering over de volle breedte van de samenleving is een historisch zeer recent verschijnsel, dat nog volop in ontwikkeling is. De Nederlandse samenleving individualiseert in een hoog tempo. Voor zover mensen zelf kunnen bepalen hoe en in hoeverre individualisering in hun eigen leven vorm krijgt, willen ze niet in hun vrijheid belemmerd worden. In het verlengde van deze beschrijving is het volgende citaat te plaatsen: "Nederland scoort in vergelijking met andere Europese landen relatief laag op machtsafstand. Op de individualisme-collectivisme dimensie staat Nederland duidelijk aan de individualistische kant. Autonomie en zelfstandigheid zijn belangrijke waarden, niet alleen in de opvoeding, maar ook in het onderwijs" (Bronneman-Helmers, 2004 p.377)

De ouders van leerlingen uit gezinnen met een niet-westerse allochtone achtergrond komen vaak uit collectivistische culturen. Het onderwijs heeft hierbij meer het doel om de leerlingen te leren zich aan te passen aan de samenleving en de groep. Dit uit zich mede in de machtsafstand tussen de leidinggevende en ondergeschikten, en in de segregatie tussen mannen en vrouwen die veel groter is dan de bij westerse samenleving (Bronneman-Helmers, 2004). In de praktijk geven deze cultuurverschillen niet alleen aanleiding tot misverstanden, maar zij kunnen bij allochtone leerlingen ook een belemmering vormen voor het realiseren van goede onderwijsprestaties.

Informalisering

Bij de tweede trend beschrijft Schnabel (2004) dat informalisering gemakkelijker en vanzelfsprekender is geworden door de verhoging in het gemiddelde onderwijsniveau en de algemener wordende welvaart. Hierdoor worden de verschillen tussen mensen kleiner en persoonlijker. De bepaling door stand, verstand en welstand wordt minder, maar bepaling door persoonlijke preferenties vergroot zich. Het informaliseringsproces in de samenleving is ook het onderwijs niet voorbijgegaan. De leerkracht is niet langer vanzelfsprekend het gezag. De omgangsvormen in het Nederlandse onderwijs

zijn erg egalitair in vergelijking met andere landen. Als gevolg van het gestegen opleidingsniveau van de ouders zijn leerlingen kritischer ingesteld. Toch gaan er de laatste tijd regelmatig stemmen op om de oude omgangsvormen weer te herstellen. Of het gezag van de docenten via vormvoorschriften voor kleding en aanspreekvorm kan worden vergroot, is overigens de vraag. Gezag moet tegenwoordig worden verdiend. Daarbij kan een zekere formalisering wel helpen.

Informatisering

Informatisering is de trend van het in toenemende mate beschikbaar zijn van informatie. Dit is het gevolg van de ontwikkeling en het gebruik van informatie-infrastructuur en informatie verwerkende apparatuur (Schnabel, 2004). Deze trend heeft veel verbanden met de andere trends die in onze samenleving een rol spelen. Informatisering komt terug op vrijwel alle gebieden van de samenleving. Het is een onderdeel van het leven geworden. Zo heeft bijna iedereen altijd een smartphone op zak en is werken zonder een computer vrijwel niet meer voor te stellen. Ook in het onderwijs is de trend informatisering verweven. Kennisnet Trendrapport (2016) beschrijft dat er voor scholen een taak ligt in het voorbereiden van kinderen op nieuwe technologieën. Anders gezegd, scholen moeten leerlingen ook lesgeven in het aanleren van vaardigheden om zich te kunnen handhaven in een wereld waarin we steeds meer digitaal leven, leren en werken. Ook is technologie terug te vinden in het klaslokaal. Waar vroeger klaslokalen traditioneel waren ingericht voor pedagogisch, docent-gestuurd onderwijs, ligt nu de focus op meer leerlinggestuurd onderwijs. Peeters (2017) beschrijft kernachtig dat een klas met bord, bureau, en dertig neuzen die dezelfde kant op staan niet meer aan de eisen van de huidige tijd voldoen.

Internationalisering

Bij internationalisering staat volgens Schnabel (2004) het overschrijden van grenzen centraal. Dit zijn niet alleen fysieke grenzen, maar ook staatkundige, economische en culturele grenzen. Dit maakt dat internationalisering zich deels richt op de invloeden van buitenaf op de eigen samenleving, maar ook op de vermindering van de verschillen tussen samenlevingen.

Deze trend verbindt zich met het onderwijs door de invloed van de Europese Unie op het onderwijsstelsel in Nederland. De vervagende grenzen maken dat invloeden van buiten Nederland een effect hebben op het Nederlandse onderwijs. Dit heeft als gevolg dat door het lidmaatschap van de EU de verschillende onderwijssystemen samenkomen. Dit proces geldt niet alleen voor de organisatie van het primair en voorgezet onderwijs, maar heeft ook steeds meer consequenties voor het secundair beroepsonderwijs en het hoger onderwijs.

Intensivering

De laatste trend richt zich volgens Schnabel (2004) op het beleven van het moderne wereld. Het eigen gevoel en steeds meer beleving hebben is in opmars. De invulling van het dagelijks leven moet steeds meer, er moet wat worden gemaakt van het leven. Saai en eentonig wordt steeds minder geaccepteerd. Er kan worden gezegd dat 'living to the max' het motto is van de moderne tijd. Bronneman-Helmerts (2004) schrijft dat binnen het onderwijs zich in de afgelopen decennia een proces van emotionalisering heeft voltrokken. De eigen belevingswereld en behoeften van het kind moeten zoveel mogelijk centraal staan. Er is op te merken dat er steeds meer onderwijs op maat wordt aangeboden. Daarin heeft onder andere ervaringsgericht leren een plek gekregen (Kerpel, 2014). Het onderwijs moet afwisselend zijn en aansluiten bij de belevingswereld van de leerlingen.

Dit maakt dat de beweging naar contextualisering en concretisering wordt beïnvloed door de gedachte dat onderwijs niet saai mag zijn, maar leuk en afwisselend moet zijn. De leerstof die leerlingen aangeboden krijgen wordt steeds meer visueel en bestaat niet meer alleen uit stukken tekst. Bronneman-Helmerts (2004) geeft aan dat leerlingen zich nauwelijks meer gedurende langere tijd op één ding kunnen concentreren. Dit heeft ertoe geleid dat een lesuur verschillende werkvormen hanteert.

Samenvatting

Er wordt in deze paragraaf geschreven over 'het grotere geheel'; de maatschappij in zijn algemeenheid en ontwikkelingen die zich daarbinnen voordoen. De invoering van passend onderwijs is hierin sinds 2012 bepalend op het gebied van onderwijs. Deze wet is in de kern gericht op het terugdringen van voortijdige schoolverlaters en het bevorderen van integraal werken wat maatwerk voor leerlingen mogelijk maakt. Cijfers laten zien dat het aantal voortijdige schoolverlaters is verminderd sinds de invoer van de Wet Passend Onderwijs. Interessant om te onderzoeken is welke impact passend onderwijs heeft op de verschillende gebieden in het onderwijs. Echter ligt deze vraagstelling niet in het verlengde van de voorwaardelijke probleemstelling. Om deze reden is gekozen de invloed van passend onderwijs niet verder terug te laten komen in het onderzoek.

Ook wordt de SES (sociaal economische status) uitgelegd in deze paragraaf. Met SES wordt kortgezegd de maatschappelijke positie van een gezin weergegeven. Ter afsluiting volgt een omschrijving van de te onderkennen gemeenschappelijke factoren in de maatschappij (ook wel de vijf I's genoemd) die ons persoonlijk en maatschappelijk leven beïnvloeden en wat hiervan de invloeden zijn op het onderwijs. Deze factoren hebben hun invloed op de leerling, deze factoren zijn zo abstract en moeilijk meetbaar dat in overleg met de opdrachtgever is besloten niet dieper tijdens dit onderzoek in te gaan op de factoren op macroniveau. Dit onderzoek zal zich samenvattend richten op de factoren die bijdragen aan het ontstaan van verzuim op micro- en mesoniveau van de leerling.

1.2.7 Samenvatting

Naar aanleiding van de beschreven literatuur kan worden gesteld dat verzuim ontstaat door een disbalans tussen risico- en beschermende factoren. Uit de geraadpleegde literatuur wordt een eenduidige boodschap helder: verzuim ontstaat door een cumulatie van factoren, die zich afspelen op micro-, meso- en macroniveau.

Op microniveau zijn de beschermende kindfactoren van belang om verzuim te voorkomen. Hierbij spelen normen, waarden, kenmerken en eigenschappen van een leerling een belangrijke rol. Er is ook aandacht voor de betrokkenheid van ouders bij het onderwijs. In de geformuleerde deelvragen is dan ook ruime aandacht voor de rol van ouders en hun betrokkenheid bij de school, zowel volgens leerlingen als docenten.

Op mesoniveau komen de schoolfactoren en de invloed van peergroups aan bod. Binnen de schoolfactoren wordt aandacht gegeven aan het schoolklimaat en de schoolbeleving. In de deelvragen wordt het aspect van schoolklimaat en schoolbeleving nader bevraagd, zodat een antwoord verkregen kan worden op de mate waarin schoolfactoren het verzuim beïnvloeden bij leerlingen van het Sprengen College.

Op macroniveau zijn de risico- en beschermende factoren, zoals de maatschappij in zijn geheel beschreven. De factoren die genoemd zijn op macroniveau zijn veelomvattend en kunnen zeker invloed hebben op het ontstaan van verzuim. Denk hierbij aan de trends in de samenleving of de ontwikkelingen op het gebied van Passend Onderwijs en de Jeugdwet. Zoals eerder genoemd is de invloed van het macroniveau op het verzuim bij leerlingen in het onderwijs veelomvattend en daardoor complex te onderzoeken. Om deze reden kiezen de onderzoekers ervoor om in dit onderzoek te focus te leggen op factoren die bij kunnen dragen aan verzuim op micro- en mesoniveau.

Conclusie

Uit de beschreven literatuur blijkt dat verzuim ontstaat door een disbalans tussen risico- en beschermende factoren. In die factoren is er sprake van een cumulatie. Anders gezegd, het is niet te voorspellen waardoor de disbalans kan ontstaan omdat de factoren verschillen per individu. Het zal daarnaast altijd per leerling verschillen in welke mate hij risico- en beschermende factoren als negatief dan wel positief ervaart omdat dit te maken heeft met de persoonlijke beleving van de leerling.

De beschreven literatuur is relevant omdat het ervoor zorgt dat er een inschatting gemaakt kan worden van de positieve bijdrage van beschermende factoren alsmede de negatieve bijdrage van de risicofactoren op het ontstaan van verzuim bij leerlingen in het onderwijs. Om inzicht te krijgen in deze bijdrage is het interessant om in de praktijk te onderzoeken in welke mate de risico- en beschermende factoren aanwezig zijn. Het resultaat zou mogelijk iets kunnen zeggen over de mate waarin de factoren bijdragen aan het ontstaan van het verzuim bij leerlingen van het Sprengen College. Uit de data van afbeelding 1.2 blijkt dat het verzuimpercentage op het Sprengen College hoger ligt dan bij vergelijkbare scholen in de regio.

Vervolg

Bovenstaande leidt er toe dat het in de optiek van de onderzoekers het zinvol is om te onderzoeken welke risico- en beschermende factoren bijdragen aan het ontstaan van verzuim bij leerlingen van het Sprengen College. Om de centrale probleemstelling te kunnen beantwoorden zal het van belang zijn om inzicht te krijgen in de risico- en beschermende factoren bij leerlingen van het Sprengen College. Om deze reden nemen de onderzoekers bij de leerlingen een enquête af die inzicht kan geven in deze risico- en beschermde factoren.

Het is voor de onderzoekers onbekend welke leerlingen wel of niet verzuimen en daarom zal elke leerling voor de enquête worden uitgenodigd om deze factoren in beeld te krijgen, zodat uitkomsten met elkaar vergeleken kunnen worden. Hier is mede voor gekozen om zo een betrouwbare uitkomst van dit onderzoek te verkrijgen. De leerlingen van het Sprengen College zullen ondervraagd worden door middel van een enquête.

Op het Sprengen College zijn veel mensen werkzaam op en om de school die iets kunnen zeggen over verzuim en die zo een bijdrage kunnen leveren aan het beantwoorden van de centrale probleemstelling. Denk hierbij aan een vertrouwenspersoon, een preventiemedewerker en een leerplichtambtenaar.

Door de rol van het mentorschap hebben docenten intensiever contact met de leerling en meer zicht op wat er speelt op de verschillende levensgebieden van de leerling. Een focusgroepinterview zien de onderzoekers als een instrument om de ervaringen en de visie van docenten in beeld te krijgen. De verwachting is dat dit interview een bijdrage levert aan het beantwoorden van de probleemstelling.

Daarom is als tweede populatie voor dit onderzoek gekozen voor alle docenten van het Sprengen College om een focusgroepinterview mee af te nemen. De onderzoeksgroep zal uitgebreid worden toegelicht in hoofdstuk 2.1.2.

1.3 Probleemomschrijving

1.3.1 Doelstelling

De belangrijkste bijdrage van dit onderzoek is het objectief inzichtelijk maken welke factoren vanuit micro- en mesoniveau bijdragen aan het ontstaan van signaalverzuim op het Sprengen College. In hoofdstuk 1.2 is te lezen dat verzuim samenhangt met risico- en beschermende factoren bij leerlingen in het voortgezet (speciaal) onderwijs. Met andere woorden: het doel van dit onderzoek is het vaststellen van de achtergrond en de bijdrage van verschillende factoren aan het signaalverzuim op het Sprengen College.

Het onderzoek is praktijkgericht. Het is voor het Sprengen College interessant om inzichtelijk te krijgen welke factoren op micro- en mesoniveau bijdragen aan het ontstaan van signaalverzuim. De reden hiervoor is dat signaalverzuim een belangrijke indicator kan zijn voor voortijdig schoolverlaten (Hartkamp, 2005).

De verwachting is dat de uitkomsten van het onderzoek zullen bijdragen aan de verbetering van het onderwijs op het Sprengen College dan wel leiden tot aanpassing of verbetering van het beleid omtrent verzuim. In dit onderzoek wordt specifiek gekeken naar een aantal factoren die van invloed kunnen zijn op signaalverzuim. Er wordt, om de onderzoeksdoelstelling te bewaken, niet ingegaan op eventuele vervolgtacties. Hiervoor zal aanvullend onderzoek uitgevoerd moeten worden.

1.3.2 Probleemstelling

Op basis van de vorige paragraaf geldt in dit onderzoek de volgende centrale probleemstelling:

Wat draagt vanuit micro- en mesoniveau bij aan het ontstaan van signaalverzuim bij leerlingen van het Sprengen College?

Om antwoord te kunnen geven op deze centrale probleemstelling zijn er deelvragen geformuleerd. Deze deelvragen zijn verbonden aan het in paragraaf 1.2 beschreven micro-, meso- en macroniveau. De deelvragen zullen daarom gaan over het kind, het gezin en de school. Deze deelvragen zullen belangrijke informatie geven over de praktijksituatie op het Sprengen College, over de ouderbetrokkenheid en over hoe de schoolbeleving wordt ervaren door de leerlingen.

De deelvragen

1. Welke beschermende kindfactoren op micro- en mesoniveau zijn aanwezig bij leerlingen van het Sprengen College?
2. Welke bedreigingen zijn er op micro- en mesoniveau te vinden voor de beschermende kindfactoren van leerlingen van het Sprengen College?
3. In welke mate ervaren leerlingen betrokkenheid vanuit ouders en/of verzorgers bij het volgen van onderwijs op het Sprengen College?
4. In welke mate ervaren docenten betrokkenheid vanuit ouders en/of verzorgers bij leerlingen van het Sprengen College?
5. Wat zijn de aanwezige behoeftes van leerlingen van het Sprengen College als het gaat om schoolklimaat en schoolbeleving?
6. Wat draagt volgens docenten van het Sprengen College bij aan verzuim op het gebied van schoolklimaat en schoolbeleving?

Een antwoord op deelvraag één, twee, drie en vijf zal verkregen worden door geanalyseerde resultaten van de enquêtes die verspreid worden onder de leerlingen. Deelvraag vier en zes zullen beantwoord worden door geanalyseerde resultaten van het focusgroepinterview dat wordt afgenomen met docenten. In hoofdstuk twee zal dieper worden ingegaan op de meetinstrumenten en uitleg worden gegeven waarom voor welke methode is gekozen.

1.4 Begripsafbakening

In de uitwerking van de literatuur worden een aantal kernbegrippen weergegeven die gezamenlijk een rode lijn vormen binnen dit onderzoek. Deze kernbegrippen worden in deze paragraaf nader uitgelegd. Dit is nodig zodat de probleemstelling en bijbehorende deelvragen beter in de context begrepen zullen worden.

1.4.1 Verzuim

Dit onderzoek richt zich, op verzoek van de opdrachtgever, op signaalverzuim. Het begrip verzuim wordt vaak verward met voortijdige schoolverlaters. Echter, met voortijdige schoolverlaters worden leerlingen bedoeld die van school gaan zonder een diploma havo, vwo of mbo (niveau 2 of hoger) (Rijksoverheid, 2016). Vaak vallen de leerlingen uit door een langdurige vorm van verzuim. In dit onderzoek ligt de focus niet op voortijdige schoolverlaters. Het richt zich op verzuimende leerlingen die eerder beschreven zijn als signaalverzuimers. Zie afbeelding 1.2.

1.4.2 Beschermende kindfactoren

Zowel kenmerken op individueel niveau als kenmerken van de omgeving kunnen het risico op schoolverzuim vergroten of een leerling er juist voor behoeden. In dit onderzoek wordt er gekeken naar de aanwezigheid van beschermende factoren bij de leerlingen. Met beschermende kindfactoren in dit onderzoek worden bedoeld: de intrinsieke en extrinsieke factoren die ervoor zorgen dat een leerling voldoende zelfvertrouwen, goede sociale vaardigheden en een hoge schoolbetrokkenheid bezit. Zie voor een uitgebreide beschrijving paragraaf 1.2.4. Het begrip beschermende kindfactoren zal terugkomen in deelvraag één en twee van dit onderzoek. Door het stellen van deze deelvragen zal de aanwezigheid van beschermende kindfactoren alsmede de bedreigingen voor deze factoren onderzocht worden.

1.4.3 Ouderbetrokkenheid

De goede contacten tussen school, ouders en leerlingen werken door in de kwaliteit van een school en komen de leerprestaties én de maatschappelijke ontwikkeling van leerlingen ten goede (Ministerie van OCW, 2009). Het is daarmee gerechtvaardigd te stellen dat de betrokkenheid en de waardering van ouders een onlosmakelijke verbintenis hebben met het schoolsysteem. Met ouderbetrokkenheid wordt in dit onderzoek bedoeld: de mate waarin ouders bij de opvoeding en het onderwijs van hun kind, zowel thuis als op school, betrokken zijn. Zie voor een uitgebreide beschrijving paragraaf 1.2.4. Het begrip ouderbetrokkenheid komt terug in deelvraag drie en vier. Door middel van deze deelvragen zal de mate waarin zowel de leerling als de docent de ouderbetrokkenheid op het onderwijs ervaart onderzocht worden.

1.4.4 Schoolklimaat en schoolbeleving

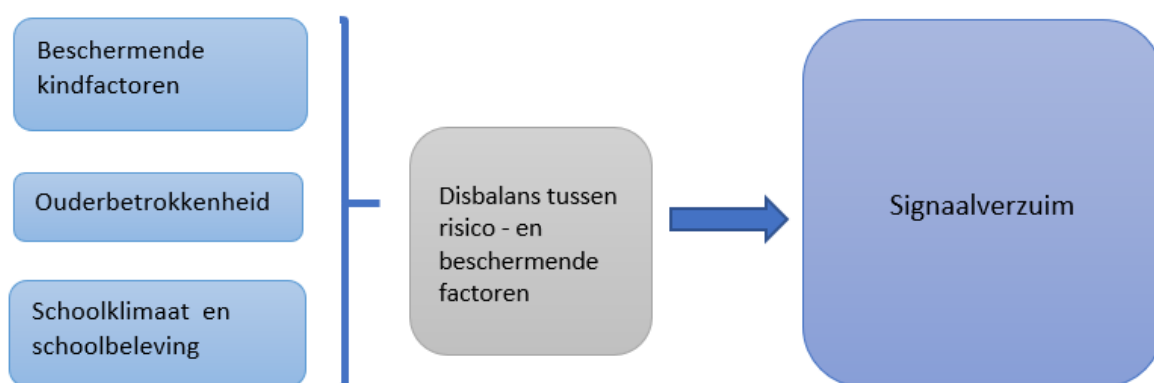
De verschillende schoolfactoren die van invloed zijn worden ingedeeld in schoolklimaat en schoolbeleving. Met het schoolklimaat worden de kenmerken van een school bedoeld en bij schoolbeleving wordt aangegeven hoe de leerling deze kenmerken ervaart. Als het gaat over de kenmerken van schoolklimaat worden onder andere onderwijsaanbod, de klassensamenstelling, activiteiten in en buiten de klas, de docent (zijn ondersteuning en werkwijze), de schoolorganisatie en de regels voor de leerling bedoeld. De docent functioneert hierbij als mentor voor de leerling. Het contact dat vorm krijgt binnen deze werkrelatie kan zowel een risico- als een beschermende factor vormen.

De schoolbeleving richt zich in dit onderzoek op de wijze waarop deze kenmerken betrekking hebben op de leerling. Het gaat daarbij over de mate waarin de leerling zich gesteund voelt met betrekking tot onder andere zijn academische en sociale behoefte. Voor een uitgebreide omschrijving van schoolklimaat en schoolbeleving zie paragraaf 1.2.5. De begrippen schoolklimaat en schoolbeleving komen terug in deelvraag vijf en zes. Door het stellen van deelvraag vijf in dit onderzoek zal onderzocht worden wat de aanwezige behoeftes zijn van de leerlingen op het gebied van schoolklimaat en

schoolbeleving. Met behulp van deelvraag zes zal er onderzocht worden wat volgens docenten bijdraagt aan verzuim op het gebied van schoolklimaat en schoolbeleving.

1.5 Conceptueel model

De beschreven kernbegrippen geven een theoretische invulling aan het conceptueel model (zie afbeelding 1.5). In dit model wordt gesteld dat verzuim beïnvloed kan worden door factoren op micro-, meso- en macroniveau. Deze factoren zijn onder te verdelen in kind (beschermende kindfactoren), gezin (ouderbetrokkenheid) en school (schoolklimaat en schoolbeleving). De literatuur geeft aan dat een disbalans in risico- en beschermende factoren het verzuim kan veroorzaken. De verwachting van dit onderzoek is dat door het verzamelen van informatie en gegevens over de factoren die invloed hebben op verzuim, er een objectief beeld kan worden geschetst over de factoren die bijdragen aan het ontstaan van signaalverzuim op het Sprengen College.

Afbeelding 1.5. Conceptueel model (eigen model)

2.1 Onderzoek ontwerp

2.1.1 Opzet en betrouwbaarheid

Het onderzoek is praktijkgericht. Hiervoor werken studenten samen met onder andere professionals uit de praktijk. De uitkomsten van dit onderzoek kunnen inzicht geven in de praktijk en de resultaten zijn direct toepasbaar in het werk (Podium, z.d.). De gegevens voor dit onderzoek worden op kwantitatieve en kwalitatieve wijze verzameld. Dit sluit aan bij de probleemstelling en het onderzoeksmodel, waarbij op deductieve wijze de theorie benaderd is. Anders gezegd, dit onderzoek zal de algemene theorie toetsen in de praktijk van het Sprengen College, waarbij verwacht wordt dat dit onderzoek informatie oplevert over de praktijksituatie op het Sprengen College en daarbij tevens een antwoord geeft op de deelvragen en centrale probleemstelling.

In hoofdstuk één is de informatie vanuit de literatuur samengevat weergegeven, waaronder een opsomming van een aantal risico- en beschermende factoren.

Het doel van dit onderzoek is het inzicht krijgen in de mate waarin de beschreven factoren in de praktijksituatie op het Sprengen College bijdragen aan het ontstaan van verzuim. Dit zal gedaan worden middels de dataverzamelmethode enquête (onder leerlingen) en een focusgroepinterview (onder docenten). In de komende paragrafen zal hier dieper op in worden gegaan.

Bij veranderingen in onderwijs of beleid kunnen de uitkomsten in de toekomst wijzigen. Het onderzoek is dan ook een momentopname en de uitkomsten zijn afhankelijk van de beleving van de leerlingen en docenten van het Sprengen College. Om de mate van betrouwbaarheid van het onderzoek te vergroten zijn er methoden ingezet die de herhaalbaarheid van het onderzoek vergroten. Alles wat zich gedurende het onderzoek heeft afgespeeld is verwerkt in een logboek. Wegens beperkte middelen is het niet haalbaar om het onderzoek onder dezelfde condities nogmaals uit te voeren. Dit had wel de betrouwbaarheid van de resultaten kunnen vergroten, omdat resultaten dan met elkaar vergeleken konden worden.

2.1.2 Onderzoeksgroep

Voor het onderzoek is als populatie gekozen voor uitsluitend docenten en leerlingen van het Sprengen College. In deze paragraaf wordt de onderzoeksgroep nader toegelicht.

De populatie is relatief beperkt omdat het Sprengen College een kleine school is met een klein team. Omdat de opdrachtgever inzicht vraagt in de redenen van verzuim op het Sprengen College en aan dit onderzoek alle leerlingen en meer dan 70% van de docenten mee zullen werken wordt dit gegeven alsnog als aanvaardbaar beschouwd.

Om een zo volledig mogelijk beeld te kunnen schetsen van factoren die bij kunnen dragen aan verzuim wordt de enquête uitgezet onder alle 78 leerlingen van het Sprengen College. Als onderzoeksgroep wordt uitgegaan van 78 leerlingen uitgezonderd de leerlingen die op het moment van afname van de enquête (on)geoorloofd verzuimen, waardoor de onderzoeksgroep uitkomt op 62 leerlingen.

De gemiddelde leeftijd van de leerling is zestien jaar. De oudste leerling is negentien jaar en de jongste leerling is twaalf jaar. Aan de enquête doen drie meisjes mee en 59 jongens. De niveaus van onderwijs zijn verschillend. Binnen het algemeen vormend onderwijs zijn 35 leerlingen actief. Zeven leerlingen volgen onderwijs op VMBO basis/kader niveau. Twintig leerlingen volgen onderwijs op TL, HAVO of VWO niveau.

In totaal werken er vijftien docenten op het Sprengen College. Met twaalf van deze docenten zal het focusgroepinterview worden afgenomen. Het aantal twaalf is gekozen omdat het de mogelijkheid biedt om een zo homogeen mogelijke groep samen te stellen. Criteria voor het samenstellen van de groep zijn:

- Leeftijd
- Geslacht
- Aantal jaren werkervaring
- Het hebben van een lesbevoegdheid
- De rol van mentor vervullen voor leerlingen op het Sprengen College

Gemiddeld werken de docenten acht jaar bij het Sprengen College. De verdeling man / vrouw in de onderzoeksgroep is vijf vrouwen en zeven mannen. De twaalf docenten hebben allemaal hun lesbevoegdheid. De hoogst genoten opleiding is universiteit en de laagste opleiding hoger onderwijs

2.1.3 Deelvragen

Bij de deelvragen zijn interview- en enquêtevragen opgesteld om een antwoord te krijgen op de deelvragen. Deze deelvragen zullen uiteindelijk een antwoord geven op de centrale probleemstelling omdat deze vragen door de onderzoekers aan de hand van de eerder beschreven kernbegrippen zijn geformuleerd. De deelvragen zijn verbonden met het in hoofdstuk één beschreven micro- en mesoniveau, en daarnaast het conceptueel model. Anders gezegd, de deelvragen geven informatie over het kind, het gezin en de school in relatie tot signaalverzuim. Afbeelding 2.1 is een schematische weergave van de deelvragen in relatie tot de probleemstelling.

Afbeelding 2.1 Schematische weergave deelvragen (eigen ontwerp)

1. Welke beschermende kindfactoren op micro- en mesoniveau zijn aanwezig bij leerlingen van het Sprengen College?

Uit de literatuur in hoofdstuk één blijkt dat het nodig is om een beter begrip te krijgen van de verschillende factoren die van invloed kunnen zijn op verzuim. Deze stelling uit de literatuur is te vertalen naar bovenstaande deelvraag die onderzocht kan worden in de praktijk. Door het stellen van deze deelvraag kan onderzocht worden in welke mate beschermende kindfactoren aanwezig zijn bij leerlingen van het Sprengen College. De aanwezigheid van beschermende kindfactoren zal door middel van een enquête uitgevraagd worden onder de leerlingen van het Sprengen College.

2. Welke bedreigingen zijn er op micro- en mesoniveau te vinden voor de beschermende kindfactoren van leerlingen van het Sprengen College?

In het eerder genoemde balansmodel wordt duidelijk dat de beschermende factoren te verbinden zijn met het micro- en mesoniveau. Door het stellen van deze deelvraag kan onderzocht worden welke

bedreigingen er zijn op micro- en mesoniveau voor de beschermende kindfactoren bij leerlingen van het Sprengen College. Deze deelvraag heeft daarom een nauwe verbinding met de eerste deelvraag. Zoals uit het conceptueel model op te maken valt is een disbalans tussen risico- en beschermende factoren de belangrijkste oorzaak van verzuim volgens de literatuur. Door slechts één van beide gebieden te bevragen en het andere gebied te negeren kan er geen helder antwoord gegeven worden op de probleemstelling van dit onderzoek. Met andere woorden: er is zowel een beeld van de risicofactoren als een beeld van de beschermende factoren nodig om de redenen van verzuim op het Sprengen College helder in beeld te krijgen. De aanwezigheid van mogelijke bedreigingen zullen door middel van de enquête onderzocht worden bij de leerlingen. In de enquête zal daarnaast aandacht zijn voor het al dan niet verzuimen van de leerlingen, zodat bij de analyse meegenomen kan worden welke factoren genoemd worden door een leerling die verzuimt en welke factoren genoemd worden door niet-verzuimende leerlingen.

3. In welke mate ervaren leerlingen betrokkenheid vanuit ouders en of verzorgers bij het volgen van onderwijs op het Sprengen College?

In paragraaf 1.2.4 werd het belang van ouderbetrokkenheid uitgewerkt. Door het stellen van deze deelvraag kan inzicht worden gegeven in de mate waarin leerlingen betrokkenheid ervaren van hun ouders en/of verzorgers bij het volgen van onderwijs. Deze mate waarin de leerlingen de betrokkenheid van ouders of verzorgers ervaren zal door middel van de enquête worden onderzocht.

4. In welke mate ervaren docenten betrokkenheid vanuit ouders of verzorgers bij leerlingen van het Sprengen College?

Door het stellen van deze deelvraag kan inzicht worden verkregen in welke mate de docenten betrokkenheid ervaren in de dagelijkse praktijk van ouders of verzorgers bij leerlingen. De resultaten van deze deelvraag kunnen vergeleken worden met de resultaten van deelvraag drie. Anders gezegd, de ervaringen van leerlingen kunnen naast de ervaringen van docenten worden gelegd. De mate waarin docenten de betrokkenheid van de ouders ervaren zal door middel van een focusgroepinterview onderzocht worden. Wegens ethische overwegingen, zoals privacygevoelige kwesties binnen het gezin, wordt in dit onderzoek de vraag gesteld vanuit leerling- en docentperspectief en zal de mate waarin ouders en of verzorgers betrokkenheid ervaren bij het onderwijs van het Sprengen College niet worden onderzocht. De onderzoekers en opdrachtgever geven de voorkeur aan het behouden van de privacy van de gezinnen. Op deze manier wordt er geen mogelijkheid gecreëerd waarin de ouders in verlegenheid worden gebracht door eventuele gevoelige kwesties binnen het gezin. Ook wordt met deze keuze voorkomen dat het Sprengen College onrealistische verwachtingen creëert bij ouders.

5. Wat zijn de aanwezige behoeftes van leerlingen van het Sprengen College als het gaat om schoolklimaat en schoolbeleving?

In paragraaf 1.2.5 is beschreven wat de begrippen schoolklimaat en schoolbeleving inhouden. Daaruit kan worden geconcludeerd dat negatieve ervaringen met betrekking tot de schoolfactoren een risicofactor kunnen vormen voor verzuim. Het is daarom interessant om te onderzoeken middels het stellen van deze deelvraag welke behoefte leerlingen ervaren rond het thema schoolklimaat en schoolbeleving. De verwachting is dat de resultaten van deze deelvraag inzichtgevend zijn. De aanwezige behoeftes van de leerlingen op het gebied van schoolklimaat en schoolbeleving zullen door middel van de enquête onderzocht worden.

6. Wat draagt volgens docenten van het Sprengen College bij aan verzuim op het gebied van schoolklimaat en schoolbeleving?

Voor het beantwoorden van deze deelvraag zal er gekeken worden naar wat de docenten vinden bijdragen aan verzuim op het gebied van schoolklimaat en schoolbeleving. Het is belangrijk voor dit onderzoek om ook de mening van docenten op dit thema te betrekken om zo vanuit meerdere

gezichtspunten te kijken naar het thema verzuim. Datgene wat volgens docenten bijdraagt aan het verzuim op het desbetreffende gebied zal middels een focusgroepinterview worden onderzocht.

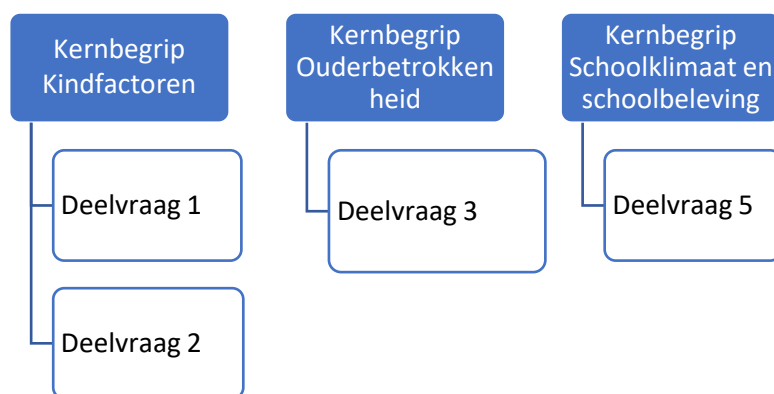
2.1.4 Enquête

De geraadpleegde literatuur zal worden omgezet in een internet enquête met (meerdere) antwoordmogelijkheden waar de leerling uit kan kiezen. Door te werken met een enquête kan er over de gehele breedte van de school data verzameld worden vanuit de leerlingen rondom het thema verzuim. Door de resultaten in de vorm van frequentie- en kruistabellen weer te geven worden de ervaringen en belevingen van de leerlingen van het Sprengen College rondom het thema verzuim inzichtelijk. Ook kunnen de data worden vergeleken met de geraadpleegde literatuur en is het de verwachting dat dit een antwoord zal geven op de vraag of de risico- en beschermende factoren ook op het Sprengen College een belangrijke rol bij verzuim spelen.

De onderzoeksgroep voor deze enquête zal, zoals eerder vermeld, bestaan uit alle leerlingen van het Sprengen College, uitgezonderd de leerlingen die op het moment van afname van de enquête (on-) geoorloofd verzuimen. De onderzoeksgroep is uitgebreid beschreven in paragraaf 2.1.2. Het doel van dit onderzoek is het schetsen van een transparant beeld van de situatie, daarom wordt een enquête als passend gezien.

De motivatie van de leerlingen om deel te nemen aan het onderzoek is een belangrijk aspect. Er is daarom gekozen om de anonimiteit te waarborgen door de enquête uit te zetten via Google Forms. Op deze wijze wordt voorkomen dat persoonlijke informatie van studenten bekend gemaakt wordt bij de docenten. De verwachting is dat dit de leerlingen zal stimuleren om de vragen eerlijk te beantwoorden. De enquête is uitsluitend en werkt scorematig. De betrouwbaarheid van de gemeten uitkomsten heeft een marge omdat er in deze enquête wordt gewerkt met persoonlijke vragen. Dit kan zorgen voor terughoudendheid in het oprecht beantwoorden van de enquête. Dit effect is geminimaliseerd door de enquête anoniem te maken, wat de integriteit van de deelnemer en de betrouwbaarheid van de uitkomsten verhoogt. Het privacy aspect is in acht genomen door de anonimiteit van de deelnemers te garanderen.

De enquêtevragen geven veel informatie over de verschillende deelvragen. Voor de leesbaarheid is er een koppeling gemaakt met de kernbegrippen. Afbeelding 2.2 geeft een schematische weergave weer van de verbinding tussen de kernbegrippen en de deelvragen.

Afbeelding 2.2 Verbinding tussen kernbegrippen en deelvragen (eigen ontwerp)

Werkwijze

Bij het opstellen en verzenden van de enquête voor de leerlingen wordt als volgt te werk gegaan. Voorafgaand aan de enquête worden de leerlingen en hun ouders/verzorgers middels een brief op de hoogte gesteld van de uitvoering van de enquête. Deze brief is terug te lezen in bijlage 1 van dit onderzoek.

De vragenlijst wordt samengesteld op basis van vragen die gebruikt zijn in de eerder beschreven literatuur. Om de begripsvaliditeit te toetsen wordt gebruik gemaakt van een testenquête. Deze testenquête wordt uitgezet naar vier respondenten in de leeftijd van veertien jaar, de respondenten volgen onderwijs op basiskader niveau en theoretische leerweg. Naar aanleiding van de eerste test enquête zullen er wellicht een aantal (kleine) aanpassingen doorgevoerd moeten worden in de formulering van de vragen met als doel de vraagstelling scherper te stellen en te verduidelijken. Na deze aanpassingen zijn de onderzoekers van mening dat de enquêtevragen duidelijk geformuleerd zullen zijn. Ook worden de enquête vragen zo gesteld dat het de verwachting is dat zij een antwoord geven op de centrale probleemstelling. Anders gezegd, de vragen zullen voldoende kunnen meten wat de onderzoekers willen weten. Door de enquête vooraf af te nemen bij een viertal willekeurige respondenten die de leerlingen vertegenwoordigen is de betrouwbaarheid van de enquête vergroot. Het is wel mogelijk dat de betrouwbaarheid van het onderzoek wordt beïnvloed door willekeurige fouten. Een voorbeeld hiervan kan zijn dat de respondent geen antwoord weet op de vraag en een willekeurig antwoord geeft.

2.1.5 Focusgroepinterview

De hierboven beschreven enquête is gericht op de leerlingen van het Sprengen College. Daarnaast is het voor het onderzoek van belang om ook vanuit het perspectief van docenten een beeld te schetsen. Dit wordt gedaan aan de hand van kwalitatief onderzoek in de vorm van een focusgroepinterview. Kwalitatief onderzoek is gericht op het verkrijgen van informatie over wát er leeft en waaróm. Kwalitatief onderzoek is daarmee dus interpretatief en inductief van aard.

De literatuur (Poortinga, z.d.) geeft aan dat het doel van een focusgroepinterview onder andere is het ontdekken van thema's die in een groep spelen. Daarbij is het belangrijk dat de wijze van spreken goed wordt geobserveerd en geanalyseerd. Er is daarbij ook ruimte voor de deelnemers om te reageren op wat iedereen zegt en vindt en om daar vragen over te stellen. Om deze redenen is gekozen voor de dataverzamelingstechniek van een focusgroepinterview. Dit interview geeft de onderzoekers de taak om te analyseren hoe de standpunten in een discussie veranderen. Daarbij heeft het groepsproces een steunende en verduidelijkende rol. Poortinga zegt hierover dat een focusgroepinterview een aansporend effect heeft op de deelnemers. Er wordt aangemoedigd om te reflecteren op een onderwerp en deze te vertalen naar eigen woorden. Zo kan een deelnemer tot een conclusie komen die voor hem belangrijk is. Deze directe communicatie levert diepere inzichten op. De risico's die aanwezig zijn binnen een focusgroepinterview moeten echter ook bekend zijn. Meninge kunnen achterwege worden gehouden of juist overheersen.

Deze groepeffecten zijn geminimaliseerd in dit onderzoek door het samenstellen van een relatief homogene groep op basis van achtergrondvariabelen als leeftijd, geslacht, dienstjaren en opleidingsniveau. De onderzoeksgroep is in paragraaf 2.1.2 beschreven.

Het focusgroepinterview is getoetst op validiteit. Dit is gedaan door drie onafhankelijke partijen, die beroepsmatig affiniteit hebben met het onderwerp, het focusgroepinterview te laten beoordelen. Deze partijen zijn niet betrokken bij het Sprengen College. Er is daarnaast een testinterview afgenomen met een representatieve respondentengroep. Dit is gedaan om zo te toetsen of de vragen voldoende duidelijk zijn voor de respondent, of de vragen de juiste informatie voor het onderzoek ophalen en of ze in overeenstemming zijn met de probleemstelling van het onderzoek.

De vragen voor het focusgroepinterview zijn samengesteld op basis van de eerder beschreven literatuur. De onderzoekers zijn van mening dat de vragen voldoende de strekking van de deelvragen dekken en zo leiden tot het beantwoorden van de centrale probleemstelling. De vragenlijst is terug te lezen in bijlage 4 van dit onderzoek.

Werkwijze

In overleg met de opdrachtgever zijn we tot de volgende werkwijze gekomen. Tijdens de teamvergadering op 27 maart 2018 zal de opdrachtgever de uitgekozen deelnemers voor het focusgroepinterview benaderen en een uitnodiging daarvoor overhandigen. Een kopie van de uitnodiging is terug te lezen in bijlage 3 van dit onderzoek. Een dag na het interview zullen de docenten een bedankbrief ontvangen van de onderzoekers. Deze brief is terug te lezen in bijlage 6 van dit onderzoek.

De gespreksleider

De onderzoekers zullen binnen een meningvormende groep zoals het focusgroepinterview, het accent leggen op de deelnemers. De rol van de gespreksleider zal daarom groepsgericht zijn. Het is hierbij belangrijk een zekere taakstelling te hebben om zo een ordening en lijn in het interview aan te brengen. De rol van de gespreksleider zal daarom tevens taakgericht zijn.

In het focusgroepinterview zit de waarde voor de onderzoekers in de meningen van de deelnemers. Er zal voortdurend worden gevraagd of de deelnemers hun bijdrage kunnen leveren. Hierbij heeft de gespreksleider een belangrijke positie, omdat hij bepaalt hoeveel ruimte deelnemers krijgen om hun ervaringen te delen. De gespreksleider zal de deelnemers daarvoor stimuleren tot het uiten van meningen, zodat deze niet onuitgesproken blijven. Op deze manier willen de onderzoekers eraan bijdragen dat de groep tot zijn recht komt.

Er zal een taakverdeling gehanteerd worden waarmee de onderzoekers het proces gaan begeleiden. De belangrijkste functies van de gespreksleider zijn het op gang brengen van het gesprek, het gesprek gaande houden en oog hebben voor de betrokkenheid van eenieder.

2.1.6 Analysemethoden

Inleiding

In deze paragraaf zal per dataverzamelmethode ingegaan worden op de werkwijze van het verwerken van data.

Enquête

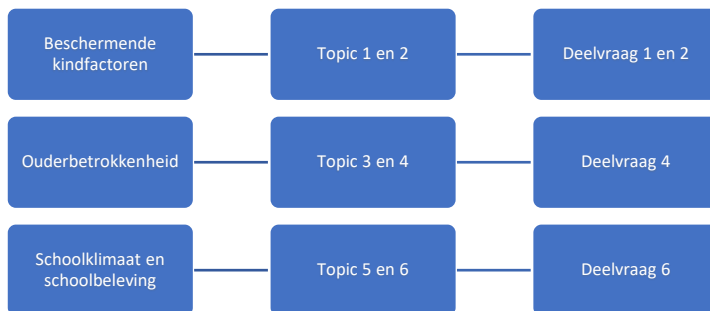
De resultaten zijn verwerkt middels het programma Excel. Hierbij is gebruik gemaakt van een codeboek waarin elke variabele een code toegekend heeft gekregen. De antwoorden van de enquête zijn gecodeerd waardoor de gegevens weer te geven zijn in kruistabellen en frequentietabellen. Daarbij wordt, tijdens het vergelijken van de gegevens, rekening gehouden met respondenten die bepaalde vragen niet hebben ingevuld. Het codeboek van de enquête is terug te vinden in bijlage 7 van dit onderzoek. Voor de leesbaarheid van het onderzoek zijn niet alle tabellen opgenomen in het verslag. In bijlage 5 zijn alle statistieken weergegeven in frequentietabellen en kruistabellen.

Focusgroepinterview

Op basis van de literatuur zijn vragen samengesteld voor het focusgroepinterview, zogenaamde topics. Onderstaand een opsomming van deze topics.

1. Wat is uw indruk van signaalverzuim van leerlingen op het Sprengen College?
2. Welke factoren kunnen volgens u bijdragen aan het ontstaan van signaalverzuim?
3. Kunt u iets vertellen over wat u belangrijk vindt in uw rol als mentor?
4. De rol van mentor wordt in de literatuur als beschermende factor aangemerkt. Bent u het hiermee eens?
5. Welke factoren kunnen volgens u bijdragen aan het ontstaan van signaalverzuim?
6. Kunt u een ervaring uit de praktijk geven waarin het schoolklimaat heeft bijgedragen aan het ontstaan van signaalverzuim?

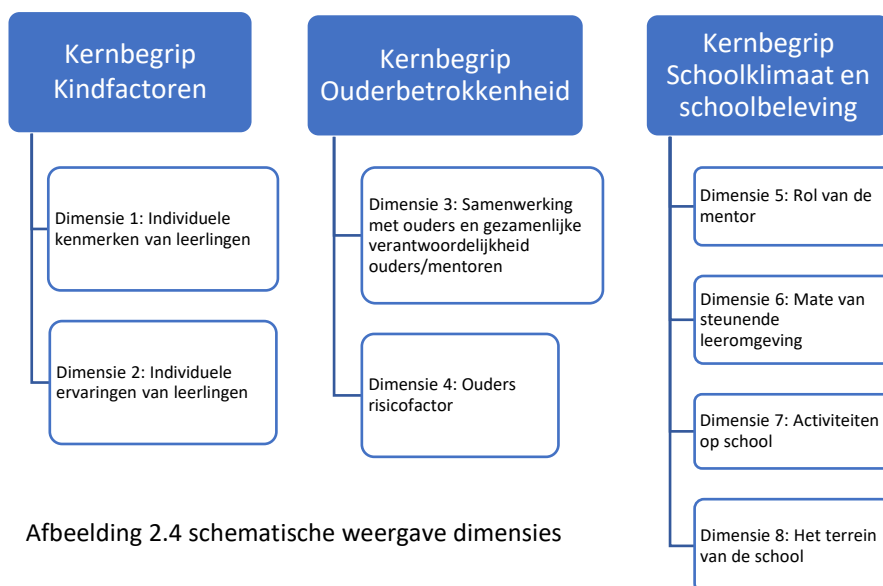
Afbeelding 2.3 geeft een schematische weergave van de kernbegrippen die gekoppeld zijn aan de topics. In deze afbeelding is ook terug te zien hoe de topics worden verbonden met deelvragen.

Afbeelding 2.3 Koppeling kernbegrippen en topics aan deelvragen (eigen model)

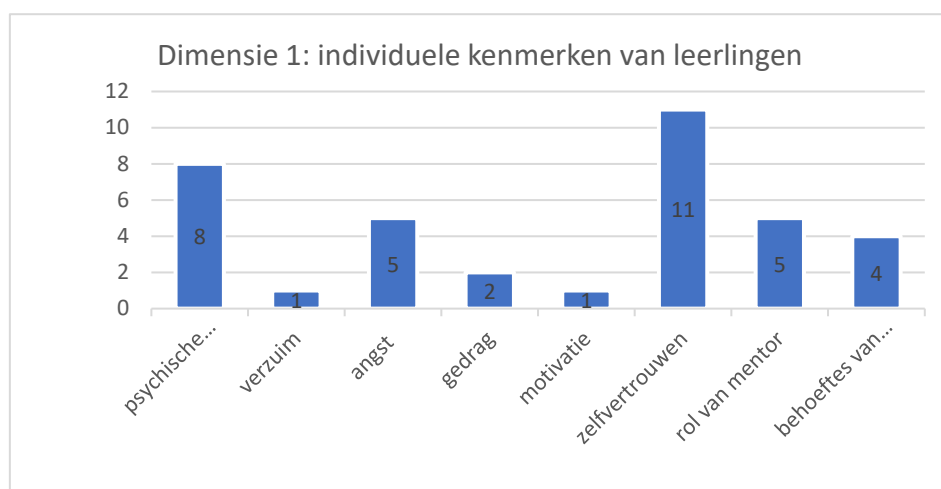
Het focusgroepinterview is opgenomen met behulp van een geluidsrecorder en een videocamera. Vervolgens is het interview in fragmenten getranscribeerd, elke uitspraak van een docent of onderzoeker is één fragment.

De fragmenten zijn onderverdeeld in acht dimensies. Deze acht dimensies zijn ontstaan door uit de eerder beschreven literatuur de belangrijkste begrippen te selecteren. Om dit zo zorgvuldig mogelijk te doen is gekeken naar de drie kernbegrippen en de deelvragen die beantwoord dienen te worden met de resultaten van het focusgroepinterview. Een schematische uitwerking van de dimensies is te zien in afbeelding 2.4.

Afbeelding 2.4 schematische weergave dimensies

Binnen de dimensies zijn verschillende thema's te onderscheiden. De thema's zijn onderwerpen die herhaaldelijk terugkomen in de fragmenten. Deze thema's zijn uitgewerkt aan de hand van diagrammen. Het diagram in afbeelding 2.5 geeft een weergave van de thema's in dimensie één. De overige zeven diagrammen die horen bij de dimensies zijn terug te lezen in bijlage 8.

Afbeelding 2.5: thema's in dimensie 1

De resultaten van het focusgroepinterview worden beschreven in paragraaf 3.2.3. Het codeboek voor het focusgroepinterview is opgenomen als bijlage 9 van dit onderzoek.

2.1.7 Conceptuele bruikbaarheid

De onderzoeksresultaten zullen inzicht geven in het ontstaan van verzuim bij leerlingen op het Sprengen College. Vanuit deze resultaten hopen de onderzoekers een aanleiding te geven voor een discussie binnen het team en/of om eventueel vervolgonderzoek aan te moedigen.

Bij het thema schoolklimaat en schoolbeleving wordt rekening gehouden met een discussie over aanpassingen binnen het onderwijsaanbod zoals de rol van de mentor en gepaste scholing. De vragen die de onderzoeksresultaten oproepen zullen het personeel van het Sprengen College kunnen motiveren het onderwijsaanbod te bespreken en daarin te onderzoeken of er veranderingen nodig zijn om het verzuim te verminderen.

Bij het thema ouderbetrokkenheid wordt rekening gehouden met discussies die zich richten op de samenwerking met de ouders. Bij het focusgroepinterview is hier aandacht aan besteed. De inzichten die hieruit voortkomen kunnen leiden tot heroverweging binnen de manier van werken met betrekking tot het betrekken van de ouders.

Bij het derde thema, de beschermende kindfactoren, kunnen de onderzoeksresultaten leiden tot een discussie van het vergroten van deze beschermende kindfactoren. Hierbij kan worden gekeken naar de mogelijkheden om de aanwezige kindfactoren te vergroten en meer ruimte te bieden.

De opdrachtgever hoopt met de onderzoeksresultaten te kunnen vaststellen of het huidige verzuimbeleid aanpassing nodig heeft. Het inzicht dat de probleemstelling hoopt op te leveren is een aanleiding voor de opdrachtgever om het beleid binnen de school bespreekbaar te maken. Door deze discussie te voeren met het gehele team van het Sprengen College wordt de mogelijkheid voor een effectieve aanpassing geopend. Het uitvoeren van een eventueel vervolgonderzoek, waarbij de onderzoeksresultaten uit dit onderzoek aanleidend zijn, is daarbij een eventuele optie.

2.2 Planning

Randvoorwaarden

Bij afronding van het onderzoek zal de opdrachtgever alle resultaten van het onderzoek ontvangen. De opdrachtgever heeft bij de start van het onderzoek aangegeven dat het rapport in overleg gepubliceerd kan worden. De onderzoekers mogen tot € 100 kosten declareren bij de opdrachtgever. Deze kosten dienen gespecificeerd te worden middels bonnen. De onderzoekers zullen maximaal 476 uur per onderzoeker investeren in het uitvoeren van het onderzoek. De opdrachtgever is zich er van bewust dat hieronder ook tijd voor de voorbereiding, literatuurstudie, uitvoering en analyse vallen. De onderzoekers zullen tweewekelijks telefonisch afstemmen met de opdrachtgever over de voortgang van het onderzoek. De opdrachtgever heeft aangegeven dat, indien nodig, dit vaker kan en ook mogelijk is op locatie. De opdrachtgever heeft aangegeven te willen werken met een vast contactpersoon waarmee de communicatie verloopt, dit is daarop onderling afgestemd.

2.3 Presentatie

De resultaten van het onderzoek zullen aan de opdrachtgever worden gepresenteerd op maandagmiddag 14 mei 2018 op het Sprengen College. Hierbij zal het managementteam aanwezig zijn. Een PowerPointpresentatie zal worden gebruikt als hulpmiddel om de onderzoeksresultaten interactief te kunnen presenteren. Daarnaast is er aandacht voor het behandelen van gestelde discussievragen.

3.1 Resultaten enquête

3.1.1 Inleiding

In deze paragraaf worden de enquêteresultaten beschreven en geanalyseerd. Deze resultaten zullen per deelvraag worden beschreven.

3.1.2 Respons

Van de 78 benaderde leerlingen hebben 62 leerlingen de enquête ingevuld. Van deze 62 respondenten heeft 90% de enquête volledig ingevuld. Het aantal respondenten per vraag wordt weergegeven als (N=X). In tabel 1, 2 en 3 wordt een selectie getoond van de demografische gegevens van de respondenten. Het volledige overzicht hiervan is terug te vinden in bijlage 5. In bijlage 5 zijn tevens alle tabellen verzameld die gebruikt zijn bij het uitschrijven van de resultaten in dit hoofdstuk.

Tabel 1

Overzicht leeftijd van de leerlingen (N=62)

	N	%
12-13 jaar	9	15
14-15 jaar	10	16
16-17 jaar	37	60
18 jaar of ouder	6	9

Tabel 2

Overzicht Opleidingsniveau (N=60)

	N	%
Branche certificering en/of entree opleiding	33	55
VMBO basis/kader	7	12
VMBO Theoretische leerweg/ Havo/ VWO	20	33

In tabel 3 worden de resultaten getoond die betrekking hebben op de mate van afwezigheid. Uit de resultaten blijkt dat vier op de tien leerlingen aangeeft nooit afwezig te zijn zonder geldig reden.

Tabel 3

Overzicht mate van afwezigheid (N=62)

	N	%
Ja, ik mis weleens meerdere dagen school zonder geldige reden	15	24
Ja, ik mis weleens een dag school zonder geldige reden	8	13
Ja, ik mis weleens een lesuur zonder geldige reden	11	18
Nee, ik ben nooit afwezig zonder geldige reden	28	45

3.1.3 Resultaten

Deelvraag 1

Welke beschermende kindfactoren op micro- en mesoniveau zijn aanwezig bij leerlingen van het Sprengen College?

De eerste deelvraag richt zich op de beschermende kindfactoren. Eerder in het onderzoek is geschreven dat onder beschermende kindfactoren sociale vaardigheden vallen. In de enquête is daarom aan leerlingen gevraagd welke sociale vaardigheden zij zichzelf toekennen. Uit de resultaten blijkt dat leerlingen zichzelf één of meerdere sociale vaardigheden toeschrijven. De meest genoemde sociale vaardigheden zijn gericht op het onderhouden van sociale contacten. In tabel 4 zijn de resultaten van deze vraag weergegeven.

Tabel 4

Overzicht van de sociale vaardigheden (N=62)

	N	%
Ik kan een gesprek beginnen met andere mensen	53	86
Ik kan omgaan met kritiek die ik krijg	30	48
Ik kan opkomen voor mijzelf	49	79
Ik ben vriendelijk voor een ander	53	86
Ik kan omgaan met mijn emoties	35	57
Ik kan omgaan met pesten	39	63
Ik ben hulpvaardig	42	68
Ik kan samenwerken	45	73
Ik kan goed luisteren naar een ander	48	75

Ook de mate van schoolbetrokkenheid kan volgens de literatuur als een beschermende factor worden gezien. In de enquête is daarom dan ook gevraagd naar beweegredenen van de leerlingen om naar school te gaan. Zo geeft 82% van de leerlingen aan graag een diploma te willen halen. 11% van de respondenten geeft aan naar school te gaan om zijn of haar problemen te vergeten.

Goede schoolprestaties worden in de literatuur benoemd als beschermende factor. Daar wordt onder andere mee bedoeld: het volgen van leuke vakken en het halen van goede cijfers. Van de 27 leerlingen die hebben aangegeven nooit zonder geldige reden afwezig te zijn geeft 48% aan dat zij leuke vakken volgen en goede cijfers halen. Onder alle respondenten samen is dat 36%.

Deelvraag 2

Welke bedreigingen zijn er op micro- en mesoniveau te vinden voor de beschermende kindfactoren van leerlingen van het Sprengen College?

Het overmatig alcoholgebruik en drugsgebruik wordt als een risicofactor beschreven. Er is daarom onderzocht in welke mate de leerlingen alcohol en/of drugs gebruiken. Hieruit blijkt dat vier op de tien leerlingen soms tot regelmatig alcohol gebruikt. Vijftien leerlingen geven aan soms tot regelmatig softdrugs te gebruiken. Het gebruik van alcohol en softdrugs is afgezet tegen de leeftijd van de leerlingen, dit is gedaan om mogelijke risicogroepen in beeld te krijgen. Daaruit blijkt dat de meeste gebruikers van alcohol en softdrugs 16 tot 17 jaar zijn. Alle resultaten zijn af te lezen in kruistabel 1 en 2.

*Kruistabel 1**Leeftijd vs. gebruik van alcohol (N=62)*

	12-13 jaar	14-15 jaar	16-17 jaar	18 jaar of ouder	Totaal
Ja, dat gebruik ik regelmatig			7	5	12
Ja, dat gebruik ik soms	1	2	10	1	14
Nee, dat gebruik ik niet, maar ik heb vroeger weleens alcohol gedronken	1	3	12		16
Nee, dat heb ik nog nooit gebruikt	7	5	8		20
Totaal	9	10	37		62

*Kruistabel 2**Leeftijd vs. gebruik van softdrugs (N=62)*

	12-13 jaar	14-15 jaar	16-17 jaar	18 jaar of ouder	Totaal
Ja, dat gebruik ik regelmatig		2	10	2	14
Ja, dat gebruik ik soms			1		1
Nee, dat gebruik ik niet, maar ik heb vroeger weleens gebruikt		3	6	4	13
Nee, dat heb ik nog nooit gebruikt	9	5	20		34
Totaal	9	10	37	6	62

Daarnaast is er een vergelijking gemaakt tussen het gebruik van alcohol en/of softdrugs en het opleidingsniveau. Dit is gedaan om mogelijke risicogroepen in beeld te krijgen. Uit deze vergelijking blijkt dat leerlingen met opleidingsniveau branche certificering en/of entree opleiding het vaakst alcohol en softdrugs gebruiken.

Negatieve schoolprestaties worden in de literatuur aangemerkt als risicofactor. Onder negatieve schoolprestaties vallen onder andere slechte cijfers, zitten blijven en/of leerproblemen. Er is daarom een vergelijking gemaakt tussen de verzuimlegende leerlingen en de schoolprestaties met als doel deze risicofactor inzichtelijk te maken. Bij de leerlingen die meerdere dagen verzuimen geeft meer dan de helft aan de schoolvakken niet interessant te vinden en daardoor slechte cijfers te halen.

Onder schoolprestaties wordt ook verstaan dat het niet benutten van de eigen capaciteiten van de leerling een bedreiging vormt. Het blijkt dat de meeste leerlingen van het Sprengen College aangeven dat de vakken eerder te makkelijk zijn dan te moeilijk.

Het hebben van leerproblemen vormt een risicofactor voor verzuim. Er is daarom onderzocht welke redenen leerlingen hebben om niet naar school te gaan. Uit de resultaten blijkt dat 36% van de leerlingen aangeeft soms te druk te zijn in hun hoofd. Daarnaast geeft één op de vier leerlingen aan dat ze niet begrijpen waarom school belangrijk voor hen is.

Vanuit de literatuur is gesteld dat een lager niveau van cognitieve vaardigheden een rol speelt bij het ontstaan van verzuim. Om dit te onderzoeken is de mate van afwezigheid (vanaf een dag per week) afgezet tegen het opleidingsniveau. Van het hoogste opleidingsniveau, VMBO TL/ HAVO/ VWO, verzuimt de helft van de leerlingen één tot meerdere dagen per week. Van het VMBO basis/kader verzuimen geen leerlingen. Op het laagste niveau, de brancheopleiding, verzuimt één op de vier leerlingen één tot meerdere dagen per week. In kruistabel 3 worden deze resultaten weergegeven.

*Kruistabel 3**Opleidingsniveau vs. afwezigheid (N=60)*

	Certificering en/of Entree	VMBO Basis/Kader	VMBO TL/Havo/VWO	Totaal
Ja, ik mis weleens meerdere dagen school zonder geldige reden	3		5	8
Ja, ik mis weleens een dag school zonder geldige reden	6		5	11
Ja, ik mis weleens een lesuur zonder geldige reden	10		4	14
Nee, ik ben nooit afwezig zonder geldige reden	14	7	6	27
Totaal	33	7	20	60

Deelvraag 3

In welke mate ervaren de leerlingen betrokkenheid vanuit ouders en/of verzorgers bij het volgen van onderwijs op het Sprengen College?

De literatuur stelt dat gezinsfactoren een bijdrage kunnen leveren aan het ontstaan of uitblijven van signaalverzuim. Wanneer de ouderbetrokkenheid hoog is, kan dit worden gezien als een beschermende gezinsfactor voor de leerling. Op de vraag op welke manier ouders betrokken zijn op de leerling en zijn schoolprestaties geeft de helft van de leerlingen aan dat ouders hen helpen bij het op tijd naar school gaan. 58% van de ouders vraagt geregeld aan de leerling hoe het gaat op school. Vier op de tien leerlingen geeft aan dat hun ouders aanwezig zijn bij portfoliogesprekken op school. 44% van de leerlingen geeft aan dat de ouders geregeld contact met de mentor hebben. Tenslotte geven twee op tien leerlingen aan dat zijn of haar ouders niet tot nauwelijks betrokken zijn bij de school. In tabel 5 en 6 staan alle overige antwoordmogelijkheden genoemd.

*Tabel 5**Overzicht van de beleving van ouderbetrokkenheid, deel 1 (N=62)*

	N	%
Ze helpen mij met op tijd naar school gaan	31	50
Ze helpen mij met mijn huiswerk	6	10
Ze vragen geregeld hoe het met mij gaat op school	36	58
Ze zijn aanwezig bij activiteiten die school organiseert	9	15
Ze zijn aanwezig tijdens mijn portfoliogesprekken op school	25	40
Ze geven mij adviezen over school, over de vakken en studiekeuzes	13	21
Ze zeggen dat ze trots op mijn schoolprestaties zijn	27	44

Tabel 6

Overzicht van de beleving van ouderbetrokkenheid, deel 2 (N=62)

	N	%
Ze motiveren mij als ik geen zin heb in school	27	44
Ze zeggen dat het niet erg is als ik soms spijbel	6	10
Ze motiveren mij om goede cijfers te halen	27	44
Ze zeggen dat het niet erg is als ik onvoldoendes haal voor de vakken die ik volg	11	18
Ze hebben regelmatig contact met mijn mentor	27	44
Mijn ouders/verzorgers zijn niet tot nauwelijks betrokken bij mijn school	13	21

Deelvraag 5

Wat zijn de aanwezige behoeftes van leerlingen van het Sprengen College als het gaat om schoolklimaat en schoolbeleving?

Een aantal vragen uit de enquête zijn gericht op de behoeftes van de leerlingen met betrekking tot de schoolbeleving. De schoolbeleving gaat over de ervaringen van leerlingen wat betreft het schoolklimaat. Door te kijken naar de beleving die leerlingen hebben bij het schoolklimaat van het Sprengen College kunnen de aanwezige behoeftes van leerlingen weergegeven worden. Binnen deze deelvraag is aandacht voor het onderwijsaanbod, de klassensamenstelling, de georganiseerde activiteiten en de werkrelatie tussen leerling en mentor.

Ten eerste is gevraagd hoe de leerlingen de sfeer in hun klas ervaren. Drie op de tien leerlingen geeft aan zich veilig te voelen in de klas. 5% van de leerlingen geeft aan de sfeer in de klas als onveilig te ervaren. Ook geeft meer dan de helft van de leerlingen aan dat de klas een onrustige plek is waar zij zich moeilijk kunnen concentreren.

Ten tweede is de klassengrootte bevraagd. Drie op de vier leerlingen geeft aan dat hun klas een juist aantal leerlingen heeft. Eén op de twee leerlingen vindt dat er teveel verschil zit tussen de leeftijd van de leerlingen. Daarnaast geven zes op de tien leerlingen aan dat zij een goede sfeer in de klas belangrijk vinden.

Vervolgens is er een vergelijking gemaakt tussen de mate van afwezigheid en de klassamenstelling. Hiermee wordt inzichtelijk welke invloed de klassensamenstelling kan hebben op het verzuimen van leerlingen. 18 leerlingen geven aan teveel verschil in leeftijd te ervaren en daarnaast missen zij een lesuur tot meerdere dagen school per week. 14 leerlingen ervaren teveel verschillen in leeftijd maar zijn nooit afwezig zonder geldige reden.

Kruistabel 4*Afwezigheid vs. Klassamenstelling (N=62)*

	geen verschillen tussen leeftijden van leerlingen	kleine verschillen tussen de leeftijden van leerlingen	teveel verschillende leeftijden van leerlingen	Totaal
Ja, ik mis weleens meerdere dagen school zonder geldige reden		1	7	8
Ja, ik mis weleens een dag school zonder geldige reden		4	7	11
Ja, ik mis weleens een lesuur zonder geldige reden	6	5	4	15
Nee, ik ben nooit afwezig zonder geldige reden	2	12	14	28
Totaal	8	22	32	62

Een ander onderdeel van de schoolbeleving is hoe leerlingen de kenmerken van de school ervaren. Denk hierbij aan bijvoorbeeld de aangeboden activiteiten. Uit de resultaten blijkt dat vier op de tien leerlingen aangeeft dat de frequentie van activiteiten moet blijven zoals het is. Bijna de helft van de respondenten geeft aan dat frequentie van activiteiten omhoog mag. Een overzicht hiervan is te vinden in tabel 7.

Tabel 7

Aangeboden activiteiten mogen.. (N=61)

	N	%
Vaker	26	43
Minder vaak	8	13
Zo blijven	27	44

Sport en praktijkvakken scoren hoog als wordt gevraagd aan leerlingen wat zij belangrijk vinden op school. Zo geeft bijna de helft van de respondenten aan dat zij het belangrijk vinden om te kunnen sporten. Creatief bezig kunnen zijn en de regels begrijpen vinden leerlingen het minst belangrijk. Uit de resultaten blijkt ook dat zes op de tien leerlingen het hebben van vrienden op school hoog waarderen.

De laatste vragen van de enquête richten zich op de werkelijkheid tussen de leerling en mentor. Uit de resultaten is af te lezen dat het contact met de mentor als positief wordt beoordeeld. Het meest gegeven cijfer is daarin een zeven.

3.2 Resultaten focusgroepinterview

3.2.1 Inleiding

De eerder beschreven acht dimensies komen voort uit de literatuur en zijn daarom gekoppeld aan de kernbegrippen. Omdat de topics informatie geven over de verschillende dimensies, is er voor gekozen om aan de hand van de dimensies de resultaten van het focusgroepinterview te beschrijven.

3.2.2 Respons

Het focusgroepinterview is afgenomen bij twaalf docenten. In afbeelding 3.1 is een tabel weergegeven met daarin een overzicht van gedetailleerde informatie van deze onderzoeksgroep.

Respondent	Leeftijd	Geslacht	Aantal jaren werkervaring	Hoogst genoten opleiding	Lesbevoegdheid	Mentor
1	63 jaar	Vrouw	14	HBO PABO	Ja	Ja
2	26 jaar	Vrouw	4	Universitair	Ja	Ja
3	35 jaar	Man	4	HBO	Ja	Ja
4	27 jaar	Vrouw	5	PABO (HBO)	Ja	Ja
5	33 jaar	Man	5	HBO	Ja	Ja
6	42 jaar	Man	14	HBO	Ja	Ja
7	26 jaar	Vrouw	3	Universitair	Ja	Ja
8	38 jaar	Man	8	HBO	Ja	Ja
9	55 jaar	Man	14	HBO	Ja	Ja
10	54 jaar	Vrouw	18	HBO	Ja	Ja
11	48 jaar	Man	12	HBO SPH	Ja	Ja
12	37 jaar	Man	4	HBO ALO	Ja	Ja

Afbeelding 3.1 Onderzoeksgroep focusgroepinterview

3.2.3 Resultaten

In deze paragraaf worden de resultaten van het focusgroepinterview beschreven aan de hand van de acht dimensies.

Dimensie 1 en 2: Individuele kenmerken van leerlingen en individuele ervaringen van leerlingen

Bij het beantwoorden van de topics gaven de docenten veel informatie over risico- en beschermende kindfactoren. Hieronder volgt een samenvatting van de meest voorkomende thema's of opvallende uitspraken. Omdat dimensie 1 en 2 vaak samen worden genoemd worden de dimensies in de analyses samengevoegd weergegeven.

Tijdens het focusgroepinterview is de vraag gesteld of docenten mogelijke oorzaken voor signaalverzuim kunnen aanwijzen. Hierop kwamen verschillende antwoorden. Onder andere psychische problematiek, angst en eerder opgedane ervaringen werden genoemd.

Respondent 3:

“Je ziet hier veel leerlingen die faalangstig zijn en ook andere angsten hebben. Die vinden het dan vooral in de eerste periode hier op school makkelijker om thuis te blijven dan om elke dag weer die confrontatie aan te gaan.”

Ook stelden sommige docenten dat het ontstaan van verzuim hoort bij de doelgroep van het Sprengen College. Een uitleg waar deze stelling op gebaseerd is, wordt niet uitgesproken.

Docenten noemen pesten ook als factor waardoor leerlingen kunnen uitvallen. In de praktijk zien zij dit soms terug. Ook de rol van digitaal pesten, anders gezegd social media, merken zij aan als een belangrijke risicofactor voor het ontstaan van verzuim.

Respondent 1:

"Ik vind social media een probleem hoe jongeren daar mee omgaan en ik denk ook dat het een risicofactor is bij het ontstaan van verzuim. Ik zie dat jongeren niet naar school durven te komen omdat ze online gepest worden. Ze krijgen dan foto's of appjes toegestuurd die van dusdanige aard zijn dat leerlingen niet meer durven te komen."

Respondent 2:

"Ik denk dat wij als docenten soms het gebruik van social media onderschatten omdat wij vaak ons eigen referentiekader daarin gebruiken. In principe denk ik niet dat veel docenten hier ervaring met het digitaal pesten hebben. Het is daardoor voor mij heel ongrijpbaar. "

Dimensie 3: Samenwerking en gezamenlijke verantwoordelijkheid ouders/mentoren

Tijdens het focusgroepinterview is gevraagd aan de docenten hoe zij de samenwerking met ouders ervaren in hun rol als mentor. Deze dimensie geeft inzicht in de mate waarin docenten samen met de ouders van de leerlingen een gezamenlijke verantwoordelijkheid ervaren. Tegelijkertijd geeft het ook inzicht in hoe docenten ouderbetrokkenheid zien.

Docenten geven unaniem aan dat de rol van ouders bepalend is voor het traject van de leerling. De bepaling die ouders hebben kan zowel positief als negatief zijn. Docenten geven aan dat ervaringen hierin ook zowel negatief als positief zijn. Tevens ervaren docenten dat ouders hun eigen rol soms onderschatten.

Respondent 6:

"Als je ouders niet mee hebt en een leerling is zogenaamd ziek en ouders vinden dat goed, dan sta je als mentor en als school in je hemd. Dan kun je niets. Dan ga je vaak niets bereiken met de leerling."

De meningen zijn uiteenlopend voor wat betreft de vraag hoe ouderbetrokkenheid er in de praktijk uit ziet. Terugkomende thema's zijn: gezamenlijke verantwoordelijkheid willen dragen als ouders en docenten en beschikbaar zijn voor de leerling en docenten.

Docenten geven aan dat ouderbetrokkenheid het allerbelangrijkste is om een succesvol schooltraject te creëren. Daarmee verbonden noemen docenten het belang van een goede samenwerking met ouders. Anders gezegd: het belang dat ouders en school op één lijn liggen en hetzelfde doel voor ogen hebben.

Respondent 6:

"Ik ben van mening dat je een traject uitstippelt samen met de leerling natuurlijk, maar ook met de ouders. Zeg maar, hoe gaan we het samen doen? Je komt ergens vandaan en waar wil je naar toe? Dat moet je met elkaar doen. En daar heb je elkaar ook voor nodig."

Dit ligt in het verlengde van de vraag hoe docenten ouderbetrokkenheid omschrijven. Hierin komt ook nadrukkelijk het thema samenwerking terug. Docenten verbinden ouderbetrokkenheid met de mate waarin ouders hun kind steunen.

Daarnaast wordt het belang van goed contact en communicatie met ouders genoemd. Docenten geven vrijwel allemaal aan dat ouderbetrokkenheid voor een groot gedeelte bestaat uit contact hebben met ouders. Het belang van korte lijnen wordt onderstreept. Met korte lijnen wordt rechtstreeks contact met ouders bedoeld.

Respondent 9:

“Als je als mentor het contact met het thuisfront niet goed hebt, dan is mijn ervaring dat het contact met de leerling ook veel moeizamer gaat.”

Dimensie 4: Ouders risicofactor

Tijdens het focusgroepinterview is gevraagd aan de docenten of zij de rol van ouders als een risicofactor zien bij het ontstaan van signaalverzuim. Deze vraag kan inzicht geven in de mate waarin ouders als een beschermende factor kunnen worden gezien voor leerlingen op het Sprengen College. In eerdere interviewvragen geven docenten aan dat ouders een bepalende rol kunnen hebben in het schooltraject van een leerling. Maar draagt dit ook bij aan het ontstaan van verzuim?

Het thema samenwerking tussen ouders en school wordt gelinkt aan het ontstaan van verzuim. Docenten geven aan dat als zij niet met ouders tot een samenwerking kunnen komen, zij in de praktijk ervaren dat dit bijdraagt aan het ontstaan van verzuim.

Respondent 9:

“Je moet echt samenwerking willen maken. Als één radartje niet werkt in het traject dan stagneert de boel al. Als ouders niet willen, of de leerling vindt geen aansluiting dan loop je al snel achter de feiten aan en zit de leerling thuis voordat je het weet.”

Daarnaast geven docenten aan dat zij denken dat ouders niet altijd het belang erkennen van goede afstemming en welke rol dit kan hebben bij het ontstaan van verzuim. Soms melden zij hun kind ziek zonder echte reden van opgaaf. Hierin spelen dan gevoelens van schaamte of onverschilligheid een rol.

Respondent 1:

“Contact is belangrijk, maar soms erkennen ouders dat niet voldoende. Dat kom ik er als mentor na een week van ziekmelding pas achter dat een leerling niet echt ziek is, maar thuis is omdat hij niet naar school wil. Ouders schamen zich dan voor het feit dat zij hun kind niet naar school krijgen.”

Ook speelt de thuissituatie een belangrijke rol in het ontstaan van verzuim bij leerlingen, geven docenten aan. Spanningen door echtscheidingen of psychische problematiek van ouders kunnen bijdragen aan het ontstaan van verzuim. Daarnaast geven docenten aan dat ouders soms niet achter de behandeling van hun kind staan, wat een risico zou kunnen vormen.

Dimensie 5: Rol van de mentor

Eén van de gestelde topics geeft inzicht in wat docenten belangrijk vinden in hun rol als mentor en in welke mate zij de rol van mentor als een beschermende factor zien bij het ontstaan van verzuim. Dit topic is in dimensie 5 uitgewerkt.

Docenten geven aan dat zij in hun rol als mentor betrokkenheid richting de leerling erg belangrijk vinden. Hiermee bedoelen docenten dat ze geregeld contact hebben met de leerling en een band opbouwen met de leerling. Docenten geven aan veel waarde aan de band met leerlingen te hechten en dat zij de leerling willen accepteren zoals ze zijn.

Respondent 6:

“Ik vind het belangrijk om als mentor elke leerling te zien, niet alleen zijn problematiek, maar juist zijn of haar persoon. Zeg maar, wie het is en wat hij of zij nodig heeft.”

Daarnaast willen ze in hun rol als mentor de leerling steunen. Niet alleen op didactisch vlak, maar met name op sociaal emotioneel gebied.

Respondent 7:

"Ik wil dat mijn leerlingen weten dat als ze niet lekker in hun vel zitten, of het bij bepaalde lessen niet goed gaat dat ze dan bij me kunnen komen om te bespreken wat er aan de hand is. Dat ik wil kijken met ze samen naar een oplossing."

Een aantal docenten geeft aan dat betrokken zijn bij de leerling ook bestaat uit het stellen van grenzen en het creëren van duidelijkheid.

Respondent 12:

"Ik denk dat het als mentor zijnde belangrijk is dat je betrokkenheid laat zien. Je moet er zijn voor je leerling. Maar ik denk dat die betrokkenheid ook betekent dat je soms die klootzak moet zijn, die de leerling een schop onder de kont geeft die ze af en toe nodig hebben."

Respondent 9:

"Je kunt nog zo betrokken zijn als mentor, als je niet duidelijk bent en geen grenzen durft te stellen, dan ben je niet veilig als mentor voor leerlingen."

Docenten geven aan dat hun rol als mentor grotendeels beschermend is, maar dat het ook een risicofactor kan zijn als zij mentaal de druk opvoeren bij leerlingen.

Respondent 5:

"Stel dat een leerling mentaal al tot hier zit (wijzend met zijn hand boven zijn hoofd) en dat ik daar nog eens een schepje bovenop doe, in de zin van wijzen op taken en afspraken, dan kan dat ook best zijn dat dat de laatste druppel is die maakt dat leerlingen denken, het lukt me niet meer, ik ga niet meer naar school."

Mentoren vinden het belangrijk dat zij de leerlingen vaardigheden aanleren voor een vervolgstap. Hiermee doelen ze op het gegeven dat leerlingen niet altijd op het Sprengen College zullen blijven. Ze stromen uit naar een andere school of een werkplek. Docenten vinden het als mentor belangrijk dat leerlingen zich ook leren staande houden op andere plekken dan het Sprengen College.

Dimensie 6: Mate van steunende leeromgeving

Een van de topics gaat over ervaringen met het creëren van een steunende leeromgeving. Dit topic geeft inzicht in de mate waarin steunende leeromgevingen gecreëerd kunnen worden door docenten, welke invloed ze daar op kunnen hebben als ook waar docenten in de praktijk tegenaan lopen.

Docenten geven aan dat het creëren van een steunende leeromgeving gedeeltelijk bestaat uit zorgen dat de leerling het beste tot leren komt. Verschillende docenten benadrukken hierin andere aspecten, maar de gemeenschappelijke deler is bij alle docenten dat het gaat om het op zoek gaan naar wat het beste past bij de leerling.

Respondent 7:

"In eerste instantie kijk ik altijd naar het rooster. Sluit het aan voor de leerling? Heeft de leerling een richting gekozen wat bij hem past. Ook voer ik tijdens mentorlessen gesprekken met leerlingen. Dan vraag ik hoe het loopt op school. Of leerlingen de gang van zaken als prettig ervaren, of dat hij tegen zaken aanloopt. Ook zoek ik contact met andere leerkrachten."

Docenten geven aan dat het vooraf niet te voorspellen is hoe een steunende leeromgeving er uit komt te zien. Hiermee wordt bedoeld dat een steunende leeromgeving niet universeel is. Voor elke leerling kan het er anders uitzien.

Docenten noemen ook regelmatig maatwerk als ze spreken over een steunende leeromgeving. Maatwerk - of een steunende leeromgeving - kan het beste worden gecreëerd als er met alle betrokken partijen een plan wordt gemaakt, geven de docenten aan. Op de vraag of het altijd mogelijk is om een

steunende leeromgeving te creëren, geven docenten aan dat dit afhankelijk is van een aantal factoren. Denk hierbij aan de ouders en natuurlijk de motivatie van de leerling zelf. Maar ook externe hulpverlening heeft hierin een belangrijke rol geven docenten aan.

Respondent 2:

“Je bent ook als school afhankelijk van externe hulpverlening. Want je kunt als school, ook al heb je alles perfect voor elkaar, toch vastlopen met een leerling. Soms is de problematiek zo heftig dat het niet lukt als school zijnde en dan is externe hulpverlening echt noodzakelijk. Dit doe je dan voor de leerling, om zo toch een mogelijkheid tot rust te creëren in zijn eigen gedragsproblematiek. Als er dan een stuk rust is gecreëerd bij de leerling dan sluit het maatwerk wat de school creëert weer veel beter aan.”

Ook lopen de docenten bij het creëren van een steunende leeromgeving aan tegen het gegeven dat andere leerlingen een negatieve invloed hebben op de situatie. Hiermee wordt bedoeld dat er soms leerlingen bij elkaar in de klas zitten, die met elkaar botsen of die een negatieve invloed hebben op elkaar.

Respondent 1:

“Leerlingen die absoluut niet willen, kunnen erg van invloed zijn op leerlingen die wel willen leren en daarmee dus ook direct invloed hebben op de leeromgeving. Je hebt dan leerlingen die niet willen of niet kunnen, maar die zitten in de klas met leerlingen die zich wel aan een leerplan houden. Leerlingen die het wel lukt om taken te maken en afspraken na te komen.”

Dimensie 7: Activiteiten op school

Tijdens het focusgroepinterview is aan de docenten gevraagd hoe zij denken over de activiteiten die de school aanbiedt in relatie tot verzuim. Met activiteiten wordt alles dat ervoor zorgt dat een dagelijkse structuur anders verloopt dan normaal bedoeld. Te denken valt dan aan een sportdag, kerstviering, maar ook een spreekbeurt in de klas of een lunch buiten de deur.

Verreweg de meeste docenten geven aan dat het voor deze doelgroep het beste is om elke dag dezelfde structuur aan te houden, zodat leerlingen weten wat er gaat gebeuren. De kleinste veranderingen kunnen al voor zoveel spanning zorgen, dat een leerling thuisblijft.

Respondent 11:

“Vroeger hadden we een vertraagde week, dan had je een filmmiddag, maar je kunt beter gewoon het programma doordraaien dan dat je in één keer een activiteit hebt. Je gooit dan het hele circus om en dat geeft zoveel onrust bij ze. Dan ben je de structuur kwijt en is het chaos.”

Respondent 5:

“Wij hadden dat met spreekbeurten en presentatie houden in de klas. Toen we dat met de klas afspraken stond iedereen erachter en leek het leuk. Echt van “leuk gaan we doen”. Maar toen eenmaal een leerling aan de beurt was met de spreekbeurt meldde hij zich toch ziek.”

Desalniettemin zijn er ook docenten, die aangeven dat activiteiten wel degelijk helpend zijn voor leerlingen. Ze vormen als het ware een nieuwe leeromgeving, en leerlingen kijken er soms achteraf toch wel goed op terug.

Dimensie 8: Organisatie van het schoolterrein

Het focusgroepinterview is afgenomen op het Sprengen College. Een opvallende factor van het Sprengen College is het uitgestrekte terrein van de school. Diverse gebouwen staan her en der verspreid over het terrein en leerlingen dienen zich over en weer te verplaatsen voor de verschillende lessen die ze volgen. Tijdens het interview is daarom aandacht besteed aan de vraag in hoeverre dit

terrein als voordeel dan wel nadeel voor leerlingen werkt. De meningen van docenten liepen hierover uiteen. Er werden meerdere voordelen van het uitgestrekte terrein genoemd.

Respondent 7:

“Ik denk dat het voor deze doelgroep wel prettig is als ze zich wat kunnen afzonderen van andere leerlingen of docenten. Op dit terrein hebben ze die mogelijkheid om even een rustige plek op te zoeken. Het is immers een heerlijke omgeving. Ik denk dat leerlingen die erg prikkelgevoelig zijn, wel gebaat zijn bij een uitgestrekt terrein omdat ze zo een rustig plekje kunnen zoeken om even bij te komen.”

Maar er kleven ook nadelen aan dit terrein, zo bleek uit reacties van andere docenten.

Respondent 8:

“Namelijk dat wij als docenten niet alles kunnen overzien. Bijvoorbeeld het pesten van een leerling kan gemakkelijk ergens op het terrein gebeuren terwijl wij daar niets van mee krijgen. Ik vraag me af of we daar als school voldoende overzicht op hebben en of sommige leerlingen daar niet misbruik van maken.”

Respondent 2:

“Ik denk dat het per leerling verschilt of ze het terrein als prettig ervaren. Ik ben van mening dat dit afhangt van problematiek en persoonlijke voorkeur van een leerling.”

4.1 Conclusies

4.1.1 Deelvraag 1

Welke beschermende kindfactoren op micro- en mesoniveau zijn aanwezig bij leerlingen van het Sprengen College?

Vanuit de resultaten van de enquête kan geconcludeerd worden dat leerlingen zichzelf in hoge mate als sociaal vaardig zien. Dit wordt versterkt door uitspraken van docenten tijdens het focusgroepinterview waarin wordt aangegeven dat leerlingen in staat zijn om rekening met elkaar te houden op school en in de klas. Deze conclusie wordt daarom aangemerkt als beschermende kindfactor.

Ten tweede kan worden geconcludeerd dat de schoolbetrokkenheid van leerlingen kan worden gezien als hoog. De belangrijkste reden van leerlingen om naar school te gaan is het behalen van een diploma. Hieruit kan niet worden geconcludeerd of de motivatie voornamelijk intrinsiek is of extrinsiek, dit omdat 57% van de leerlingen aangeeft naar school te gaan omdat dit moet van de overheid.

4.1.2 Deelvraag 2

Welke bedreigingen zijn er op micro- en mesoniveau te vinden voor de beschermende kindfactoren van leerlingen van het Sprengen College?

Geconcludeerd kan worden dat leerlingen tussen 16 en 17 jaar van het Sprengen College het meest gevoelig zijn voor verslavende middelen. Voor deze groep kan worden gesteld dat het gebruik van alcohol en softdrugs een risicofactor is.

Uit de resultaten blijkt dat 5% van de leerlingen aangeeft gepest te worden. Docenten geven aan dat zij in de praktijk veel in aanraking komen met pestgedrag op school. Hierin wordt een discrepantie gezien tussen wat de leerlingen zelf aangeven en wat docenten ervaren in de praktijk waardoor het moeilijk is om een eenduidige conclusie te trekken. Vanuit de literatuur wordt gesteld dat pestgedrag wel degelijk een bedreiging kan vormen voor de beschermende kindfactoren van leerlingen. Hiermee is het aannemelijk te stellen dat deze bedreiging aanwezig kan zijn op het Sprengen College omdat meerdere docenten dit hebben aangegeven.

Onder het thema pesten wordt ook digitaal pesten verstaan, denk hierbij aan pesten via social media. Vanuit het focusgroepinterview kan de conclusie getrokken worden dat er pestgedrag plaatsvindt via dit platform op het Sprengen College en daarmee is dit een bedreiging voor de beschermende kindfactoren.

Uit de resultaten blijkt dat leerlingen hebben aangegeven soms te druk in hun hoofd zijn om naar school te gaan. Hieruit kan geconcludeerd worden dat er een bedreiging zit in de mentale druk die leerlingen van het Sprengen College ervaren. In het verlengde van deze conclusie wordt een risicofactor gevonden in het gegeven dat leerlingen aangeven dat zij niet begrijpen waarom school belangrijk voor hen is. Daarmee wordt gesteld dat dit 'niet begrijpen' invloed heeft op de motivatie van leerlingen om naar school te gaan.

4.1.3 Deelvraag 3

In welke mate ervaren leerlingen betrokkenheid vanuit ouders en/of verzorgers bij het volgen van onderwijs op het Sprengen College?

De literatuur stelt dat de goede contacten tussen school, ouders en leerlingen de leerprestaties ten goede doen komen (Ministerie van OCW, 2009). Uit de resultaten blijkt dat vier op de vijf leerlingen van het Sprengen College een hoge mate van ouderbetrokkenheid ervaren. Zo vraagt bijvoorbeeld 58% van de ouders geregeld aan de leerlingen hoe het gaat op school en geven drie op vijf leerlingen aan dat zijn ouders hem motiveren om naar school te gaan. Hieruit wordt de conclusie getrokken dat leerlingen in hoge mate ervaren dat hun ouders betrokken zijn bij het onderwijs dat zij volgen op het Sprengen College.

4.1.4 Deelvraag 4

In welke mate ervaren docenten betrokkenheid vanuit ouders en/of verzorgers bij leerlingen van het Sprengen College?

Kijkend naar de theorie en de resultaten van het focusgroepinterview kan geconcludeerd worden dat ouderbetrokkenheid valt of staat met de samenwerking tussen ouders en docenten. Docenten maken de vergelijking met een radartje. 'Als één radartje niet werkt, dan werkt het in zijn geheel niet'. Hiermee doelen docenten op het feit dat als ouders of leerlingen niet willen of kunnen meewerken in een schooltraject dit invloed heeft op het ontstaan van verzuim. Docenten van het Sprengen College ervaren wisselend een hoge mate van ouderbetrokkenheid en achten dit ook noodzakelijk voor een goede begeleiding, maar ervaren ook dat als die inzet vanuit ouders er niet is, dit een risico kan vormen voor het ontstaan van verzuim.

4.1.5 Deelvraag 5

Wat zijn de aanwezige behoeftes van leerlingen van het Sprengen College als het gaat om schoolklimaat en schoolbeleving?

Er kan worden geconcludeerd dat de leerlingen van het Sprengen College behoefte hebben aan een rustige omgeving om zich te kunnen concentreren. Deze omgeving moet een positieve en veilige sfeer hebben voor de leerlingen. Dit draagt voor de leerlingen bij aan een omgeving waar ze op een prettige manier onderwijs kunnen ontvangen en zo hun schoolprestaties kunnen vergroten.

Daarnaast kan uit de resultaten worden vastgesteld dat de leerlingen van het Sprengen College tegenstrijdige antwoorden geven als het gaat om het aanbod van activiteiten. Daaruit wordt de conclusie getrokken dat er behoefte is aan meer activiteiten, maar dat dit niet door de hele onderzoeksgroep wordt gedragen.

Ook wordt geconcludeerd dat het hebben van vrienden een behoefte is van de leerlingen van het Sprengen College. Daarnaast kan er gesteld worden dat leerlingen van het Sprengen College behoefte hebben aan een stabiele klas, met weinig leeftijdsverschil.

Over het contact tussen leerlingen en hun mentor kan gesteld worden dat leerlingen tevreden zijn. In het verlengde hiervan wordt geconcludeerd dat de behoefte van leerlingen aan goed contact met hun mentor samenhangt met het cijfer dat ze aan hun mentor geven. Samengevat geven de leerlingen enerzijds aan dat het aardig vinden van de docenten niet een hoofdreden is om naar school gaan maar anderzijds vinden ze de sfeer in de klas en het contact met de mentor wel van groot belang. Deze werkrelatie kan zowel een beschermende als een risicofactor zijn voor de schoolbeleving.

4.1.6 Deelvraag 6

Wat draagt volgens docenten van het Sprengen College bij aan verzuim op het gebied van schoolklimaat en schoolbeleving?

In algemene zin kan geconcludeerd worden dat vanuit het schoolklimaat op het Sprengen College meerdere oorzaken te zien zijn die kunnen bijdragen aan het ontstaan van signaalverzuim. Het gaat dan om het niet kunnen bieden van een steunende leeromgeving, waardoor een leerling niet tot leren komt. Ook de samenstelling van de klas kan een bijdrage leveren, met name op het gebied van diagnoses van leerlingen. Daarnaast kan de mentor zelf een bijdrage leveren aan het ontstaan van verzuim door teveel druk op de leerling te leggen.

Wat de activiteiten betreft lijkt er een paradox te zitten. Docenten geven aan dat leerlingen thuisblijven als er activiteiten zijn omdat zij het te spannend vinden of angst hebben. Andersom bouwen leerlingen volgens docenten juist zelfvertrouwen op door mee te doen aan activiteiten, dit ervaren zij na afloop van een activiteit. Er kan daarom geconcludeerd worden dat de drempel om mee te doen aan activiteiten voor bepaalde leerlingen te hoog ligt wegens een gebrek aan zelfvertrouwen, waardoor zij gaan verzuimen.

Ook het niet tijdig signaleren van problematiek en doorverwijzen naar externe hulpverlening wordt gesteld als mogelijke bijdrage aan het ontstaan van verzuim.

De meningen tenslotte over het terrein van het Sprengen College zijn verdeeld waardoor er geen eenduidige conclusie kan worden getrokken, anders dan dat het terrein voor een aantal leerlingen een

risicofactor voor verzuim kan zijn omdat zij zich er niet veilig voelen en omdat er onvoldoende toezicht is vanuit docenten.

Wat betreft schoolbeleving wordt geconcludeerd dat de mentor een bijdrage kan leveren aan het ontstaan van verzuim, door niet (genoeg) aan te sluiten bij de leerling waardoor er geen vertrouwensband ontstaat. Echter kan ook worden gesteld dat docenten juist veel waarde hechten aan die band en ook bereid zijn daarin te investeren. Tenslotte wordt geconcludeerd dat verzuim kan optreden als de leerling de druk van vakken of het schoolrooster als te zwaar ervaart.

4.1.7 Eindconclusie centrale probleemstelling

De conclusie van dit onderzoek begint met het herhalen van de centrale probleemstelling. Deze is als volgt: **Wat draagt vanuit micro- en mesoniveau bij aan het ontstaan van signaalverzuim bij leerlingen van het Sprengen College?**

Uit de resultaten van het onderzoek blijkt dat er bij leerlingen van het Sprengen College sprake is van een aantal beschermende kind- en gezinsfactoren. Zo geven leerlingen aan dat zij goede sociale vaardigheden bezitten, ervaren zij de betrokkenheid van hun ouders als hoog en vinden ze de vakken die ze volgen leuk. Ook geeft het gros van de leerlingen aan dat zij niet gepest worden op school. Docenten geven aan dat een positieve samenwerking met ouders gezien kan worden als beschermende factor.

De conclusie naar aanleiding van de resultaten echter is dat de risicofactoren in grotere mate aanwezig zijn dan de beschermende factoren. Deze risicofactoren zijn niet meer in balans met de aanwezige beschermende factoren bij een leerling waardoor de kans dat een leerling gaat verzuimen toeneemt. Het is een complexe opgave om deze disbalans generiek inzichtelijk te maken omdat de factoren per individu en per moment kunnen verschillen.

Naast de conclusie dat de risicofactoren in grotere mate aanwezig zijn dan de beschermende factoren geeft dit onderzoek inzicht in wat op micro- en mesoniveau bijdraagt aan het ontstaan van signaalverzuim op het Sprengen College. Dat zijn:

Factoren op microniveau

- pestgedrag van en door leerlingen
- angstproblematiek van leerlingen
- het ervaren van een mentale druk die leerlingen ervan weerhoudt naar school te komen
- het gebruik van alcohol en softdrugs door leerlingen
- ouders van leerlingen zijn in mindere mate aanwezig bij de schoolactiviteiten

Factoren op mesoniveau

- leerlingen ervaren onvoldoende aansluiting in de klas. Dit komt onder andere door de grote leeftijdsverschillen in de klas
- leerlingen ervaren de klas als een onrustige plek waarin ze moeite hebben zich te concentreren
- er kan niet altijd een steunende leeromgeving worden gecreëerd voor de leerling in samenwerking met ouders, docenten en leerling

Nieuwe ontdekkingen die de onderzoekers hebben gedaan, die niet beschreven zijn in de bestudeerde literatuur, maar wel uit de resultaten naar voren komen, liggen op het gebied van sociale media. Docenten geven daarvan aan dat pestgedrag via dit kanaal plaatsvindt en dat dit een oorzaak kan zijn voor signaalverzuim.

4.2 Aanbevelingen

Vanuit de conclusies op de deelvragen en de centrale probleemstelling zijn een aantal aanbevelingen opgesteld. Deze aanbevelingen zijn gericht aan het management van het Sprengen College. Inhoudelijk zijn deze aanbevelingen gericht op het verminderen van verzuim. Dit in tegenstelling tot de centrale probleemstelling die gaat over het verkrijgen van inzicht in het ontstaan van het verzuim. Deze aanbevelingen liggen daarom in het verlengde van de centrale probleemstelling. Mogelijk geven deze aanbevelingen een aanleiding tot gesprekken over mogelijke verbeteringen binnen het Sprengen College. De aanbevelingen zijn opgedeeld in micro- en mesoniveau.

4.2.1 Aanbevelingen op microniveau

Een eerste aanbeveling is dat er verdiepend vervolgonderzoek uitgezet gaat worden dat verder inzoomt op het uitvragen van de factoren op dit niveau, bijvoorbeeld ouderbetrokkenheid, digitaal pesten, veiligheid in de klas, etc. Dit blijken thema's te zijn die spelen op het Sprengen College en die bijdragen aan het ontstaan van signaalverzuim.

In dit onderzoek is de beleving van ouders niet bevraagd. Een aanbeveling is daarom dan ook, met betrekking tot de thema's van dit onderzoek, om het onderzoek verder te verdiepen en daarbij de ouders wel te bevragen, door middel van een interview of enquête. Dit geeft mogelijk inzicht in het aandeel dat ouders hebben in de ondersteuning van hun kind en in de samenwerking met de mentor. Dit sluit aan bij de literatuur omdat in de literatuur wordt gesteld dat ouderbetrokkenheid de ontwikkeling van het kind stimuleert.

Vanuit de resultaten komt naar voren dat verslavende middelen een risicofactor vormen voor de leerlingen. Daarnaast heeft de literatuur ook aan getoond dat overmatig gebruik van alcohol en drugs de kans op verzuim vergroten. Door het inzetten van een ervaringsdeskundige kan er weerbaarheid tegen en inzicht in verslavende middelen worden gecreëerd. Deze aanbeveling wordt gebaseerd op de oratie "Beïnvloed de beïnvloeders" door hoogleraar Gezondheidscommunicatie van den Putte (2014).

Docenten geven aan dat digitaal pesten een aanwezige risicofactor is op het Sprengen College. Door middel van het organiseren van workshops zoals 'Omgaan met pesten en cyberpesten' (Bureau Horizon, z.d.) wordt toegewerkt naar het verminderen van digitaal pesten. Door de workshop van Bureau Horizon wordt personeel van scholen geïnformeerd en getraind. Personeel wordt geleerd om te gaan met pesten en bewustwording te creëren bij leerlingen omtrent de risico's en gevolgen van pesten.

4.2.2 Aanbevelingen op mesoniveau

Docenten bevestigen de literatuur door aan te geven dat de samenwerking met ouders van groot belang is. Om deze samenwerking te bevorderen is het organiseren van thema-avonden voor ouders een stimulerende factor.

Aansluitend bij literatuur uit de eerder genoemde literatuur kan er gekeken worden naar de mogelijkheden om in het eerste schooljaar van de leerlingen een huisbezoek te laten plaatsvinden. Hierdoor hebben docenten de mogelijkheid ouders te ontmoeten in de gezinssetting.

Om de intrinsieke motivatie van de leerlingen te vergroten is een volgende aanbeveling het organiseren van themadagen waarin bijvoorbeeld oud-leerlingen een succesverhaal vertellen. Hierbij wordt een aansluiting gemaakt met de literatuur waarin wordt aangegeven dat intrinsieke en extrinsieke factoren meebouwen aan de motivatie van de leerling.

De leerlingen geven aan dat ze een te groot verschil in leeftijd ervaren binnen hun klas. Daarnaast geven docenten aan dat bij het samenstellen van een klas er rekening gehouden dient te worden met leeftijden, diagnoses en budget. Hierdoor wordt het nagenoeg onmogelijk klassen samen te stellen

met leerlingen van dezelfde leeftijd. Er kan gekeken worden naar andere mogelijkheden, waardoor leerlingen alsnog in leeftijdsgroepen bepaalde delen van het onderwijs, zoals opdrachten, kunnen uitvoeren.

4.3 Discussie en reflectie

4.3.1 Discussie

In de afgelopen maanden zijn wij, door het uitvoeren van dit onderzoek, betrokken geraakt bij het Sprengen College. Tijdens het verwerken van de resultaten en het schrijven van de conclusies werd voor ons duidelijk dat de leerlingen van het Sprengen College vinden dat er niet tot nauwelijks wordt gepest. Daarbij geven ze aan dat de sfeer tussen de leerlingen gezellig en positief is. De docenten hebben echter een ander beeld bij dit onderwerp. Zij geven juist aan dat pesten, onder andere via social media, in belangrijke mate aanwezig is en een grote rol speelt bij het ontstaan van verzuim. Een interessante vraag is nu wat ervoor zorgt dat leerlingen en docenten zulke uiteenlopende ervaringen hebben wat betreft pesten. Op deze vraag zullen we in deze paragraaf dieper ingaan.

Er wordt eerst kort uitgelegd wat er wordt verstaand onder cyberpesten. Vervolgens wordt er aandacht besteed aan onze visie op het thema. Daarna wordt er kort gekeken naar eerder geschreven literatuur en de paragraaf wordt afgesloten met mogelijkheden voor vervolgonderzoek.

Pesten via social media wordt ook wel cyberpesten genoemd. Het gaat hierbij om het opzettelijk zwart maken of afkraken van iemand door middel van vervelende of negatieve opmerkingen via social media (Wienke & van den Eijnden, 2017). Waar pesten zich voorheen voornamelijk afspeelde in het fietsenhok of op het schoolplein, wordt er nu in de digitale wereld op een heel andere manier gepest. Cyberpesten kan 24 uur per dag doorgaan en is daarbij vaak ook onzichtbaar. Omdat pesten een negatieve invloed kan hebben op de ontwikkeling van een leerling, zien wij een groot belang in het ter discussie stellen van het thema cyberpesten. Dit omdat pestgedrag, in welke mate dan ook, een negatieve invloed heeft op de ontwikkeling van een leerling. We zijn van mening dat alle leerlingen zich veilig en geaccepteerd moeten kunnen voelen op school.

Cyberpesten is een thema dat maatschappelijk gezien hoog op de agenda staat van allerlei organisaties, waaronder scholen. Het thema pesten gaat over sociale veiligheid en omgang met elkaar als mensen. Het gedachtegoed van de filosoof Levinas (Kleinlugtenbelt, 2007) is een pleidooi voor een betere en humane omgang tussen mensen. Het denken van Levinas begint bij 'ik en de Ander'. Ook beschrijft Levinas het morele appél die je hebt richting de Ander. Je mag de Ander niet van zijn Andersheid beroven. Onze mensvisie en maatschappij visie baseren wij hierop. Wij geloven dat liefde en respect voor de uniciteit van elk mens de waardevolste zaken in het leven zijn en een bindende factor in onze maatschappij is. Ons mensbeeld uit zich in een basishouding waarin wij uitgaan van begrip voor elkaar hebben, ongeacht, kleur, sekse, levensbeschouwing of ideologie. Het unieke van elk mens mag er zijn. Wij zijn van mening dat deze basishouding uitdragen als mens én professional bijdraagt aan een sfeer van respect. Door deze basishouding in te zetten binnen het sociale werk wordt nagestreefd om collectieve verantwoordelijkheid, respect voor diversiteit en sociale rechtvaardigheid binnen de samenleving te vergroten (Van Ewijk, Spierings, Spierts & Sprinkhuizen, 2016). In het thema pesten kan dit worden vertaald naar het bevorderen van sociale cohesie. Door bij te dragen aan sfeer wordt de verhoudingen in groepen beïnvloed. Met als positief gevolg dat het pesten kan worden omgevormd tot socialer gedrag.

Vanuit de literatuur is er veel geschreven over het thema cyberpesten. Het onderzoek van Snippe (2015) beschrijft een aantal standpunten wat betreft het verschil van beleving tussen docenten en leerlingen. Snippe (2015) geeft aan dat leerlingen vervelend gedrag, zoals pesten en schelden, niet perse als onveilig hoeven te ervaren. Leerlingen ervaren pesten blijkbaar niet altijd als een probleem. Aan de andere kant beschrijft Snippe (2015) dat docenten niet altijd weten hoe zij met pesten moeten omgaan en dat zij het daarom vaak als een groot probleem ervaren. De indruk van de onderzoekers sluit aan bij wat Snippe (2015) beschrijft, al is tijdens dit onderzoek niet sterk naar voren gekomen dat docenten niet weten hoe zij met pesten om moeten gaan, maar wél dat het stuk social media voor

veel docenten 'ongrijpbaar' is. Ook wordt social media door een aantal docenten in verband gebracht met verzuim omdat leerlingen via dit medium gepest worden.

Docenten geven aan geen zicht te hebben op wat zich afspeelt via social media. Juist omdat dit voor docenten niet inzichtelijk is wordt het, naar mening van de onderzoekers, als een probleem ervaren. Daarnaast kan ook de ontwikkeling meespelen dat leerlingen zijn opgegroeid met het gebruik van social media. Zij weten niet anders dan dat het erbij hoort, het is een wezenlijk onderdeel van hun dagelijkse leven. Docenten hebben deze ontwikkeling echter niet of pas op latere leeftijd meegemaakt en kunnen daardoor de aansluiting met hun leerlingen missen.

In de aanbevelingen is geschreven dat vervolgonderzoek verdiepende inzichten kan opleveren. Rond het thema (cyber-)pesten is het interessant om de stellingen van Snippe (2015) te toetsen in de praktijk van het Sprengen College. Dit omdat het voorliggende onderzoek vooral gebaseerd is op ervaringen van leerlingen en docenten, deze ervaringen zijn relatief beperkt gemeten. Een volgende stap kan dan meer gericht zijn op het observeren van leerlingen in hun omgang met elkaar. Daarnaast kunnen leerlingen bevraagd worden over hun gebruik van sociale media en de persoonlijke positieve en negatieve ervaringen daarmee.

Vervolgonderzoek kan ook gericht zijn op de mate van bekwaamheid van docenten rond het thema cyberpesten, bijvoorbeeld door middel van diepte-interviews waarbij docenten bevraagd worden over hun kennis van sociale media. De beschreven inzichten van Snippe (2015) kunnen richtinggevend zijn om het thema cyberpesten verder uit te diepen en inzichten te verwerven over het cyberpesten op het Sprengen College.

4.3.2 Reflectie

In deze paragraaf wordt het onderzoeksproces geëvalueerd. Op deze manier wordt er gekeken naar de validiteit en betrouwbaarheid van het onderzoek. Daarin wordt een verdeling gemaakt tussen de sterke punten en de verbeterpunten.

Ten eerste de sterke punten van het onderzoek. In zijn algemeenheid is het onderzoek goed voorbereid en uitgevoerd. Dit blijkt uit de voorbereidende gesprekken met de opdrachtgever waardoor een duidelijke probleemstelling kon worden geschreven. Ook is er door middel van de theoretische aanleiding een basis gelegd die vorm heeft gegeven aan zowel het focusgroepinterview als aan de enquête. Het onderwerp signaalverzuim is aangedragen vanuit het Sprengen College zelf. Dit is vervolgens breed aangevlogen door verschillende aspecten van signaalverzuim te onderzoeken en gedurende het proces is dit steeds meer bijgeschaafd en gekaderd, zodat de lezer wordt meegenomen en er overzicht is gebleven. In dit praktijkgerichte onderzoek is gebruikt gemaakt van zowel een kwalitatieve als kwantitatieve onderzoeksmethode, dit vergroot de waarde van de uitkomsten omdat er vanuit meerdere perspectieven is gekeken. De onderzoeksmethoden zijn zorgvuldig gekozen en de opgestelde vragen zijn helder onderbouwd vanuit de literatuur. Door middel van het focusgroepinterview heeft een groot deel van de docenten hun mening en ervaring over het onderwerp verzuim kunnen aangeven. Deze methode heeft veel bruikbare informatie over de ervaring en beleving van docenten opgeleverd.

Er was veel literatuur beschikbaar over verzuim in het onderwijs waardoor dit onderzoek een goed fundament heeft gekregen. De stelling dat verzuim een cumulatie is van risico- en beschermende factoren kon daardoor goed getoetst worden in de praktijk van het Sprengen College.

Naast de sterke punten zijn er tijdens de evaluatie ook punten naar voren gekomen waar ruimte is voor verbetering en professionalisering van het onderzoek. Voor de leesbaarheid zijn deze punten onderverdeeld in micro-, meso- en macroniveau.

Microniveau

Het onderwerp (faal)angst bij leerlingen kwam veelvuldig ter sprake bij het focusgroepinterview. Bij de theoretische inleiding is er nauwelijks aandacht besteed aan dit specifieke thema. Het thema is daardoor niet teruggekomen als vraag in de enquête of als topic bij het focusgroepinterview. De mate van invloed van (faal)angst op verzuim is daarmee slechts beperkt getoetst. Door met enkele leerlingen diepte-interviews af te nemen had dit onderwerp meer aandacht kunnen krijgen.

In het onderzoek is niet onderzocht welke leerlingen bij hun ouders wonen en welke leerlingen in een residentiële instelling wonen. Deze informatie had meer inzicht kunnen geven in de ervaring van de ouderbetrokkenheid.

Mesoniveau

De ouders van leerlingen zijn niet betrokken bij het onderzoek. Dit had wel een extra dimensie aan het onderzoek kunnen geven. Voor eventueel vervolgonderzoek is het dan ook aan te raden deze groep respondenten mee te nemen omdat daarmee het thema vanuit een ander perspectief aangevlogen kan worden. Ouders hebben wellicht een ander beeld bij hun kind dan de docenten van school. Dit geldt tevens voor andere professionals zoals een orthopedagoog en/of vertrouwenspersoon.

Ook zijn er in de enquête geen vragen gesteld die zich richten op de invloed van peergroups. In het focusgroepinterview is dit onderwerp ook nauwelijks aan bod gekomen. De resultaten waren vollediger geweest als dit aspect ook was onderzocht. Dit hangt samen met het discussiepunt van Snippe (2015) waarin gesproken wordt over pesten en de aanbeveling tot verder onderzoek over dat onderwerp. Snippe (2015) beschrijft dat binnen peergroups er sprake kan zijn van 'peer agressie', oftewel pesten.

Het onderzoek is uitgevoerd op één specifieke VSO school. Dit betekent dat de resultaten slechts voor deze school gelden en niet breder te trekken zijn.

Macroniveau

Bij de theoretische aanleiding is geschreven over Passend Onderwijs. Omdat het onderzoek gericht is op factoren op micro- en mesoniveau is deze ontwikkeling niet weer teruggekomen in de conclusies. Toch kan de wet Passend Onderwijs wel degelijk van invloed zijn op het onderwijs en dient hiermee ook rekening te worden gehouden. Bij een vervolgonderzoek kan bijvoorbeeld ingezoomd worden op de gevolgen van Passend Onderwijs op een VSO in relatie tot het ontstaan van verzuim. Het niet ingaan op factoren op macroniveau zien de onderzoekers dan ook als een beperking van dit onderzoek.

Literatuurlijst

- Alexander, K., Entwisle, D. & Kabbani, N. (2010). The dropout process in life course perspective: early risk factors at home and school. *Teacher College Record, Volume 102* (5), p. 760-822.
- Berends, I., & Van Diest, H. (2014) *Schoolverzuim verklaard: een overzicht van protectieve en risicofactoren*. PI Research. Geraadpleegd op 15 januari 2018 van <https://www.piresearch.nl/files/2413/naar+een+verklaringsmodel+voor+schoolverzuim+juni+2014.pdf>.
- Boon, T. (2013). *Kind in ontwikkelingen*. Geraadpleegd op 10 januari 2018, van <https://kindinontwikkeling.pressbooks.com/chapter/hoofdstuk-1/>.
- Brookmeyer, K.A., Fant, K.A., & Henrich, G.C. (2006). *Schools, parents and youth violence: A multilevel, ecological analysis*. Journal of Clinical Child and Adolescent.
- Bureau Horizon. (z.d.) *Omgaan met pesten en digitaalpesten*. Geraadpleegd op 2 mei 2018, van <https://www.pestendoetpijn.nl/docenten/pesten-cyberpesten-docenten-training-workshop>.
- Claes, E., Hooghe, M., & Reeskens, T. (2009). Truancy as a contextual and school related problem: a comparative multilevel analysis of country and school characteristics on civic knowledge among 14 year olds. Geraadpleegd op 23 april 2018 van <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/03055690802470258?scroll=top&needAccess=true>.
- Cook, E., Buehler, C., & Henson, R. (2009). *Parents and peers as social influences to deter antisocial behavior*. Journal of Youth and Adolescence, 2009(9).
- Dam, P., & Prinsen, B. (2013) *Investeren in opvoeden en opgroeien loont!* Libertas. Geraadpleegd op 9 januari 2018 van https://vng.nl/files/vng/201300912-brochure_investeren_in_opvoeden_en_opgroeien_loont.pdf.
- De Baat, M. (2009). *Beschermende en risicofactoren voor schoolverzuim*. Nederlands Jeugdinstituut. Geraadpleegd op 9 januari 2018 van https://www.nji.nl/nl/Download-NJi/Risicofactoren_Schoolverzuim.pdf.
- De Mönnink, H. (2012). *De gereedschapskist van de maatschappelijk werker: Cliëntgericht multimethodisch maatschappelijk werk* (4e licht gewijzigde druk). Doetinchem: Reed Business.
- Digitaal Playground. (z.d.). *Slim, verstandig en handig met media*. Geraadpleegd op 2 mei 2018, van <https://www.promediawijsheid.nl/module-cyberpesten>.
- Dowrick, P. W., & Crespo, N. (2005). School failure. Handbook of adolescent behavioral problems: Evidence-based approaches to prevention and treatment (pp. 589-610). New York, NY, US: Springer Science & Business Media.
- Fredricks, J., Blumenfeld, P., Friedel, J. & Paris, A. (2003). *Paper for the Indicators of Positive Development Conference*. Child Trends. Geraadpleegd op 18 februari 2018 van https://www.childtrends.org/wp-content/uploads/2013/05/Child_Trends-2003_03_12_PD_PDConfFBFP.pdf.

- Hartkamp, J. P. (2005). *Monitor voortijdig schoolverlaten rotterdam 2005: 4e – metingschooljaar 2003/2004*. Amsterdam: Desan Research Solutions.
- Heegstra, N. E., (2017). *Voortijdig schoolverlaters op weg naar de toekomst*. Universiteit Utrecht. Geraadpleegd op 15 januari 2018 van <https://dspace.library.uu.nl/bitstream/handle/1874/353421/Masterthesis%20Heegstra%2c%20NE-5955254.pdf?sequence=2&isAllowed=y>.
- Jansen-Van der Kamp, D. (2017). *De aanpak van schoolverzuim doen we samen!* GGD Noord- en Oost-Gelderland. Geraadpleegd op 15 januari 2018 van <http://www.kvnog.nl/images/redactie/bestanden/Factsheets/Onderzoeksrapport%20De%20aanpak%20van%20schoolverzuim%20doen%20we%20samen,%20GGD%20NOG.pdf>.
- Jennen, B. (2015). *De samenhang tussen de mentor-leerlingrelatie, schoolprestaties en schoolverzuim in het middelbaar beroepsonderwijs*. Faculty of Social and Behavioural Sciences Theses. Geraadpleegd op 18 februari 2018 van <https://dspace.library.uu.nl/handle/1874/316174>.
- Jimerson, S., Egeland, B., Alan Sroufe, L., Carlson, B. (2000). *A Prospective Longitudinal Study of High School Dropouts Examining Multiple Predictors Across Development*. Pergamon Geraadpleegd op 9 januari 2018 van <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0022440500000510>.
- Junger-Tas, J. (2002). *Preventie van antisociaal gedrag in het onderwijs*. Den Haag: Ministerie van Justitie
- Kerpel, A. (2014). *Ervaringsgericht onderwijs*. Kennisplatform voor het onderwijs. Geraadpleegd op 3 april 2018 van <https://wij-leren.nl/ervaringsgericht-onderwijs.php>.
- Kerpel, A. (2014). *Ouderbetrokkenheid*. Kennisplatform voor het onderwijs. Gedownload op 14 februari 2018 van <https://wij-leren.nl/ouderbetrokkenheid-artikel.php>.
- Kleinlugtenbelt, D. (2007). *Mensbeelden en levenskunst* (3e druk). Budel: DAMON.
- Laan, A. M., Van der, Schans, C. A., Van der, Bogaerts, S., & Doreleijers, Th. A. H. (2009). *Criminogene en beschermende factoren bij jongeren die een basisraadonderzoek ondergaan*. Den Haag: Boom Juridische Uitgevers, WODC.
- Movisie (2015). *Transitie jeugdzorg: een overzicht*. Geraadpleegd op 30 maart 2018, van https://www.movisie.nl/artikel/transitie-jeugdzorg-overzicht?gclid=EAlaIqObChMIgdv-9uaT2gIVZZPtCh3jjwW-EAAYAAEgI40vD_BwE.
- Meeus, L. (2013). *Verborgen schooluitval in relatie tot ouder- en leerlingfactoren*. Universiteit Leiden. Geraadpleegd op 18 december 2017 van <https://openaccess.leidenuniv.nl/handle/1887/21468>.
- Nederlands Jeugdinstituut (z.d.). *Verbinding onderwijs en jeugdhulp*. Geraadpleegd op 27 maart 2018 van <https://www.nji.nl/nl/Kennis/Dossier/Verbinding-onderwijs-en-jeugdhulp/Wet--en-regelgeving/Wet-passend-onderwijs>.

- Peeters, W (2017). *De onderwijstrends voor 2017 – 2018*. Geraadpleegd op 29 maart 2018 van <https://www.vernieuwonderwijs.nl/onderwijstrends-2017-2018/>.
- Podium. (z.d.). *Wat is praktijkgericht onderzoek?* Geraadpleegd op 19 mei 2018 van <http://www.podiumpraktijkgerichtonderzoek.nl/wat-is-praktijkgericht-onderzoek/>.
- Poortinga, E. (z.d.). *Focusgroep: definitie, doel en onderbouwing van de methode*. Geraadpleegd op 13 maart 2018, van <https://www.studiemeesters.nl/studietips/de-focusgroep-definitie-doel-en-onderbouwing-van-de-methode/>.
- Richtlijnen Jeugdzorg (2016). *Ernstige gedragsproblemen, jeugdigen met ernstige gedragsproblemen in het onderwijs*. Geraadpleegd op 9 januari 2018 van <https://richtlijnenjeugdhulp.nl/wp-content/uploads/2014/02/Hoofdstuk5-Onderbouwing.pdf>.
- Rumberger, R. (2001). *Why students drop out of school and what can be done*. University of California. Geraadpleegd op 18 februari 2018 van <https://cloudfront.escholarship.org/dist/prd/content/qt58p2c3wp/qt58p2c3wp.pdf>.
- Schnabel, P. (2004). *Een eeuw van verschil. Van achterstelling tot zelfontplooiing: de dynamiek van het gelijkheidsideaal*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Schnabel, P. (2004). *Individualisering en sociale integratie*. Amsterdam: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Sleeboom, I., Hermanns, J., Buysse, W., & Hilhorst, N. (2009). *Back to school, Thuiszitters in de GGZ Kinderen en Jeugd*. Woerden: H&S Consult.
- Snippe, M. (2015). *Peer Agressie en Victimisatie op het Voortgezet Onderwijs en Voortgezet Speciaal Onderwijs*. (masterthesis). Universiteit Utrecht. Geraadpleegd op 15 mei 2018 van: file:///C:/Users/sjaan/AppData/Local/Packages/Microsoft.MicrosoftEdge_8wekyb3d8bbwe/TempState/Downloads/Masterthesis%20Snippe,%20M-4061942.pdf.
- Sociaal en Cultureel Rapport (2004). *In het zicht van de toekomst*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau. Geraadpleegd op 31 maart 2018 van https://www.scp.nl/Publicaties/Alle_publicaties/Publicaties_2004/In_het_zicht_van_de_toekomst.
- Van den Putte, B. (2014). *Beïnvloed de beïnvloeders (oratie)*. Utrecht: Trimbos-instituut. Geraadpleegd op 1 mei 2018 van <https://www.trimbos.nl/actueel/nieuws/bericht/oratie-bas-van-den-putte-beinvloed-de-beinvloeders>
- Van Ewijk, H., Spierings, F., Spierts, M. & Sprinkhuizen, A. (2016). *Basisboek sociaal werk, Activeren, ondersteunen en verbinden* (3e druk). Amsterdam: Boom.
- Van Liere, A. (2011). *Preventie Schoolverzuim. Onderzoek naar Schoolverzuim van leerlingen in het voortgezet onderwijs*. Open Universiteit. Geraadpleegd op 18 februari 2018 van <http://dspace.ou.nl/handle/1820/3501>.
- Verhoeven, N. (1999). *Wat is onderzoek?* Den Haag: Boom Lemma uitgevers

- Wetering, van, M. W., (2016). *Kennisnet Trendrapport 2016-2017*. Zoetermeer: Stichting Kennisnet.
Geraadpleegd op 25 maart 2018 van
[file:///C:/Users/sjaan/AppData/Local/Packages/Microsoft.MicrosoftEdge_8wekyb3d8bbwe/TempState/Downloads/Technologiekompas_voor_het_onderwijs_Kennisnet_Trendrapport_2016_2017%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/sjaan/AppData/Local/Packages/Microsoft.MicrosoftEdge_8wekyb3d8bbwe/TempState/Downloads/Technologiekompas_voor_het_onderwijs_Kennisnet_Trendrapport_2016_2017%20(1).pdf)
- Wienke, D. & van den Eijnden, J. (2017) *Cyberpesten. Wat is het en wat kan je er tegen doen?* Utrecht: Nederlands Jeugd Instituut. Geraadpleegd op 25 mei 2018 van
<https://www.nji.nl/nl/Producten-en-diensten/Publicaties/Nji-Publicaties/Cyberpesten>.

Bijlage 1: Brief leerlingen en ouders/verzorgers enquête leerlingen

Wapenveld, 1 april 2018

Beste leerlingen ouders/verzorgers,

Het management van het Sprengen College vindt het belangrijk om op de hoogte te zijn van de mening van haar leerlingen rond het thema verzuim. Hierom is besloten dat er enquête zal worden gehouden voor de leerlingen van het Sprengen College.

Deze enquête zal plaats vinden op 10 april 2018 in de mediatheek van de school en kan anoniem worden ingevuld. Het invullen van de enquête zal ongeveer 5 a 10 minuten in beslag nemen.

De enquête word afgenomen door studenten van de Hogeschool Viaa. Als afstudeeropdracht doen zij onderzoek naar het thema verzuim op het Sprengen College. De informatie uit de enquête kan worden gebruikt bij dit onderzoek.

Mocht u vragen hebben over deze enquête dan kunt u contact opnemen met de mentor van uw kind/pupil.

Met vriendelijke groet,
Namens het management van het Sprengen College,

Debbie, Diana, Jan Pieter en Marije.

Bijlage 2: Antwoordcategorieën enquêtevragen

1. Ben je een jongen of een meisje?

- Jongen
- Meisje

2. Wat is je leeftijd?

- 12 - 13 jaar
- 14 - 15 jaar
- 16 – 17 jaar
- 18 jaar of ouder

3. Op welk niveau volg je onderwijs?

- Branche certificering en/of entree opleiding
- VMBO basis/kader
- VMBO Theoretische leerweg/ Havo/ VWO

4. Wordt er bij jou thuis Nederlands gesproken?

- Ja, thuis spreken wij alleen maar Nederlands
- Ja, maar mijn ouders/verzorgers spreken ook een andere taal
- Nee, ik spreek thuis geen Nederlands maar een andere taal

5. Ben je wel eens afwezig op school zonder geldige reden?

- Ja, ik mis weleens meerdere dagen school zonder geldige reden
- Ja, ik mis weleens een dag school zonder geldige reden
- Ja, ik mis weleens een lesuur zonder geldige reden
- Nee, ik ben nooit afwezig zonder geldige reden

Deelvraag 1: Welke beschermende kindfactoren zijn aanwezig bij leerlingen van het Sprengen College? Intrinsieke en externe factoren, sociale vaardigheden, zelfvertrouwen, hoge schoolbetrokkenheid, geen relatie met delinquent gedrag. *vraag wordt ook gebruikt voor beantwoorden deelvraag 2.

1. Gebruik je alcohol? *

- Nee, dat heb ik nog nooit gebruikt.
- Nee, dat ik gebruik ik niet, maar ik heb vroeger weleens alcohol gedronken.
- Ja, dat gebruik ik soms.
- Ja, dat gebruik ik regelmatig.

2. Gebruik je soft drugs, als wiet en hasj? *

- Nee, dat heb ik nog nooit gebruikt.
- Nee, dat ik gebruik ik niet, maar dat heb ik vroeger weleens gebruikt.
- Ja, dat gebruik ik soms.
- Ja, dat gebruik ik regelmatig.

3. Ben je wel eens in aanraking gekomen met de leerplichtambtenaar wegens verzuimen?

- Nee, ik ben nog nooit aanraking gekomen met de leerplichtambtenaar.
- Ja, ik ben weleens in aanraking gekomen met de leerplichtambtenaar.
- Ja, ik kom regelmatig in aanraking met de leerplichtambtenaar.

4. Sociale vaardigheden betekent omgaan met jezelf en andere mensen. Welke sociale vaardigheden bezit jij? Meerdere antwoorden zijn mogelijk.
- Ik kan een gesprek beginnen met andere mensen.
 - Ik kan omgaan met kritiek die ik krijg.
 - Ik kan opkomen voor mijzelf.
 - Ik ben vriendelijk voor een ander.
 - Ik kan omgaan met mijn emoties.
 - Ik kan omgaan met pesten.
 - Ik ben hulpvaardig.
 - Ik kan samenwerken.
 - Ik kan goed luisteren naar een ander.
5. Wat is/zijn voor jou een reden(en) om naar school te gaan? Maak de volgende zin af (meerdere antwoorden zijn mogelijk): Ik ga naar school omdat
- Ik daar mijn vrienden ontmoet.
 - ik graag een diploma wil halen.
 - ik de docenten aardig vind.
 - ik nieuwe dingen wil leren.
 - ik op school creatief bezig kan zijn.
 - ik mijn problemen op school kan vergeten.
 - ik op school sporten kan.
 - ik word gemotiveerd door mijn ouders/verzorgers om te gaan.
 - ik dit moet van de overheid.
6. Op school volg je vakken, maak je toetsen en haal je cijfers. Dit noem je ook wel schoolprestaties. Hoe denk jij over jouw schoolprestaties? Kies de stelling die het meeste bij je past.
- Ik vind dat ik leuke vakken volg en goede cijfers haal.
 - Ik vind de vakken die ik volg leuk, maar door problemen die ik heb haal ik slechte cijfers.
 - Ik vind de vakken die ik volg leuk, als ik beter mijn best zou doen, zouden mijn cijfers hoger zijn.
 - Ik vind de vakken die ik volg vaak te moeilijk, waardoor ik slechte cijfers haal.
 - Ik vind de vakken die ik volg vaak te makkelijk, waardoor ik mij niet gemotiveerd voel om goede cijfers te halen.
 - Ik vind de vakken die ik volg niet interessant waardoor ik slechte cijfers haal.

Deelvraag 2: Welke bedreigingen zijn er op micro- en mesoniveau te vinden voor de beschermende kindfactoren van leerlingen van het Sprengen College? *vraag word ook gebruikt voor beantwoorden deelvraag 3.

7. Wat kan voor jou een reden zijn om niet naar school te gaan?
- Ik ben soms te druk in mijn hoofd om naar school te gaan.
 - Ik word gepest op school
 - Ik begrijp niet waarom school voor mijn belangrijk is
 - Ik vind de schoolvakken te lastig
 - Ik vind schoolvakken te moeilijk
 - Ik vind de docenten niet leuk
 - Ik ben bang om iets verkeerd te doen op school
 - Ik ben soms te moe om naar school te gaan
 - Ik ga liever werken
 - Geen, ik ga altijd naar school
 - Anders.
8. Op welke manier vind jij dat jouw ouders/verzorgers bij jou en je schoolprestaties betrokken zijn? Kruis de stelling aan die het meest bij je past. Meerdere antwoorden zijn mogelijk.*
- Ze helpen mij met op tijd naar school gaan.
 - Ze helpen mij met mijn huiswerk.
 - Ze vragen geregeld hoe het met mij gaat op school.
 - Ze zijn aanwezig bij activiteiten die school organiseert.
 - Ze zijn aanwezig tijdens mijn portfoliogesprekken op school.
 - Ze geven mij adviezen over school, over de vakken en studiekeuzes.
 - Ze zeggen dat ze trots op mijn schoolprestaties zijn.
 - Ze motiveren mij als ik geen zin heb in school.
 - Ze zeggen mij dat het niet erg is als ik soms spijbel.
 - Ze motiveren mij om goede cijfers te halen.
 - Ze zeggen mij dat het niet erg is als ik onvoldoendes haal voor de vakken die ik volg.
 - Ze hebben regelmatig contact met mijn mentor.
 - Mijn ouders/verzorgers zijn niet tot nauwelijks betrokken bij mijn school.

Deelvraag 3: In welke mate ervaren leerlingen betrokkenheid vanuit ouders en/of verzorgers bij het volgen van onderwijs op het Sprengen College? (meerdere antwoorden mogelijk)

Met samenstelling van de klas wordt bedoeld hoeveel leerlingen de klas heeft, de verhouding tussen jongens en meisjes, de gemiddelde leeftijd van leerlingen en de verschillen tussen de niveaus. De volgende vraag gaat over de samenstelling in de klas. Kruis aan bij elke vraag welke stelling jij het meest van toepassing is op jou en je klas .

9. Mijn klas heeft
- teveel jongens
 - voldoende jongens
 - te weinig jongens
 - teveel meisjes
 - voldoende meisjes
 - te weinig meisjes
 - een goede verdeling tussen jongens en meisjes

10. Mijn klas heeft

- teveel leerlingen
- te weinig leerlingen
- voor mij een juist aantal leerlingen

11. Mijn klas heeft

- teveel verschillende leeftijden van leerlingen.
- Kleine verschillen leeftijden van leerlingen.
- Geen verschillen tussen leeftijden van leerlingen.

12. In mijn klas

- Kan ik het onderwijs volgen wat bij mijn niveau aansluit.
- Kan ik niet het onderwijs volgen wat bij mijn niveau aansluit.
- Weet ik niet wat mijn niveau is en wat het beste bij mijn niveau aansluit.

De volgende vragen gaan over de sfeer en de beleving op school. Hiermee wordt bedoeld hoe jij de sfeer op school en in de klas ervaart tussen jou en de leerlingen, maar ook tussen jou en de docenten. Daarnaast gaat het ook over activiteiten op school. Kruis aan bij elke vraag welke stelling jij het meest van toepassing vindt op jou en je klas .

13. In mijn klas: (bij deze vraag mag je meerdere antwoorden aankruisen)

- Is het vaak onrustig waardoor ik mij moeilijk kan concentreren.
- Is het rustig zodat ik mij kan concentreren op mijn opdrachten.
- Is het vaak gezellig met de docent en de leerlingen.
- Word ik of een andere leerling vaak gepest
- Is er een positieve sfeer tussen de leerlingen
- Voel ik mij veilig.
- Voel ik mij onveilig.

14. Op school doe ik mee aan de activiteiten die school organiseert:

- Ja
- Nee

15. Welke cijfer geef je de activiteiten die school organiseert?

- 1 (erg stom) – 10 (super leuk)

16. De activiteiten die school organiseert mogen:

- Vaker
- Minder vaak
- Zo blijven

17. Wat vind je belangrijk op school? (meerdere antwoorden zijn mogelijk?)

- Dat ik kan sporten
- Dat ik creatief bezig kan zijn in de klas
- Er activiteiten buiten de klas zijn
- Dat de lesstof niet te moeilijk is
- Dat school aandacht heeft voor mijn interesses
- Dat ik de regels begrijp
- Dat het rooster regelmatig is
- Dat ik praktijk vakken kan volgen
- Dat ik bij mensen in de klas zit die hetzelfde onderwijsniveau volgen

- Dat ik vrienden heb op school
- Dat ik een klik heb met mijn mentor
- Dat ik er een goede sfeer is in de klas
- Dat er tijdens de pauzes activiteiten worden aangeboden
- Dat ik ergens in of om de school een plek heb waar ik mij kan ontspannen
- Dat de inrichting van de school mij aanspreekt
- Dat ik inspraak heb op regels die de school maakt
- Dat ik mee mag denken over het opzetten van nieuwe activiteiten

18. Hoe vaak heb je een gesprek met je mentor?

- Dagelijks
- Wekelijks
- Maandelijks
- Nooit

19. Welk cijfer geef je het contact met je mentor?

- 1 (het contact is slecht) – 10 (super goed)

Bijlage 3: Uitnodiging docenten voor focusgroepinterview

Zwolle, 27 maart 2018

Onderwerp: uitnodiging deelname focusgroepinterview

Beste docenten van het Sprengen College,

Middels deze brief willen wij u graag uitnodigen om deel te nemen aan het focusgroepinterview dat op dinsdag 10 april om 15:00 uur op het Sprengen College in Wapenveld zal worden gehouden.

Het thema van het focusgroepinterview is verzuim. Tijdens het focusgroepinterview zullen er een aantal vragen worden gesteld rondom dit thema met betrekking tot de begrippen ouderbetrokkenheid, schoolklimaat en schoolbeleving.

Het doel van het focusgroepinterview, het thema verzuim en de begrippen ouderbetrokkenheid, schoolklimaat en schoolbeleving zullen alvorens de start van het focusgroepinterview nader worden toegelicht.

Uw deelname aan het focusgroepinterview wordt zeer op prijs gesteld en graag zien we u op dinsdag 10 april om 15:00 uur.

Met vriendelijke groet,

Marije, Debbie, Diana en Jan Pieter

Bijlage 4: Vragenlijst focusgroepinterview

1. Introductie

Voorstellen, doel interview afspreken: interview over hoe u 'uw' factoren die bij kunnen dragen aan signaal verzuim ervaart.

2. Kunt u iets vertellen over wat u belangrijk vindt in uw rol als mentor?

Doorvragen op contact ouders en hun betrokkenheid ?

Doorvragen op bespreken van schoolprestaties?

Doorvragen naar het contact / vertrouwensrelatie met leerlingen?

3. Wat is uw ervaring met een steunende leeromgeving creëren als mentor?

Doorvragen naar onderwijs materialen

Doorvragen naar tijdig kunnen inspringen op ondersteuningsvragen

Doorvragen naar in welke mate er sprake is van het kunnen creëren van maatwerk

4. Wat is uw indruk van "signaalverzuim" van leerlingen op het Sprengen College?

Doorvragen op wat wordt verstaan onder het begrip signaal verzuim op locatie?

Bewust een erg open vraag: antwoord kan vele aspecten bevatten maar schets een beeld over de mening van docenten.

5. Kunt u als mentor invloed uitoefenen op leerlingen bij het ontstaan van signaalverzuim?

Bewust een gesloten vraag, dit omdat het prikkelt om te formuleren waar de mening op is gebaseerd en daarmee iets gaat zeggen over de mate waarin invloed wordt ervaren.

Antwoord nee: waar is deze mening door gevormd?

Antwoord ja: waarom bent u van mening dat u invloed hebt? *focus! Let op dat er niet te veel naar HOE verzuim voorkomen kan worden gevraagd wordt.

Inleiding docenten: Met het schoolklimaat worden de kenmerken van een school bedoeld. Denk bijvoorbeeld aan onderwijsaanbod, samenstelling van een klas, activiteiten in en buiten de klas, de docent (ondersteuning, werkwijze), de schoolorganisatie en de regels voor de leerling. De literatuur beschrijft dat het schoolklimaat bij kan dragen aan het ontstaan van signaal verzuim.

6. Kunt u een ervaring uit de praktijk geven waarin het schoolklimaat bij heeft gedragen aan het ontstaan van verzuim?

Doorvragen zodat de situatie duidelijk is. Doorvragen welke invloed positief of negatief was.

Let op! Niet ingaan op schoolbeleving!

7. Welke factoren kunnen volgens u ook bijdragen aan het ontstaan van signaal verzuim?

Doorvragen wat die factoren zijn. Doorvragen hoe deze mening is ontstaan.

De factoren zijn:

Micro -> Kindfactoren (risico- en beschermende), Gezinsfactoren

Meso -> Peergroep, Schoolfactoren

Bijlage 5: Data analyse enquête

Tabel 1

Overzicht leeftijd van de leerlingen (N=62)

	N	%
12-13 jaar	9	15
14-15 jaar	10	16
16-17 jaar	37	60
18 jaar of ouder	6	9

Tabel 2

Overzicht Opleidingsniveau (N=60)

	N	%
Branche certificering en/of entree opleiding	33	55
VMBO basis/kader	7	12
VMBO Theoretische leerweg/ Havo/ VWO	20	33

Tabel 3

Overzicht mate van afwezigheid (N=62)

	N	%
Ja, ik mis weleens meerdere dagen school zonder geldige reden	15	24
Ja, ik mis weleens een dag school zonder geldige reden	8	13
Ja, ik mis weleens een lesuur zonder geldige reden	11	18
Nee, ik ben nooit afwezig zonder geldige reden	28	45

Tabel 4

Overzicht van de sociale vaardigheden (N=62)

	N	%
Ik kan een gesprek beginnen met andere mensen	53	86
Ik kan omgaan met kritiek die ik krijg	30	48
Ik kan opkomen voor mijzelf	49	79
Ik ben vriendelijk voor een ander	53	86
Ik kan omgaan met mijn emoties	35	57
Ik kan omgaan met pesten	39	63
Ik ben hulpvaardig	42	68
Ik kan samenwerken	45	73
Ik kan goed luisteren naar een ander	48	75

Tabel 5

Overzicht van de beleving van ouderbetrokkenheid, deel 1 (N=62)

	N	%
Ze helpen mij met op tijd naar school gaan	31	50
Ze helpen mij met mijn huiswerk	6	10
Ze vragen geregeld hoe het met mij gaat op school	36	58
Ze zijn aanwezig bij activiteiten die school organiseert	9	15
Ze zijn aanwezig tijdens mijn portfoliogesprekken op school	25	40
Ze geven mij adviezen over school, over de vakken en studiekeuzes	13	21
Ze zeggen dat ze trots op mijn schoolprestaties zijn	27	44

Tabel 6

Overzicht van de beleving van ouderbetrokkenheid, deel 2 (N=62)

	N	%
Ze motiveren mij als ik geen zin heb in school	27	44
Ze zeggen dat het niet erg is als ik soms spijbel	6	10
Ze motiveren mij om goede cijfers te halen	27	44
Ze zeggen dat het niet erg is als ik onvoldoendes haal voor de vakken die ik volg	11	18
Ze hebben regelmatig contact met mijn mentor	27	44
Mijn ouders/verzorgers zijn niet tot nauwelijks betrokken bij mijn school	13	21

Tabel 7

Aangeboden activiteiten mogen.. (N=61)

	N	%
Vaker	26	43
Minder vaak	8	13
Zo blijven	27	44

Tabel 8

Overzicht verdeling jongens en meisjes (N=62)

	N	%
Jongen	59	95
Meisje	3	5

Tabel 9

Overzicht gesproken taal in thuissituatie (N=62)

	N	%
Ja, thuis spreken wij alleen Nederlands	51	82
Ja, maar mijn ouders/verzorgers spreken ook een andere taal	10	16
Nee, ik spreek thuis geen Nederlands, maar een andere taal	1	2

*Tabel 10**Overzicht gebruik van alcohol (N=62)*

	N	%
Nee, dat heb ik nog nooit gebruikt	20	32
Nee, dat ik gebruik ik niet, maar ik heb vroeger weleens alcohol gedronken	16	26
Ja, dat gebruik ik soms	14	23
Ja, dat gebruik ik regelmatig	12	19

*Tabel 11**Overzicht gebruik van soft drugs (N=62)*

	N	%
Nee, dat heb ik nog nooit gebruikt	34	54
Nee, dat ik gebruik ik niet, maar ik heb vroeger weleens gebruikt	13	21
Ja, dat gebruik ik soms	1	2
Ja, dat gebruik ik regelmatig	14	23

*Tabel 12**Overzicht contact met leerplichtambtenaar (N=62)*

	N	%
Nee, ik ben nog nooit in aanraking gekomen met de leerplichtambtenaar	34	54
Ja, ik ben weleens in aanraking gekomen met de leerplichtambtenaar	13	21
Ja, ik kom regelmatig in aanraking met de leerplichtambtenaar	1	2

*Tabel 13**Overzicht redenen om naar school te gaan (N=62)*

	N	%
Ik daar mijn vrienden ontmoet	23	37
Ik graag een diploma wil halen	51	82
Ik de docenten aardig vind	6	10
Ik nieuwe dingen wil leren	23	37
Ik op school creatief bezig kan zijn	12	19
Ik mijn problemen op school kan vergeten	7	11
Ik op school kan sporten	18	29
Ik word gemotiveerd door mijn ouders/verzorgers om te gaan	12	19
Ik dit moet van de overheid	35	57

*Tabel 14**Overzicht van de beleving van schoolprestaties (N=59)*

	N	%
Ik vind dat ik leuke vakken volg en goede cijfers haal	21	36

Ik vind de vakken die ik vol leuk, maar door de problemen die ik heb haal ik slechte cijfers	3	5
Ik vind de vakken die ik volg leuk, als ik beter mijn best zouden mijn cijfers hoger zijn	15	25
Ik vind de vakken die ik volg vaak te moeilijk waardoor ik slechte cijfers haal	3	5
Ik vind de vakken die ik volg vaak te makkelijk waardoor ik mij niet gemotiveerd voel om goede cijfers te halen	8	14
Ik vind de vakken die ik volg niet interessant, waardoor ik slechte cijfers haal	9	15

Tabel 15

Overzicht van de redenen om niet naar school te gaan (N=48)

	N	%
Ik ben soms te druk in mijn hoofd om naar school te gaan	21	36
Ik word gepest op school	3	5
Ik begrijp niet waarom school voor mij belangrijk is	15	25
Ik vind de schoolvakken te moeilijk	3	5
Ik vind de docenten niet leuk	8	14
Ik ben bang om iets verkeerd te doen op school		
Ik ben soms te moe om naar school te gaan		
Ik ga liever werken		
Geen, ik ga altijd naar school	9	15

Tabel 16

Mijn klas heeft: (N=62)

	N	%
Teveel jongens	10	16
Voldoende jongens	2	3
Te weinig jongens	2	3
Teveel meisjes	0	0
Voldoende meisjes	0	0
Te weinig meisjes	27	44
Een goede verdeling tussen jongens en meisjes	21	34

Tabel 17

Mijn klas heeft: (N=62)

	N	%
Teveel leerlingen	2	3
Te weinig leerlingen	3	21
Een juist aantal leerlingen	47	76

Tabel 18

Mijn klas heeft: (N=62)

	N	%
--	---	---

Teveel verschillende leeftijden van leerlingen	32	52
Kleine verschillen tussen de leeftijden van leerlingen	22	35
Geen verschillen tussen leeftijden van leerlingen	8	13

Tabel 19

In mijn klas: (N=62)

	N	%
Kan ik het onderwijs volgen wat bij mijn niveau aansluit	42	70
Kan ik niet het onderwijs volgen dat bij mijn niveau aansluit	7	11
Weet ik niet wat mijn niveau is en wat het beste bij mijn niveau aansluit	12	19

Tabel 20

In mijn klas: (N=59)

	N	%
Is het vaak onrustig waardoor ik mij moeilijk kan concentreren	37	63
Is het rustig zodat ik mij kan concentreren op mijn opdracht	12	20
Is het vaak gezellig met de docenten en de leerlingen	19	32
Word ik of een andere leerling vaak gepest	2	3
Is er een positieve sfeer tussen de leerlingen	16	27
Voel ik mij veilig	19	32
Voel ik mij onveilig	3	5

Tabel 21

Mee doen aan de activiteiten door school georganiseerd (N=61)

	N	%
Ja	40	66
Nee	21	34

Tabel 22

Cijfer voor de activiteiten die school organiseert (N60)

	N	%
1	11	18
2	5	8
3	4	7
4	2	3
5	16	27
6	6	10
7	9	15
8	7	12
9	0	0
10	0	0

Tabel 23

Belangrijk op school, deel 1 (N=62)

	N	%
Dat ik kan sporten	28	45
Dat is creatief bezig kan zijn in de klas	17	27
Dat er activiteiten buiten de klas zijn	2	32
Dat de lesstof niet te moeilijk is	21	34
Dat school aandacht heeft voor mijn interesse	25	40
Dat ik de regels begrijp	17	27
Dat het rooster regelmatig is	20	32
Dat ik praktijk vakken kan volgen	25	40
Dat ik bij mensen in de klas zit die hetzelfde onderwijsniveau volgen	23	37

Tabel 24

Belangrijk op school, deel 2 (N=61)

	N	%
Dat ik vrienden heb op school	38	62
Dat ik een klik heb met mijn mentor	28	46
Dat er een goede sfeer is in de klas	37	61
Dat er tijdens de pauzes activiteiten worden aangeboden	16	26
Dat ik ergens in of om de school een plek heb waar ik mij kan ontspannen	29	48
Dat de inrichting van de school mij aanspreekt	14	23
Dat ik inspraak heb op regels die de school maakt	18	30
Dat ik mee mag denken over het inzetten van nieuwe activiteiten	16	26

Tabel 25

Frequentie contact mentor (N = 61)

	N	%
Dagelijks	9	15
Wekelijks	36	59
Maandelijks	14	23
Nooit	2	3

Tabel 26

Cijfer contact mentor (N=62)

	N	%
1	4	6
2	3	5
3	2	3
4	4	6
5	3	5
6	7	12
7	19	31
8	13	21

9	3	5
10	4	6

Kruistabellen

Kruistabel 1

Leeftijd vs. Gebruik van alcohol (N=62)

	12-13 jaar	14 –15 jaar	16-17 jaar	18 jaar of ouder	Totaal
Ja, dat gebruik ik regelmatig			7	5	12
Ja, dat gebruik ik soms	1	2	10	1	14
Nee, dat gebruik ik niet, maar ik heb vroeger weleens alcohol gedronken	1	3	12		16
Nee, dat heb ik nog nooit gebruikt	7	5	8		20
Totaal	9	10	37		62

Kruistabel 2

Leeftijd vs. Gebruik van softdrugs (N=62)

	12-13 jaar	14 –15 jaar	16-17 jaar	18 jaar of ouder	Totaal
Ja, dat gebruik ik regelmatig		2	10	2	14
Ja, dat gebruik ik soms			1		1
Nee, dat gebruik ik niet, maar ik heb vroeger weleens gebruikt		3	6	4	13
Nee, dat heb ik nog nooit gebruikt	9	5	20		34
Totaal	9	10	37	6	62

Kruistabel 3

Opleidingsniveau vs. afwezigheid (N=60)

	Certificering en/of Entree	VMBO Basis/Kader	VMBO TL/Havo/VWO	Totaal
Ja, ik mis weleens meerdere dagen school zonder geldige reden	3		5	8
Ja, ik mis weleens een dag school zonder geldige reden	6		5	11
Ja, ik mis weleens een lesuur zonder geldige reden	10		4	14
Nee, ik ben nooit afwezig zonder geldige reden	14	7	6	27
Totaal	33	7	20	60

Kruistabel 4

Afwezigheid vs. klassamenstelling(N=62)

	geen verschillen tussen leeftijden van leerlingen	kleine verschillen tussen de leeftijden van leerlingen	teveel verschillende leeftijden van leerlingen	Totaal

<i>Ja, ik mis weleens meerdere dagen school zonder geldige reden</i>		1	7	8
<i>Ja, ik mis weleens een dag school zonder geldige reden</i>		4	7	11
<i>Ja, ik mis weleens een lesuur zonder geldige reden</i>	6	5	4	15
<i>Nee, ik ben nooit afwezig zonder geldige reden</i>	2	12	14	28
<i>Totaal</i>	8	22	32	62

Kruistabel 5

Taal vs. afwezigheid (N=62)

	Ja, maar ook 2 ^e taal	Ja, alleen Nederlands	Nee, geen Nederlands	Totaal
<i>Ja, ik mis weleens meerdere dagen school zonder geldige reden</i>	1	6	1	8
<i>Ja, ik mis weleens een dag school zonder geldige reden</i>	3	8		11
<i>Ja, ik mis weleens een lesuur zonder geldige reden</i>	1	14		15
<i>Nee, ik ben nooit afwezig zonder geldige reden</i>	4	24		28
<i>Totaal</i>	9	52	1	62

Kruistabel 6

Opleidingsniveau vs. Contact met leerplichtambtenaar (N=60)

	Certificering en/of Entree	VMBO Basis/Kader	VMBO TL/Havo/VWO	Totaal
<i>Ja, ik kom regelmatig in aanraking met de leerplichtambtenaar</i>	3		2	5
<i>Ja, ik ben weleens in aanraking gekomen met de leerplichtambtenaar</i>	9		7	16
<i>Nee, ik ben nog nooit in aanraking gekomen met de leerplichtambtenaar</i>	21	7	11	39
<i>Totaal</i>	33	7	20	60

Kruistabel 7

Opleidingsniveau vs. Gebruik van alcohol (N=60)

	Branche certificering en/of entree opleiding	VMBO basis/kader	VMBO TL/ Havo/ VWO	Totaal
<i>Ja, dat gebruik ik regelmatig</i>	8		4	12
<i>Ja, dat gebruik ik soms</i>	10	1	3	14
<i>Nee, dat gebruik ik niet, maar ik heb vroeger weleens alcohol gedronken</i>	7		8	15
<i>Nee, dat heb ik nog nooit gebruikt</i>	8	6	5	19
<i>Totaal</i>	33	7	20	60

Kruistabel 8

Opleidingsniveau vs. Gebruik van softdrugs (N=60)

	Branche certificering en/of entree opleiding	VMBO basis/ kader	VMBO TL/ Havo/ VWO	Totaal
Ja, dat gebruik ik regelmatig	11		3	12
Ja, dat gebruik ik soms	1			14
Nee, dat gebruik ik niet, maar ik heb vroeger weleens gebruikt	5	3	5	15
Nee, dat heb ik nog nooit gebruikt	16	4	12	19
Totaal	33	7	20	60

Kruistabel 9

schoolprestaties vs. afwezigheid (N=59)

	Ja, ik mis weleens meerdere dagen school zonder geldige reden	Ja, ik mis weleens een dag school zonder geldige reden	Ja, ik mis weleens een lesuur zonder geldige reden	Nee, ik ben nooit afwezig zonder geldige reden	Totaal
Ik vind dat ik leuke vakken volg en goede cijfers haal	3	4	1	13	21
Ik vind de vakken die ik volg leuk, als ik beter mijn best zou doen zouden mijn cijfers hoger zijn		3	5	7	15
Ik vind de vakken die ik volg leuk, maar door de problemen die ik heb haal ik slechte cijfers		3			3
Ik vind de vakken die ik volg niet interessant waardoor ik slechte cijfers haal	5	1	3		9
Ik vind de vakken die ik volg vaak te makkelijk waardoor ik mij niet gemotiveerd voel om goede cijfers te halen			1	7	8
Ik vind de vakken die ik volg vaak te moeilijk waardoor ik slechte cijfers haal			3		3
Totaal	8	11	13	27	59

Kruistabel 10

Cijfer contact met mentor vs. afwezigheid (N=62)

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Totaal
Ja, ik mis weleens meerdere dagen school zonder geldige reden	2		1	2	2	1		5		2	15
Ja, ik mis weleens een dag school zonder geldige reden					1		4	2	1		8

Ja, ik mis weleens een lesuur zonder geldige reden				2		2	6		1		11
Nee, ik ben nooit afwezig zonder geldige reden	2	3	1			4	9	6	1	2	28
Totaal	4	3	2	4	3	7	19	13	3	4	62

Kruistabel 11

Aanbod activiteiten vs. afwezigheid (N=61)

	Minder vaak	Vaker	Zo blijven	Totaal
Ja, ik mis weleens meerdere dagen school zonder geldige reden	1	5	9	15
Ja, ik mis weleens een dag school zonder geldige reden		4	4	8
Ja, ik mis weleens een lesuur zonder geldige reden	1	8	2	11
Nee, ik ben nooit afwezig zonder geldige reden	6	9	12	27
Totaal	8	26	27	61

Kruistabel 12

Opleidingsniveau vs. onderwijsaanbod (N=60)

	Certificering en/of Entree	VMBO Basis/Kader	VMBO TL/Havo/VWO	Totaal
Kan ik het onderwijs volgen wat bij mijn niveau aansluit	23	5	14	42
Kan ik niet het onderwijs volgen dat bij mijn niveau aansluit	1	2	4	7
Weet ik niet wat mijn niveau is en wat het beste bij mijn niveau aansluit	9		2	1
Totaal	33	7	20	60

Bijlage 6: Bedankbrief voor docenten

Zwolle, 11 april 2018

Beste docenten van het Sprengen College,

Door middel van deze brief willen wij u hartelijk danken voor uw deelname aan het focusgroepinterview.

Als onderzoekers hebben we de samenwerking met u als prettig ervaren en we zijn tevreden met de informatie die we door dit interview hebben gekregen.

Deze informatie zullen we gaan analyseren en verwerken in ons onderzoek en de resultaten zullen ons helpen in het beantwoorden van onze deelvragen en hoofdvraag rondom het thema verzuim.

Nadat het onderzoek is afgerond zullen de resultaten gepresenteerd worden op het Sprengen College. Te zijner tijd zult u hiervan op de hoogte worden gebracht en wordt u uitgenodigd voor het bijwonen van deze presentatie.

Nogmaals bedankt voor uw deelname en graag tot ziens bij de presentatie van de resultaten van het onderzoek.

Met vriendelijke groet,

Marije, Debbie, Diana en Jan Pieter

Bijlage 7: Overzicht codering en labels

Codeboek

Kenmerken	Vraag	Variabelen
Geslacht	Ben je een jongen of een meisje?	1. jongen 2. meisje 99. Missing
Leeftijd	Wat is je leeftijd?	1. 12-13 jaar 2. 14-15 jaar 3. 16-17 jaar 4. 18 jaar of ouder 99. Missing
Opl. niveau	Op welk niveau volg je onderwijs?	1. Branche certificering en/of entree opleiding 2. VMBO basis/kader 3. VMBO Theoretische leerweg/ Havo/ VWO 5. 99 . Missing
Taal	Wordt er bij jou thuis Nederlands gesproken?	1. ja, thuis spreken wij alleen Nederlands 2. ja, maar mijn ouders/verzorgers spreken ook een andere taal 3. nee, ik spreek thuis geen Nederlands, maar een andere taal 99. Missing
Afwezig	Ben je weleens afwezig op school zonder geldige reden?	1. Ja, ik mis weleens meerdere dagen school zonder geldige reden 2. Ja, ik mis weleens een dag school zonder geldige reden 3. Ja, ik mis weleens een lesuur zonder geldige reden 4. Nee, ik ben nooit afwezig zonder geldige reden 99. Missing
Alcohol	Gebruik je alcohol?	1. Nee, dat heb ik nog nooit gebruikt. 2. Nee, dat gebruik ik niet, maar ik heb vroeger weleens alcohol gedronken 3. Ja, dat gebruik ik soms 4. Ja, dat gebruik regelmatig 99. Missing
Verdovende middelen	Gebruik je softdrugs, zoals wiet en hasj?	1. Nee, dat heb ik nog nooit gebruikt. 2. Nee, dat gebruik ik niet, maar ik heb vroeger weleens gebruikt 3. Ja, dat gebruik ik soms 4. Ja, dat gebruik ik regelmatig 99. Missing

Leerplichtambtenaar	Ben je weleens in aanraking gekomen met de leerplichtambtenaar wegens verzuim?	1. Nee, ik ben nog nooit in aanraking gekomen de LA 2. Ja, ik ben weleens in aanraking gekomen met de LA 3. Ja, ik kom regelmatig in aanraking met de LA 99. Missing
Sociale vaardigheden	Welke sociale vaardigheden bezit jij? Meerdere antwoorden mogelijk	1. Ik kan een gesprek beginnen met andere mensen 2. Ik kan omgaan met kritiek die ik krijg 3. Ik kan opkomen voor mijzelf 4. Ik ben vriendelijk voor een ander 5. Ik kan omgaan met mijn emoties 6. Ik kan omgaan met pesten 7. Ik ben hulpvaardig 8. Ik kan samenwerken 9. Ik kan goed luisteren naar een ander 99. Missing Aangekruist= 1 en niet aangekruist= 0
Redenen wel naar school	Wat is/zijn voor jou reden(en) om naar school te gaan? Ik ga naar school omdat Meerdere antwoorden mogelijk	1. Ik daar mijn vrienden ontmoet 2. Ik graag een diploma wil halen 3. Ik de docenten aardig vind 4. Ik nieuwe dingen wil leren 5. Ik op school creatief bezig kan zijn 6. Ik mijn problemen op school kan vergeten 7. Ik op school kan sporten 8. Ik word gemotiveerd door mij ouders/verzorgers om te gaan 9. Ik dit moet van de overheid 99. Missing Aangekruist= 1 en niet aangekruist= 0
Schoolprestaties	Hoe denk jij over jouw schoolprestaties?	1. Ik vind dat ik leuke vakken volg en goede cijfers haal 2. Ik vind de vakken die ik volg leuk, maar door de problemen die ik heb haal ik slechte cijfers 3. Ik vind de vakken die ik volg leuk, als ik beter mijn best zou doen zouden mijn cijfers hoger zijn 4. Ik vind de vakken die ik volg vaak te moeilijk waardoor ik slechte cijfers haal 5. Ik vind de vakken die ik volg vaak te makkelijk waardoor ik mij niet gemotiveerd voel om goede cijfers te halen

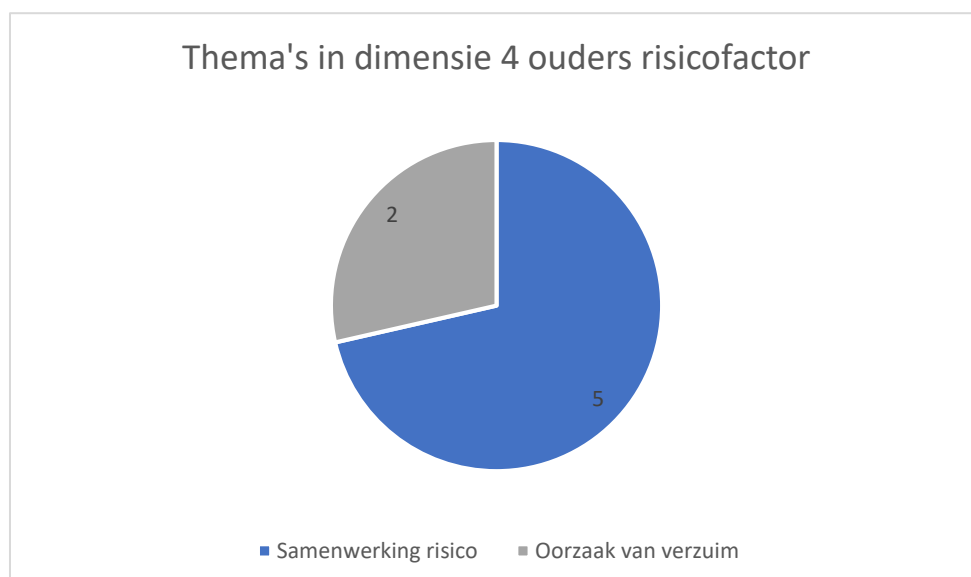
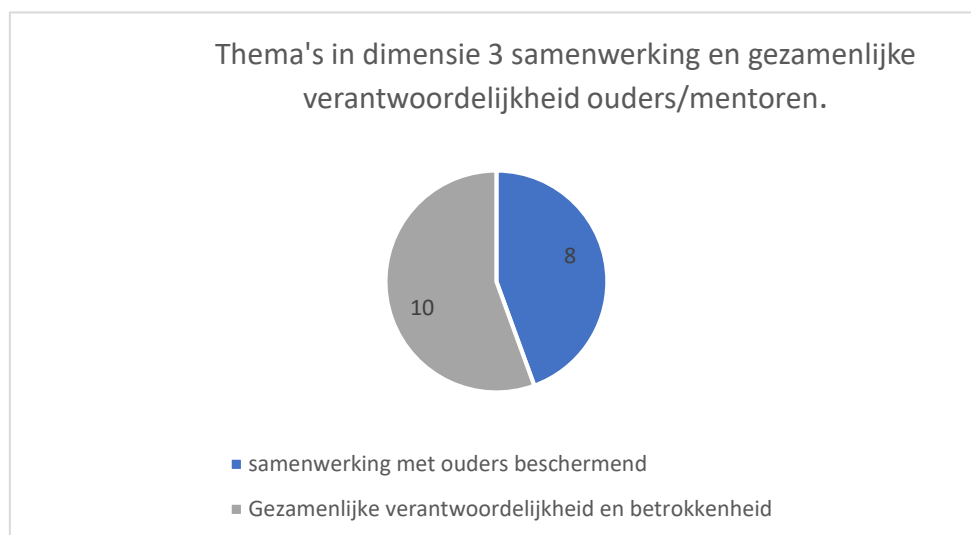
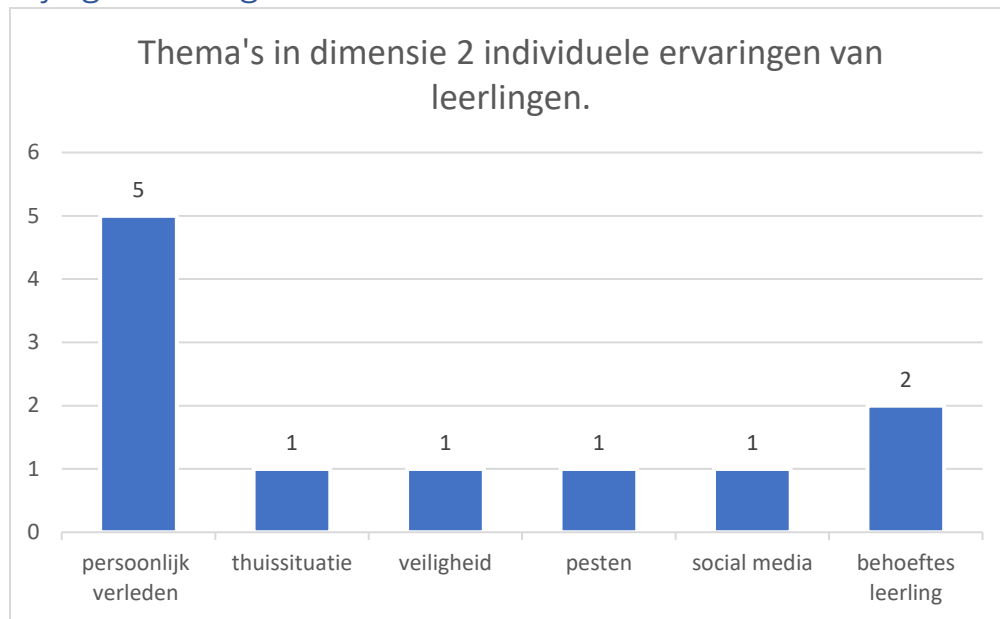
		6. Ik vind de vakken die ik volg niet interessant, waardoor ik slechte cijfers haal 99. Missing
Redenen niet naar school	Wat kan voor jou een reden zijn om niet naar school te gaan?	1. Ik ben soms te druk in mijn hoofd om naar school te gaan 2. Ik word gepest op school 3. Ik begrijp niet waarom school voor mij belangrijk is 4. Ik vind de schoolvakken te moeilijk 5. Ik vind de docenten niet leuk 6. Ik ben bang om iets verkeerd te doen op school 7. Ik ben soms te moe om naar school te gaan 8. Ik ga liever werken 9. Geen, ik ga altijd naar school 00. Anders 99. Missing
Ouderbetrokkenheid, deel 1	Op welke manier vind jij dat jouw ouders/verzorgers bij jou en je schoolprestaties betrokken zijn? Meerdere antwoorden mogelijk	1. Ze helpen mij met op tijd naar school gaan 2. Ze helpen mij met mijn huiswerk 3. Ze vragen geregeld hoe met mij gaat op school 4. Ze zijn aanwezig bij activiteiten die school organiseert 5. Ze zijn aanwezig tijdens mijn portfoliogesprekken op school 6. Ze geven mij adviezen over school, over de vakken en studiekeuzes 7. Ze zeggen dat ze trots op mijn schoolprestaties zijn 99. Missing Aangekruist= 1 en niet aangekruist= 0
Ouderbetrokkenheid, deel 2	Op welke manier vind jij dat jouw ouders/verzorgers bij jou en je schoolprestaties betrokken zijn? Meerdere antwoorden mogelijk	1. Ze motiveren mij als ik geen zin heb in school 2. Ze zeggen dat het niet erg is als ik soms spijbel 3. Ze motiveren mij om goede cijfers te halen. 4. Ze zeggen mij dat het niet erg is als ik onvoldoendes haal voor de vakken die ik volg 5. Ze hebben regelmatig contact met mijn mentor 6. Mijn ouders/verzorgers zijn niet tot nauwelijks betrokken bij mijn school 99. Missing

		Aangekruist= 1 en niet aangekruist= 0
Klassamenstelling, M/V	Mijn klas heeft	1. teveel jongens 2. voldoende jongens 3. te weinig jongens 4. teveel meisjes 5. voldoende meisjes 6. te weinig meisjes 7. een goede verdeling tussen jongens en meisjes 99. Missing
Klassamenstelling, aantal leerlingen	Mijn klas	1. teveel leerlingen 2. te weinig leerlingen 3. een juist aantal leerlingen 99. Missing
Klassamenstelling, leeftijden	Mijn klas	1. teveel verschillende leeftijden van leerlingen 2. kleine verschillen tussen de leeftijden van leerlingen 3. geen verschillen tussen leeftijden van leerlingen 99. Missing
Klassamenstelling, niveau	In mijn klas	1. Kan ik het onderwijs volgen dat bij mijn niveau aansluit 2. Kan ik niet het onderwijs volgen dat bij mijn niveau aansluit 3. Weet ik niet wat mijn niveau is en wat het beste bij mijn niveau aansluit 99. Missing
Schoolbeleving, klas	In mijn klas: Meerdere antwoorden mogelijk	1. Is het vaak onrustig waardoor ik mij moeilijk kan concentreren 2. Is het rustig zodat ik mij kan concentreren op mijn opdrachten 3. Is het vaak gezellig met de docenten en de leerlingen 4. Word ik of een andere leerling vaak gepest 5. Is er een positieve sfeer tussen de leerlingen 6. Voel ik mij veilig 7. Voel ik mij onveilig 99. Missing Aangekruist= 1 en niet aangekruist= 0
Schoolbeleving, activiteiten	Op school doe ik mee aan de activiteiten die school organiseert	1. Ja 2. Nee 99. Missing

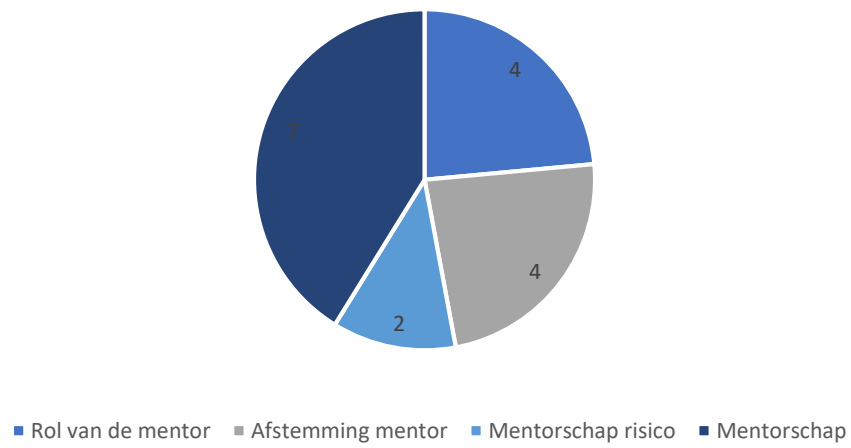
Schoolbeleving, activiteiten	Welk cijfer geef je de activiteiten die school organiseert?	1. Erg stom 2. < 3. < 4. < 5. < 6. < 7. < 8. < 9. < 10. Super leuk 99. Missing
Schoolbeleving, activiteiten	De activiteiten die school organiseert mogen?	1. Vaker 2. Minder vaak 3. Zo blijven 99. Missing
Schoolbeleving, deel 1	Wat vind je belangrijk op school? Meerdere antwoorden mogelijk	1. Dat ik kan sporten 2. Dat ik creatief bezig kan zijn in de klas 3. Dat er activiteiten buiten de klas zijn 4. Dat de lesstof niet te moeilijk is 5. Dat school aandacht heeft voor mijn interesses 6. Dat ik de regels begrijp 7. Dat het rooster regelmatig is 8. Dat ik praktijk vakken kan volgen 9. Dat ik bij mensen in de klas zit die hetzelfde onderwijsniveau volgen 99. Missing Aangekruist= 1 en niet aangekruist= 0
Schoolbeleving, deel 2	Wat vind je belangrijk op school? Meerdere antwoorden mogelijk	1. Dat ik vrienden heb op school 2. Dat ik een klik heb met mijn mentor 3. Dat er een goede sfeer is in de klas 4. Dat er tijdens de pauzes activiteiten worden aangeboden 5. Dat ik ergens in of om de school een plek heb waar ik mij kan ontspannen 6. Dat de inrichting van de school mij aanspreekt 7. Dat ik inspraak heb op regels die de school maakt 8. Dat ik mee mag denken over het opzetten van nieuwe activiteiten 99. Missing Aangekruist= 1 en niet aangekruist= 0
Mentor	Hoe vaak heb je een gesprek met je mentor?	1. Dagelijks 2. Wekelijks 3. Maandelijks

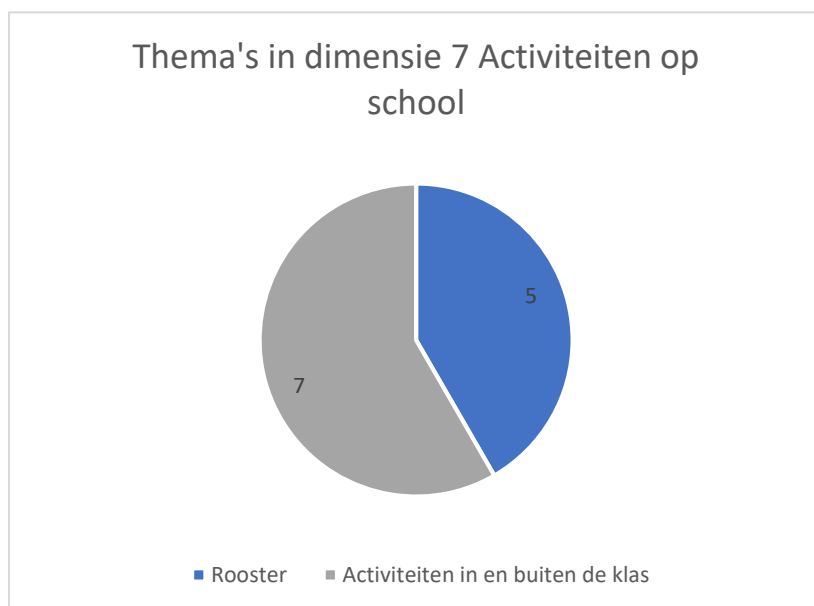
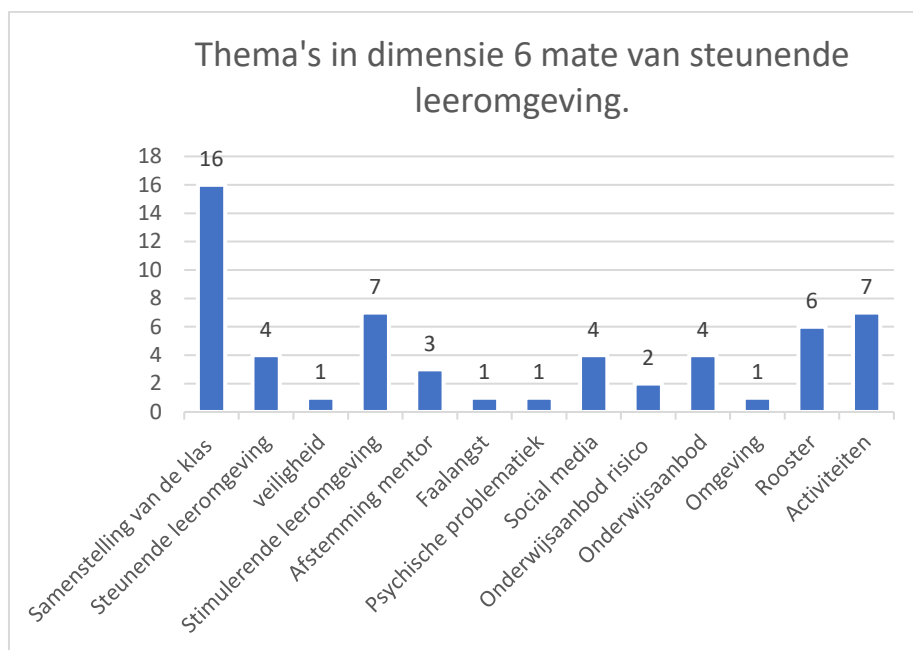
		4. Nooit
		99. Missing
Contact met mentor	Welk cijfer geef je het contact met je mentor?	1. Het contact is slecht 2. > 3. > 4. > 5. > 6. > 7. > 8. > 9. > 10. Super goed

Bijlage 8: Diagrammen thema's in dimensies

Thema's in dimensie 5 rol van de mentor.

Thema's in dimensie 8 organisatie van school
en het terrein.

